

ఉత్తమజీవితములు

గ్రంథకర్త

బాలదారి వీరనారాయణదేవు

రాజమహేంద్రవరము.

ఉత్తమజీవితము

8-MAR 1937

ఇ.యస్.సి.

గానపహే ద్రు కమునందరే

స.భుగేష్వర పాశాలను గానపాద్యముగడు

ఉపాధ్యాయుని పాదములకు నమస్కారము

బాలదారి వీరనారాయణదేవుగారిచే

చియి పాదములకు

మొగ్గలకు

గానపహే ద్రు

నామములకు ప్రసాదము

1932

కానపహే ద్రు

11-11

१

విషయనూచిక.

శ్రీ అంబరీష

కవిహృదయము.

౧	ప్రహేదుడు.	...	...
౨	కుచేలుడు.	....	...
౩	అంబరీషుడు.	...	...
౪	ధ్రువుడు.	...	...
౫	నారదుడు.	...	...
౬	తిన్నడు.	...	...

రూపలావణ్యములఁ జాల నేవు గాంచి

ఋరీపెములఁ దీర్పు మోహనమూర్తు లనఁగ

గర్భమునఁ బుట్టి గిట్టిన యర్భకులకు

కృతి యాసంగితి నారీసద్గతులకొఱకు.

క వి హృ ద య ము

మాతృభాషావ్యాసంగ మొనరించు ప్రాథవిద్యార్థి
బృంహమున కుత్తమగ్రంథపఠన మవశ్యాచరణీయము.
విద్యార్థులు విశ్వసామ్రాజ్యపీఠ మలంకరించు మణులవంటివా
రగుట నుత్తమలక్ష్యశూన్యము లగు గ్రంథములను వా రధ్య
యనము నేయరాదు. సర్వగ్రంథములలో ఇవ్వ మగు నాత్మ
యున్నది. దానివలననే యవి యనశ్వరము లగుచుఁ ద మ్మాశ్ర
యించుచాతకుం కక్షమానందము నొనఁగుచున్నవి. కావుననే

“పురాణ మి హి సర్వ చ శిఖాఖ్యానాని యాని చ
మహ్నా నా చ చరితా శ్రోతస్యం నిత్య మేవ చ”

అని యాశ్వులు శాసించియుండిరి.

ఉత్తమజీవితపఠనము నిస్తేజము, నిరీవము నగు మానవ
హృదయమునకు సంపూర్ణవికాసము నొనఁగుచున్నది.

మఱియుఁ గర్మయోగు లగు కవీంద్రులకవితలు
హతాశు లగు చమనకులకు మాతనాశాపూరితులం జేసి
వారిహృదయూతరాళముల ధైర్యసాహసములఁ బురికొల్పు
చుండును.

కాళిదాసకవీంద్రుని కవితావిలాసములు, భర్తృహరికవి
సార్వభౌముని రచనాపటిమ, భవభూతికవిశేఖరుని వాక్తా
భుర్యము, ఆంధ్రకవితాపితామహుని యల్లికజిగిలి, సాండు

రంగవిభుని పాగుంఘనము, ముక్కుతిమ్మనార్యుని ముద్దుపలుకు,
కవిత్త్రయనువారి రసోచితశయ్య, పోతనకవిమూర్ధాభిషిక్తుని
భక్తిరసపూరితకవిత్వసంపదయు నెట్టివాని నేని విజ్ఞానసంప
న్నుని గాఁ జేయక మానవు.

నుజీయు, చాణక్యుని నీతిమాణిక్యములు, బుద్ధుని
బోధనుధ, జీససు ప్రబోధము, మహమ్మదు రివోల్యుషన్ దేశములు
విద్యార్థులహృదయసీమల సంస్కరించి జ్ఞానబీజముల వెలయిం
పక పోవు. అట్లగుట సుత్తమజీవితముల బఠించునిద్యార్థులు
మహోదారచరిత్రులగుటయే కాక తమభావిసంతానమునకు
మార్గదర్శకులు గూడ నయ్యెదరు. ఇప్పట్లున,

“సప్తవిత్తము గల మనుజులు తమ

ఁ ఘమునకు శిరోఘాతములు”

అను ఎమర్సన్ పండితుని హితబోధ స్మృత్యథమున నిలు
పక తీరదు. “దేశచరిత్రము ప్రప్రాంతపూర్వకముగ బోధించు
తత్వశాస్త్రము వంటిది.” అనియు “దేశచరిత్రము జీవిత
ప్రకాశ మనియు” జెవి నిల్లుగట్టుకొని పోన మహాసీయుల
వాక్యములయం దేని సత్యము గలదు.

ప్రకృతి మీ గ్రంథమున సుల్లేఖంపబడిన పురుషోత్త
ముల యుత్తమజీవితము లద్భుతరసావహములు, సుత్తమా
ద్యములు నగుట విద్యార్థిలోకమునకు, దొడ్డి పెట్టిన వేల్పు
గిడ్డి వంటి వని వచించుట మిథ్యాకల్పనము కా నేరదు.
వెండియు,

“ఉదయ సవితారల్లో రక్త స్పృశమనే తిథా.

సంపత్త చ విపత్త చ మహాతా మేకరూపతా.”

అనురీతిని ధీమంతులచందములు రాణ మీటి లోకా
దర్శములగు ననునీతి సర్వతోముఖముగ వ్యక్తము కావలయు
నను నుద్దేశముతో నీపాత్రము రచియింపఁబడినది.

క. ఎఱుక గలవారిచరిత్ర

కిఱచుచు, సజ్జనులగోష్ఠిఁ గదలక, ధర్మం

లెఱుగుచు, నెఱిగినదానిని

మఱి కి నుష్ఠించునది సమంజసబుద్ధిన్.

అను భారతనీతి నేమఱక భాషావ్యాసంగమున వాఙ్మ
యస్వరూపమును గుర్తెఱింగి యాప్తితార్థములఁ బడసి యశ
శ్చంద్రికల వెఱజల్లెదరు గాక యని కాంక్షించుచున్నాఁడను.

ఈ గ్రంథము సాటిపండితుల మేటియాదరణమునఁ
నేటివిద్యార్థుల కుపకరించు నని విశ్వసించుచున్నాఁడను.

ఇట్లు,

బుధజనవిధేయుఁడు

గ్రంథకర్త

ఉత్తమజీవితములు

ప్రహ్లాదుఁడు

శ్రీమదాంధ్రభాగవతనిర్మాణచాతురీధురీణుఁడగు బహ్మిర పోతనామాత్యుని భక్తిసముద్రమునుండి కవితాభావ తరంగవిజృంభణము కతంబున. బయల్పడలిన దివ్యతేజో మణియై దైత్యాటవీనంజాతహరిచందనమై సత్పురుషలోక మూర్ధాభిషిక్తుడై యానీతుశీతనగవాస్తవ్యులహృద్విభులనిండి వెలుఁగొందు భక్తజనశేఖరుఁడు ప్రహ్లాదుఁడు. దానవకుల శిరోమణి యగు హిరణ్యకశిపునకు సుగుణలలామయు సాధ్వీ మతల్లియు నగు లీలావతియందు జనియించిన పుత్రరత్నము. ముముక్షువుల సాదపూజ లందుచు ముల్లోకముల సంచరించు పరమభాగవతోత్తముఁడు మునికులసార్వభౌముఁడు నగు నారదముసీంద్రుని ప్రియశిష్యుఁడు. చరాచరజంతువర్గమునం దును దనయందును సమహితత్వమును గాంక్షించువాఁడు. పెద్దలఁ గాంచి నేవకునీలఁ దద్దయు వినతులొనరించువాఁడు. అన్యకాంతామతల్లుల నవలోకించిసంతనే మాతృభావన చేసి మన్నించువాఁడు. దీనజనప్రకరమును గాంచి ధర్మవాత్సల్య మున జననీజనకుల చాడ్చునఁ బోషింపఁ దలపోయువాఁడు. నఖులయెడ గురుజనంబులయెడ పోదరభావమును దైవతభావ

మును జూపుచు హాస్యలీలావిలాసముల నైన బొంకి యెఱుంగని నిష్కళంక ప్రభావిభాసితుడు. మఱియు నాకారజన్మవిద్యార్థ వరీయుడైనను గర్వనంగతుడుకాడు. వివిధమహానేకవిషయ సంపన్నుడైనను బంచేంద్రియములకు లోబడనివాడు. భవ్య వయోబలప్రాభవసమన్వితుడైనను కామరోషాదులఁ గ్రందుకొనడు. కామినీప్రమఖభోగములఁ దులతూగుచున్నను వ్యసనసంసక్తి లేని ధీరుడు. ఇట్టి చిత్రచరిత్రములతోఁ గూడిన యీ భక్తజనపారిజాతుని కథాసంచిధానము భారతసంతాన మనకు మార్గదర్శకమై సరిధవిల్లుఁ గాక !

ప్రహ్లాదుని పినతండ్రి యగు హిరణ్యాక్షుని మరణము నకుఁ గారణభూతుఁ డగు శ్రీమహావిష్ణువును నాధిప నమ కట్టి తండ్రి హిరణ్యాకళిపుడు తపం బొనర్ప మందరాచలము నకుఁ జొయె. తల్లి యింద్రునిచేఁ జెఱవట్టఁబడి దేవమాని కటాక్షవీక్షణమున విడివడి నాథురాకను మదిలో వాంఛించుచు మనోపాక్కాయముల దోషరహితయై మానిశుశ్రూవలు నేయుచు కాలము గడపుచుండె. అత్తటి జగదుద్ధారక మగు తారకమంత్రరాజమును గర్భకుహరముననే యభ్యసించి భూమి కవతరించిన మహాభాగుఁ డీ ప్రహ్లాదుడు.

తపోలబ్ధికై మందరాద్రి కరిగిన దైత్యరాజు వద్ద గర్భునిఁ గూర్చి యుగ్రతపము చేయ నారంభించె. ఆతని తపః ప్రభవానలజ్వాలలకుఁ దాళఁ జాలక సురగణము లెల్లఁ గమలానను నాశ్రయించి తద్వృత్తాంతమును విన్నవించుకొనిరి.

అంధుల కానలు మొగంబులవేల్పు నవరివారముగ దానవ భర్తకుఁ బ్రత్యక్షమై యభీప్సితముల ననుగ్రహించె. హంస వాహనుని యనుగ్రహంబు కతంబున నమోఘవరంబుల నంది దితి నందనుఁడు గర్వాతిరేకమున గంధర్వయూధమును గజిబిజి యొనర్చె. సురల నసురునురు గావించె. యక్షసిన్నర కింపుకు మల బలిమిమై శాధింపఁ జొచ్చె. యాగము లొనరించు భూ భాగములకుఁ జేరి హవిర్భాగములఁ దానె స్వీకరింప మొదలిడె. తుదకు సునాసీరునిఁ బద భ్రష్టుని గావించి సుధర్మామధ్య పీఠము నాక్రమించె. ఇట్లు దిగ్విజయమును జేకొని యాశఁడు పుత్ర సందర్శనోత్సాహము రెట్టింప స్వగృహభిముఖుఁడయ్యె.

బంగరుపానుపునఁ బవ్వళించి కేశవనామసంస్మరణ మొనరించు తనూజాతు నుపలక్షించి దనుజాధినాథుఁ డాగ్రహవ్యగ్రుఁడై కరముద్రీసింపె. శత్రునామసంకీర్తనము చేయు శాలకునిఁ జక్కఁజేయ సర్వవిధములఁ బ్రయత్నించి విఫలమనోరథుఁడయ్యె. కన్నకుమారుని గరువతనమునకు హృగయ మెఱియసాగె. “అక్కటా! శత్రుదుర్నిరీక్షప్రతాపుండ నగు నా సన్నిధానమున, నరాతిమ త్రేభకుంభస్థులవిదారణాంకుశ మగు నా కరవాలముముంగర నెంతటి యద్భుతచరిత్రము లుద్భవించిన” వని వితర్కింప మొనరిడె. ఇట్లు పెద్దయుంబ్రొద్దు చింతించి కానిమ్ము చూచెదం గాక యని కుమారునిఁ జేరఁ జేరి సాంత్యనవచనముల “నత్సా! ఐహికాముష్మికసుఖంబులకు విద్యయే దివ్యసాధనము. చదువనివాఁడజ్ఞుఁ డగుఁ

నక్షత్రద్వితీకచతురుండవై విరాజిల్లుటకు విద్యానిధివి గన్ము.
వై శంభ గురుకులవాసముగావింపు”మని హెచ్చరించి ప్రచండ.
వితర్కులగు చండామర్కుల రావించి వారలం గాంచి యి.
వ్యధంబున వాక్రుచ్చె. “సుధీవరులారా! వీడె నా కుమా.
రుడు. విద్యాగంధశూన్యుడై యంధప్రక్రియ నున్నవాడు.
మదీయప్రతాపోజ్వలజ్వలనం బించుకయేని యెఱుంగడు.
వీనిని గారుణ్యామృతచిత్తమున గ్రంథపరిచితునిఁ గావించి
నీతివిశారదునిగా దిద్దుడు. మీగు మాకు గురువులు, పెద్దలు.
ఆ త్తబంధువులు, కారుణ్యచిత్తులు. వీనిని శిక్షించి రక్షింప
మీరొ సమర్థులు. వేయేల? మీదె భారము” ఇట్లు వచి
యించి కుమారుని వారి కొప్పగించెను.

చరాచరభూతవర్గమున నా త్తసాయావ్యము గాంచువా.
నిని, దీనవత్సలుని, పరకాంతాపరాజ్ఞులుని, పంచేంద్రియా.
తీతుని, కామరోషవివర్జితుని, సుగుణగణవిరాజితుని, బ్రహ్మ.
దుని వెంట నిడుకొని గురువులు స్వగృహభీములు లైరి. పిమ్మట.
తరుణవయస్కులగు ననురకుమారుల సహపాఠకులఁ జేసి.
పాఠయోగ్యము లగు శాస్త్రరాజములఁ బఠింపింప సాగిరి.
పంచాబ్జంబులవాడగు నబ్బాలుడు గుర్వవిధేయుడు గాక
చెప్పిన డెల్ల మచ్చికమీఱ గ్రహించుచు నూత్తుబుద్ధియై మెలం.
గనాగె. కాని విశేషశ్రేముషీ ప్రభావసంపన్నుం డగుటచే
గురుప్రబోధము మిథ్యాస్వరూప మని గ్రహించి నిరంతరము.
శ్రీమన్నారాయణచరణసేవాధురీణుడగుచు మెలగుచుండె.

కతివయదినములు గడచుదనుక నిరీక్షించి దనుజాధి
నాథుఁ డొక్కదివసమునఁ గుమారవిద్యాపరిశ్రాంతిని దిల
కింపఁ గోరి యబ్బాలకుని జీరఁ బనిచె. తేశవచింతనామృత
రసంబు నాస్వాదించుచుఁ గాలక్షేపము చేయు సక్కుమార
వరుండు పితృశాసనము పాలించుచు దానవభర్తను సమీ
పించె. ఇట్లరుదెంచిన పుత్రరత్నముం గాంచి మించిన
ప్రేమానుబంధమునఁ గాఁగిలించి దీవించి నేమ మారసి యంక
వీతమున నధిపసింపఁజేసె. పతియుఁ బుత్రగాత్రపరిష్కంఠ
మున రోమాంచితగాత్రుడై “వత్సా! నీహృద్విధిని భద్రం
బగు విషయం బెయ్యది ముద్దు లొలుకఁ బలుకవే” యని
వాక్రుచ్చె. అందుల కాయుక్కుఁడు నిర్భరానందసంభరితుఁ
డై “నిశాచరాగ్రణీ! మతిభ్రమణంబున సంసారాధువునఁ
బరిభ్రమింపక, మీరు మే’ మను భిన్నత్వమును వీడి దివ్య
కళాధాముం డగు విష్ణుదేవుని శరణంబు సొచ్చుటయే మే”
లని వచించె. ఇట్లు వచియించు ప్రహ్లాదుని గాంచి “తండ్రీ!
నీవర్తనము గడఁ జిత్తముగఁ దోచుచున్నది. దానవశ్రేణికిఁ
గృతావరాధుఁ డగు వైరివీరుని గొనియాడుట భావ్యమే!
వత్సా! సురాధినాథుల స్రుక్కించుటయో, యక్షకిన్నర
గంధర్వనాగపతుల నుక్కడంచుటయో, కావించి వంశపావనఁ
డవు గమ్ము. హరి యని గిరి యని వదరుచు పృథాకాలక్షేపము
గావించి మోహంధుఁడవై నశియింపకు” మని నిలిపవైరి
మందలించె. హరిభక్తివిదూరుం డగు తండ్రీమాటలు విని

పురోహితుని దిక్కుమొగంబై ప్రహ్లాదుఁ డిక్కరణిం జెప్ప
దొరకొనె. “బ్రాహ్మణోత్తమా! ఆయనము నయస్కాంతము
వలె నాచిత్తమును హృషీకేశుపాదారవిందయుగళి సమా
శ్రించుచున్నది. కొందఱ జ్ఞులు వ్యక్తిభేదము గల్పించుకొని
జిజ్ఞాసాపథమున మూఢులై పరంథాముని దర్శింప నేరరు. నిర్ల
భమై, గంభీరమై, మధురసుధారససంభరిత మగు దివ్యతేజో
వికాసమున వెలుగొందు చిద్రూపుని గళ్యాణసాగరుని గాంచి
తనివినొందిన డెందము బక్కదైవముల నాశ్రయించి తృప్తి
జెంద నేర్చునే?” ఇవిధంబున ముచ్చటించు దైత్యార్థకుని
గాంచి సురారాతి రోషకషాయితాక్షుడై విప్రంభింపఁ
దొడఁగె. భీకరమూర్తి యగు నాతనిని శాంతుం జేసి గురు
పులు వెండియు నుద్దండముగ దండించి యీతని జక్కఁ
జేయుదు మని చెప్పి బాలకుని దోడ్కొని పోయిరి.

అనంతరిము వారా రాక్షసరాజనందనుని సామదాన
భేదిండ్లములఁ జక్కంబటించి త్రివర్గపాతవిధానము నేమర
కుండు మని పలుమాఱు హెచ్చరించుచు దానవేశ్వరుని నన్ని
ధానమునకుఁ గ్రమ్మఱఁ దోకొనిపోయి “రాజా! నీతిపారగు
డైన కుమారికుని విద్యాప్రాభవమును బరీక్షింపవే”యని మనవి
యొనర్చుకొనిరి. హరిహరాదుల కండఁగారాని భక్తిప్రాభవ
మునఁ జెన్నారువాని, మాధవానుచింతనమున మేను మఱచు
వాని, సర్వప్రపంచము శ్రీవిష్ణుమయ మని భావించువాని,
కారుణ్యవివేకాదిలక్షణములు మూర్తీభవించిన ట్లమరువాని,

నిజనందనుఁ గాంచి జనకుండు హస్తోత్కర్షమునఁ జేరఁదీసి
 శిరము మూర్ఛిని “వత్సా! విద్యావైదుష్యము చూపవే”
 యని వేడుకొనియె. అంత నబ్బాలకుఁడు భీతచేతన్ముఁడు గాక
 నిరంకుశాధికారమున వర్తించు తండ్రియంతరమును బరాధీన
 వృత్తి నున్న తనయంతరమును బాటించియు నిట్లు వచియించె.
 “జనకా! గురువుల యనుగ్రహంబు కతంబున సకలార్థశాస్త్రపర
 మార్థమును విద్యారహస్యమును గ్రహించితి. తనువృద్ధావల
 సఖ్యము గలిగి శ్రవణమూలమున దాసత్వమును, వందనార్చనా
 విధానము నలవడిచికొని నేవారతి నాత్మవిజ్ఞానముం బడసి
 సంకీర్తనపారవశ్యమున సర్వాత్మకుం డగు హరిపాదము
 లాశ్రయించి మనుట శ్రేయోదాయకము. హరిభక్తివర్జితుల
 సంసారములు నిస్సారములు. జీవితము లజ్ఞానజలాభాతములు.
 కుప్పితములు జగుప్సాకరములు. కమలాక్షుని బూజించు కర
 ములు, శ్రీనాథు వర్ణించు జిహ్వ, సురరక్షకుని గాంచు
 దృక్కులు, శేషశాయికి మ్రొక్కుశిరము, భగవానుని వల
 గొను పదములు, ధన్యతమములు. కమలేశు నర్చింపని యిం
 ద్రియములు వ్యర్థములు. సంసారజీమూతవ్రాతమును, తాప
 త్రయాభీలదావాగ్నియు, సర్వంకషాఘాఘజలరాసులును,
 ఘనవిపత్సరంపరాబంధురాంధకారమును గ్రమంబుగఁ జక్రి
 దాస్యప్రభంజనమున, విష్ణుసేవామృతవృష్టిమూలమున, హరి
 మనీషాబడబాగ్నికతంబున, పద్మాక్షునిరవిప్రభలచేతఁ గాని
 నశియింపఁజాలవు. కావున ధర్తార్థకామమోక్షతత్పరుడవై

విష్ణుసేవామృతమత్తచిత్తమున వర్తించి తరియింపు” మని మిన్నకుండె. బాపురే! బాలకుని హృదయఫలక మెంత పరిశుద్ధముగఁ బ్రకాశించుచున్నది! వాక్కు లెంతకోమలములు! భావ మెంత గంభీరము!

అంత నామురాంతకవైరి దుర్దాంతక్రోధఘూర్ణమాన మానముడై కంపింపఁ దొడఁగె. చిత్తము తలపాటున స్వాయత్తము గాకుండె. ఇందులకు గురువుల యవివేకమే కారణమని మండిపడుచుండె. బాలకునికి దుర్నీతులు గఱపి కొంపకుఁ జచ్చువెట్టినవాని గుఱుబ్రువు లని నిందింపఁ బూనె. ప్రహ్లాదుడు పుత్రాకారమున దేహమున వ్యాపించిన మహావ్యాధి యని తలంచి పలవింపఁ దొడఁగె. తుదకు వంశనాశనహేతు భూతమగు నీబాలభూతమును మననీయరాదని కృతనిశ్చయముడై నేనానిని బిలిచి “యోరీ! వీనిని నత్వరముగఁ దోడ్కొని పోయి బాలుఁ డనక, రాచబిడ్డఁ డనక, కృపాసింధుఁ డనక, లోకమాన్యసంశీలుఁ డనక, నిరపరాధి యనక భిండివాల ముద్గర గదాభీలభూతములచే నొప్పించి తుత్తునియలుగ మేను ఖండించి మడియఁ జేయు” మని యాన తిచ్చె.

అక్కటకటా! బాలుని, హరిభక్తిప్రభావికాలుని, నుగుఱాలవాలుని, నుండరాకారుని, లోకపవిత్రచారిత్రుని సంహరింప జనకుడే కృతనిశ్చయము డయ్యె! భళిరే! రాజన తామసాహంకారములదుర్బుత్తి! దురహంకారదుర్విదగ్ధ హృదయుఁ డగు రాక్షసకులపాంసనునకు హరిభక్తితత్పరుఁ

డగుకతనఁ గులాలంకారుఁ డగు కుమారమణి గర్భశత్రుఁ డయ్యె!

పిమ్మట రాజశాసనపరిపాలకు లగు పెక్కండు వెడఁగు రక్కసు లుక్కు మిగిలి వివిధాయుధఘాతములఁ బలుతెరిం గుల నొప్పించియు నబ్బాలుని మడియింపఁ జాలక నివ్వెటవడ సాగిరి. రాజశాసనములు, గతినశిక్షలు, నిశ్చలదీక్షాపరుల బాధింప నేర్చునే! దానిం గాంచి రాక్షసేంద్రుడు కెట్టించిన కట్టలుకచేఁ గటవదంబు లనర నుగ్రుడై మత్తేభేంద్రయాధ పాదములఁ ద్రొక్కించియు భీకరవిఘోరగదంష్ట్రలఁ జొప్పించియు దారుణకృపాణజాలంబుల నమరించినతోనుల వినరించియు, భీకరోత్తుంగతరంగసింధుజలంబుల ముంచియు, ఘాతుక మృగశరణ్యంబు లగు ధరాధరకుహరంబులఁ ద్రోయించియు, విషప్రయోగముం జేయించియు నిట్లు బహువిధచిత్తవధోపాయంబుల నించుకేని యపాయ మెఱుంగని యాత్మడింభ కునిం గాంచి యనురేంద్రుండు వివణ్ణచిత్తమున నుత్తల మందఁ జొచ్చె. ఆహా! ఆజగదేకభక్తుని భక్తివ్రథావ మెంత యని ర్వచనీయము!

ఇట్లు ప్రహ్లాదకుమారుఁడు నిశాచరాధములు తన్నవి యింప బాధ నొందఁడు. దిక్కులకుం బాఱఁడు. ఆత్మబంధులఁ జేరఁడు. ఘోరకృత్య మని తండ్రిని దూఱఁడు. కన్నకడు వగు టచేఁ గలవరించుతల్లి నైనఁ బిలువఁడు. కన్నుల నీరు దేఁడు. సునిశ్చలభక్తియోగమున నోదనుజభంజన! యోజగదీశ!

యోనుహాపన్నశరణ్య! యని వారినామసంకీర్తన మొనరించునే కాని శ్లోకమున కోహటింపడు. అట్టి పరమభక్తుని దివ్య ప్రభావమునకు వెఱుగంది దనుకేశ్వరుడు వానికి ధర్మార్థకామములుపదేశింపుడని గురుకుమారుల కానతిచ్చి పంచె. వానిని మహాప్రసాద మని వానిం గొనిపోయి శక్తివంచనము నేయక బోధింపసాగిరి.

జ్ఞానసింధు వగు నబ్బాలుడు గురూపదిష్టశాస్త్రముల యందు భ్రమఁ జెందిక యతీతుఁడై సతీర్థబృందమునకుఁ బరమభాగవతధర్మము లుపదేశించి వారల నెల్ల నారాయణ చరితారవింశ నేవాపరాయణులఁ గావింప నుద్యోగించుచుండె. అగ్రాగ్రుని యపారవిజ్ఞానమునకుఁ దోడివిద్యార్థు లబ్బుర మందుచుఁ బరమభాగవతధర్మముల నుపన్యసించు ప్రహ్లాదుని విలోకించి యిట్లు లనిరి. “గుణాధ్యుడా! మన మెల్లరము గురుకులవాసమున భార్గవకుమారులయొద్ద ననేకశాస్త్రసంప్రదాయములను వినుచుంటిమి. వేఱొక సద్గురుఁడు కానరాఁడు. రాజభవనప్రవేశ మన్నన ముక్కుంటికి నైన సాధ్యపడదు. నీ వన్ననో యెన్నఁడును వెలికిఁ జని యెఱుంగవు. ఏమహోదారుఁడు నీ కీవంతమతిప్రకాశమున శ్రేక్రియఁ దోడ్పడియెనో వివరింపుము. ఇంతటినుండియు మాస్వాంతముల యందు ఏన్నే నేవొందుము. రాజ వని భావించుము. బహుమానములఁ గావించుము.” ఇత్రైఱంగునఁ దన్నుఁ బరివరివిధములఁ బ్రస్తుతించు దైత్యనందనులకు భాగవతకులాలంకారుఁ

దైన ప్రహ్లాదకుమారుండు పూర్వవృత్తాంతమును సంతముగ విన్నవించి నారదనుంత్తోవదేశక్రమంబును వివరించి నాపలుకులు విశ్వసించుచునేని యస్తవసిమతమే యిహపరసాధనం బని వారలకు బోధించె. ఈమోసమును గుర్తెరింగి గురుప్రవరులు తత్తటపాటుతో హిరణ్యకశిపుని నమిపించి జోతలిడి భూతలమునం బడి “దైతేయవంశగ్రణీ! నీతినూజాతుఁడు రిక్షో బాబుర నెల్ల నొక్కచోఁ జేసి మా శిష్యామార్గము లెల్లఁ గల్లలని యాక్షేపించి వారలచిత్తింబుల మోక్షాయత్తములం జేసి మోసము వాటిల్లఁ జేసినాఁడు. అంతిటిరుండియు మతిమంతులగు మాయంతేవాసు లెల్లగు నుల్లముల నూబోధనముల నొల్లక సల్లలితప్రభావంబులగు విష్ణుగాధలఁ జెప్పనేరని కుహనాగురువు లని మమ్ముల్లంఘించుచున్నారు. మధురిభాషనము వీడని యీబుకుతని మీదక్షత్వమున నెల్లు శిక్షింతురో మే మెఱుంగ నేర”మని యేతద్విషయమును నూలంకషముగ విన్నవించి పనివినియెడ మని వెడలిపోయిరి.

అంత గురుకుమారులు వినిపించిన యభియోగమును సాదరంబున విని యాదనుజేద్రుఁడు దండతాడితదండశూకంబునడువున రోజుచు భీషణరోషకషాయితేక్షణంబుల వీక్షించుచు, నిజపుత్రసంహరణోద్యోగమున కుద్వేగించుచుఁ దనూజాతుని రప్పించి క్రోధఘూర్ణితమానసుఁడై “ఓరోరీ! పుత్రహతకా! మదీయగర్భజలధిబడ బాసలా! కేశవనామాంధకారబంధురాటవీచిత్రహోత్రుఁడ నగు నాయెదుటనా నీ

వైష్ణవప్రపత్తి సాగనేర్చుట! ఇంద్రాదిదిక్కాలకులు నాయందు బద్ధజ్వేషులయ్యి మదీయాజ్ఞాభంగము నేయ నోడుదురు. మాటిమాటికిని గృతాపరాధుఁడగు వైకుంఠునిఁ బ్రశంసించు నుత్కంఠచేఁ గంతశోషను జెంద నేమిటికి! కుత్తా! వైకుంఠుఁడు నీ వన్నయిట్లు వీరవ్రతదీక్షాధురంధరుం డేని నే నమర వీగుల దండించి ఖండించునాఁడు ఘోరాహవక్షోణికి రాక కుంతీభూతుఁడు గానేల? ఓరీదుర్భరీ! ఈ సమస్తభూతశ్రేణికి నేను గాక రాజ వేటొకఁడెవ్వండు కలఁడు? నేను మద్రాభృతృ హంతకుని గూర్చి సమస్తభూతభాత్రిని బలుమాఱు శోధించి విడిచితి. మనవంశమునకు నాశకరుం డగు పరిపంథిచరిత్రమును వేవిధంబులఁ గీర్తించి వాని యడుగునిమ్ములను భృత్యుఁడు వోలె సిగ్గుమాలి యారాధింప నేల? వందియై పినతండ్రిని జంపినవానిని నందివై పొగడెడు పిఱికిపందవు. ఇయ్యవియే నాకడగొట్టుపలుకు లాలింపుము. మనుగడపై నాశ కలదేని చిత్తమున వానితలఁపు కల నైన నిలువఁ గూడదు. ఓయీ పసికూనా! నీ వేల యిట్లు కనుగంది వసి వాడెదవు? చతుర్విధాహారముల నారగించుచు వందిమాగధులు కైవారములు నలుపుచు వెంట రా సుందరమందయాన లొసంగడు నివ్యాభులను స్వీకరించుచు స్వైరవిహారములు నలుపుచు వైరిసంహారము గావించి మీమాతకు వీరమాత యను పేరు సంపాదించి చిరకీర్తియుతుఁడవు గమ్మ బిడ్డా! పితృవాక్యమును బాలించి దొడ్డవాఁడవు గమ్మని భయనము

ముల బోధించె. అందుల కాబాలకుఁ డినుమంతయు వెఱవదక భక్తిపారవశ్యమున మేను మఱచి చిందులాడుచుఁ దండ్రిని గాంచి.

మ. “కలఁ దంభోధిఁ గలందు గారిఁ గలఁ దాకాళంబునం గుంభినిం

గలఁ డగ్నిన్ దిశలం బగల్గ నిశలన్ ఖద్యోరిచం ద్రాత్తలన్

గలఁ దోంకారమునం ద్రిమూర్తులఁ ద్రిలింగవృక్షులం దంతటన్

గలఁ డీశుండు గలందు తిండి పెదకిం గా నేల యాయాయెడన్ ”

“జనకా! ఇట్టి పరంధాముని, జగత్ప్రభుని, లోకప్రకాశుని గూర్చి యన్వేషింప నేల? వినిర్జితసమస్తలోకాధీశుఁడవు. అరాతివీరభయంకరుఁడవు. అయిన నేమాయె? ఇంద్రియానీకమును జయింపనేరవు. మోహపాశముల నిన్ను నిబద్ధుఁ జేయు భీకరశత్రువు లాహ్వరు గలరు. వారిని నిర్జించు నాఁడు గదా మేటిమగం డను నన్వర్థాభిధానమునకుఁ బాత్రుండ వగుదువు. ఆత్మలక్షణములు గుర్తెఱిగి దేహదులయందు మమకారక్రోధములు వీడి ప్రకృతిగుణముల భేదమారసి జననమరణాదు లాత్మకుఁ గల వను మిథ్యాభావముడిగి గుణకర్తగణబద్ధుఁడవు గాక నిష్కామవృత్తిని హరిని భజియింపు” మని గంభీరముగఁ బలుకఁ దొడంగె.

ఇవిధంబున వచియించు పరమభాగవతాగ్రేసరుని గాంచి దోషాచరణేఖరుఁడు మండిపడుచుఁ గనుఁగెలంకులఁ గెంపు గదుర “ఓరిడింభకా! అవివేకివై మూర్ఖచిత్తమునఁ బ్రతిఘటించి నాతోఁ బ్రతిభాష లాడెదవు. విశ్వాత్మకుఁడు,

విశ్వంభగుఁడని మాటిమాటికి నీపొగడ్తలందు నాకుఁజ్ఞుంభగుఁ
డీసభా స్తంభమునఁ గలడే? వానిని నాకియ్యెడఁ బ్రత్యక్షము
నేయ నేర్చువే?" యని యాడుగటచుచు హుంకరించె.
మూర్తీభవించిన శుద్ధసత్వమో యన నొప్పు నబ్బాలుఁడు
భీతిల్లక “విశ్వపతి విశ్వమయుఁడు విశ్వాత్మకుఁ డీసభా స్తం
భాంతర్గతుఁడగుటకు సందియమేమి? సర్వోపగతుండగు చక్ర
యిందుఁ గలఁ డందు లేఁడని సందియమందుట ముండుదుల
లక్షణము. చూడ వేడుక యగుదుఁ గానరా కుండునే” యని
ఋన్నకుండె. దాని వారక్కసిజేఁ దుక్కుమిగిలి శ్రోధోద్దీపిత
నేత్రుడై కరాళించి దిగ్గున గదియ దిగ్గి కరవాలము ఝళిపిం
చుచు మహాసంరంభమున సభా స్తంభమును బ్రహరించె.

తల్మీగమే యా స్తంభమునఁ బ్రళయభీలసంరంభ
మున నటాచ్ఛటలు గంపింప దుగ్నిరీత్యప్రతాపోజ్వల
హర్యక్షమ స్తకుండగు నృసింహదేవుఁ డావిర్భవించె. అజ్ఞారే!
అనక్తంచరవీరుని యాస్పిశింబు సిద్ధింపఁ జేయుటకై విచి
త్రావతారమున శ్రీమహావిష్ణువును జడపదార్థమున సాక్షా
త్కరింపఁ జేసిన ప్రహ్లాదుని భక్తిప్రభావ మెంత బలీయ
మైనది! కేసరియాకారమున దిశలు గంపింపఁజేయు నవతార
మూర్తిని గాంచి దనుజాధినేత తనకుఁ గాల మానన్న మైన
దని గ్రహించి వీరపురుషోచితమరణ ముపేక్షించి యుత్తిల
పాటున గద నెత్తుకొని మిత్తి నెదుర్కొనె. అట్లు పెద్దయుం
బ్రాదు తన్ను డీకొని యాహవ మొనరించు రక్షోవీరుని

బంధించి యా నరహరి తనయూరుభాగమునఁ జేర్చి చక్రాది నిర్వక్రసాధనములఁ గాక కులిశధారానదృశములగు నఖాగ్రంబుల సురఃకవాటమ్ము న్రచ్చి రుధిరధారలు ఋషిండుచుండ నాంత్రమాలికలఁ గంతమాలికలుగా ధరియించి విజృంభింప సాగె. అత్తటి ప్రభువిశ్వాసపరాయణులగు దైత్యవీరు లాయుధములెత్తుకొని తత్తటపాటుతో రణంబున కురవణింప నారక్ష్మసి మూఁతలఁ జక్రి చక్రాదిసాధనములచే నుక్కడంచె. వైరివీర సంహారానంతరము భయంకరకరాళాస్యమున నుద్దీపించు నద్దేవదేవు నితరులు చూడ నోడి విభ్రాంతులై మూల మూలల డాఁగఁ జొచ్చిరి. సుగ చారణ విద్యాధర గగుఢోరగ యక్ష సిద్ధగణములలో నొక్కఁడేని యయ్యుక్కుకంబము దేవరను డాయ నోడుచుండిరి. నరకంతీరవనరృకోత్కంఠు లయి మింటనుండి దేవగణాబులెల్ల జయజయధ్వానములు నలుపుచుఁ జనుదెంచిరి. అట్లగుచుదెంచిన బ్రహ్మదేవతలు నృసింహదేవుని వేఱువేఱ న్నుతియించిరి.

కాని నృసింహదేవుని నెమ్మోము పూర్ణేందుసామ్యమును వీడి ప్రళయార్కబింబమును బురుడించుచుండె. ప్రసాద భాసురములగు చూడులు శిఖిశిఖాకలాపముల ననుకరించుచుండె. మూర్తి దాల్చిన వీరకాద్రాద్భుతరసవ్యతికరమ కాని కృపారసస్ఫూర్తి కానరాకుండె. ఎందుఁ జూచిన భయనదంప్రాంకురప్రభావిభానమే కాని దరహాసితంబు చూపట్టనయ్యె. తొల్లి నామినిజనమహామైన సుభగవిగ్రహము నేడు

భీకరఖరనఖరముఖవిరాజిత మైన నృసింహవిగ్రహమై భీషణా
కారమున నుండుటం జేసి లచ్చియుఁ జేరవెఱచి పలికిన మాటు
వలుకక విభూఁ డలుగు నేమో యని యొదిఁగి నిలిచియుండె.
ఆప్రళయభీకరమూర్తిని శాంతింపఁజేయ నొరుల కలవిగా
కుంటచే వారిజసంభవుని పనువునఁ బ్రహ్లాదుఁడే యందుల
కియ్యకొనియె. భక్తులకు సాధింపరానికార్యము లుండునే?
అంతట భాగవతశ్రీభరుఁ డయిన బాలకుఁడు కరకమలములు
ముకుళించి మందగమనమున శ్రీవారిసన్నిధిం జేరి.

మ. “ఖరదంష్ట్రాక్రుకుటిసటానఖయు సుగ్రధ్వానయున్ రక్తకే
సరయున్ దీర్ఘతరాంత్రమాలికయు భాస్వన్నేత్రయు నైన నీ
నరిసింహకృపఁ జూచి నే వెఱవఁ బూర్ణకూరమర్వారదు
గృరసంసారదవాగ్నికిన్ వెఱకు నీపాదాశ్రయం జేయవే.”

యని పలుతెఱంగులఁ బ్రార్థింపఁ దొడఁగె. అంత
భక్తవరాధీనుఁ డగు నయ్యాశ్వరుం డబ్బాలకుని విలోకించి
కరుణాయత్తచిత్తుండై సర్వమంగళప్రశస్తం బగు నిజహస్త
మును వాని మస్తకమున నిడి.

కా. “సంతోషించితి నీచరిత్రమునకున్ సద్భద్రహూఁ గాక నీ
యంతిర్వాంధితలాభ మెల్లఁ గరుణాయతుండనై యిచ్చెదం
జింతిం జెందకు భక్తకామదుఁడ నే నీద్దంబు దుర్లోక్యఁడన్
జంతుశ్రేణికి నన్ను జూచినఁ బునర్జన్మంబు లే దర్భకా.”

అని యభయం బిడి భద్రం బయ్యెడుఁ గాక యని
యాశీర్వదించి “వత్సా! నీకుం గల కామితార్థము లెవ్వి”

యని యడిగె. అందుల కానిష్కామహృదయుఁ డగు ప్రహ్లాదుఁడు నైష్కామ్యవరముఁ బడసి ప్రణవోచ్ఛారణ పూర్వకంబుగఁ బునప్రణామ మాచరించె. వెండియు నాలోశే శ్వరునియెడఁ దనతండ్రి కావించినయవరాధంబుల నహించి తదీయపాపాఘముం దూలించి యుత్తమగతిం గల్పించి యను గ్రహింపు మని ప్రార్థించి కృతకృత్యుం డయ్యె. పిమ్మట నుత్తర వయఃకాలము లోకోత్తరముగ గడపి యాశ్వరాజేశమునఁ బునరావృత్తిరహిత మగుసాయుజ్యపదవి నధిష్ఠించె.

ప్రహ్లాదునివంటి వరమసాత్వికుని, సక్షీణసత్యదీక్షా పరుని, సహజసంపర్థమాననిరంతరధ్యానవరాయణుని, నాత్మ గౌరవాభిమానిని, పూతచారిత్రుని, నిష్కామవీరుని లక్ష్మ్య ముగాఁ జేసికొని తాదృశపవిత్రజీవితమును నిత్యవ్రతముగ నాచరించు మహనీయులచే భరతఖండము ధన్య మగుఁగాక ! వీనిపరమాద్భుతదివ్యచారిత్రము నాదర్శముగా నిడుకొని వర్తించువిద్యార్థు లెంతటిపూతచారిత్రులు !

కు చేలుఁడు

ప్రాచీనకాలమునుండియు భారతవర్షము మహాభక్తుల కాశ్రయమై చిరకీర్తి గాంచినది. ఈపుణ్యభూమిని దాదాపుగా నైదువేల సంవత్సరములకుఁ బూర్వ మొకమహాభక్తుఁడుదయించె. ఆతనిపవిత్రమూర్తి భారతహృదయవీరమున స్థిరవనతి నేర్పఱచుకొని నేటివఱకును దదీయసంతానముచే నారాధింపఁబడుచున్నది. ఆతనిదివ్యనామము భారతదేశచారిత్రమున సువర్ణశోభాకలితం బయి యువయువతీజనంబులకు మంత్రరాజమై విరాజిల్లుచున్నది.

ఆభక్తజనపాలుఁడు కుచేలుఁడు. ఇట్టిసుగుణాలనాలుని గడుపారఁ గాంచి తరించి మించిన పుణ్యదంపతులనామము లెంతధన్యములో! ఈతఁడు వైదికసంప్రదాయమునఁ బ్రవర్తించు బ్రాహ్మణకుటుంబమునకుఁ జెందినవాఁడు. వీనివిద్యార్థి జీవితము వారణాశీపురప్రాంతమున నున్న యవంతీనగరమునఁ బ్రదర్శింపఁ బడుటచే నీతనిజన్మస్థానము తత్సమీపస్థంబు కానోపు. అయినను సర్వజనహృదయనీమల వాస మొనరించు నీభూసురనాయకుని జన్మస్థలనిర్దేశవిమర్శనముతోఁ బాఠకులకుఁ బ్రసక్తి లేదు. అవంతీపురవాసి యగు సాందీపుఁ డీతని విద్యాగురువు. లోకోత్తరచారిత్రుఁ డగుకుచేలునిగురుకుల వాసమునుగూర్చి నేర్చుకొనుట మనకు శ్రేయోదాయకము కానోపు.

సనాతనవిద్యావ్రతిస్థాపనలతో నీకాలపువిద్యార్థులకుఁ బరిచయముఁ గలిగించుట దుర్ఘటము. సాందర్యరసానుభూతి యందుఁ దత్తయత్వము నొంది యాధ్యాత్మికతత్వమునఁ బ్రకృతిని లీనమొనరించుటయే యానాటివిద్యాభ్యాసమునకు ఫలము. అట్టి జ్ఞానచతువును వికసింపజేసినవాడే విద్యా గురువు. అట్టి జ్ఞానపరిపూర్ణుఁ డగుచేతితో త్తమునిపాఠనేన లభించుటయే మనకుచేలుని యాధ్యాత్మికజీవితమునకు మూల శందము. శుకపితృశాసితములచే శ్రుతిమనోహరముగ ధ్వనించునాశ్రమతరుచ్ఛాయల విశ్రమించి చింతనము చేయు శాంతినిశీతనములే యానాటివిశ్వవిద్యాలయములు. విజ్ఞాన సింధువున బుద్ధినాకకుఁ గర్ణధారియై మోక్షపారమును జేర్చు నాజగద్గురు నాశ్రయించి తరించునంతేవాసిగణంబునకుఁ బరి మితి లేకుండ. చతుర్వేదములందును, మన్వాదిసకలధర్మ శాస్త్రములందును, పదవాక్యప్రమాణాదివిద్యలయందును, అన్వీక్షక్యాదిరాజతంత్రములందును, చతుష్పిక్వకళయందును శిష్యుల నుత్తీర్ణులఁ గావించుటే నిరాడంబరులగు సద్గురువరే గుర్యుల శుద్ధనంకల్పము. గురుశిష్యన్యాయమునఁ గాలము బుచ్చవారి యనురాగలతావిజృంభణమునకు మేర లేకుండ. ఆవిద్యాలయమందలి ఛాత్రగణమున కాగుదుదంపతులే తల్లిదండ్రులు.

సహపాఠిగణంబున నొక్కనిమోముచందురునందుఁ గుచేలునిలోచనచకోరద్వంద మాన్లోది యయ్యె. వారిర్వుఁ

తమహృదయము లన్యోన్యసౌహృద్దమునఁ బాదుకొనిననాఁట
 గోలె ప్రాణమిత్రులై శాస్త్రాధ్యయనాదులయందును, కేళీ
 విలాసములయందును, గురుసేవనమునందును సరపారలు
 మాని యొక్కప్రాణముగ వర్తింప సాగిరి. వారినంగాతము
 దినములవెంబడి బలపడి శుక్లవక్షచంద్రునిచంద్రికను బురు
 డించుచుండె. కుచేలునిసంగడిఁడు నీలమేఘచ్ఛాయఁ బోలు
 మేనివాఁడు. 'వద్దవత్తముల నిరసించునేత్రములవాఁడు.
 ఆజానుబాహుగుల్ఫములవాఁడు. కర్ణకుండలములవాఁడు.
 కాస్తుభాలంకారుఁడు. సునిశితబుద్ధిసంపద గలవాఁడు. అయిన
 నేమి? ఆనవమన్మథాకారుని కీవిప్రబాలునియందుఁ గలయ
 వ్యాజానురాగమునకు హద్దు లేదు. జగన్తోహనాకార మగు
 వానిరూపమునకుఁ దోడపూర్వమేధానంపత్తి కూడఁ గలదు.
 కావుననే యసమానశేముషీరాజితుఁ డగుకుచేలుని గుర్తించి
 చెలిమి చేయఁ గలిగె. శిష్యకోటియం దీయిర్వరవటుల
 యందును సాందీపునికిఁ గలప్రేమభరమింతింతన రాదు. బుద్ధి
 సూక్ష్మత గలశిష్యులయందు గురుస్వాముల కట్టిప్రేమానురా
 గము లుదయించుట సహజమే గదా! క్రియాకారులు తమ
 గురువులను మర్కటకిశోరన్యాయమున ననుగమించిన వారు
 మూర్ఖాలకిశోరన్యాయమున సాకుచుందురు. ఆనాటివిద్యార్థు
 లకు గురుదంపతులే దైవసము లగుటంతేసి వారియెడ నజ
 మరలేనికూరిమి మెఱయ నిర్లలాంతఃకరణముతో వారు గురు
 పూజనము గావించుచుందురు.

నిరంతరగురుసేవానిరతుం డగుకుచేలుం దొకనాఁడు
తనయిష్టసఖుని గూడుకొని గురువత్సనియుక్తుండై సమిధలు
గొనితేర నడవికిఁ జనియె. అంతలో జీమాతవ్రాతములు
విజృంభించి ఘుమఘుమారావములతో నాకసమున విహ
రింపఁ దొడంగె. నానావిధజంతుసంతానమునకుఁ బ్రళయ
మట్లు ఝుఝులము భీషణఘోషణమున వీనఁ బూసె.
దిగ్బాదండములతుండములభాతి వర్షధార లిలాతలమ్మన
మువ్వరముగఁ బడుచుండె. విద్యుల్లతలు ఖద్యోతకిరణనికర
మును మఱపించుచుండె. ఆరముగ్గి మగ్గినఫలంబుభాతి పతంగ
బింబము చరమాద్రిమాఁటునఁ జేరుకొనియె. అంధకారము
నీరంధ్రమై కకుబంతముల నాశ్రయించె. సందుగొందులు,
మిఱ్ఱిపల్లములు నేర్పరించుట కసాధ్యముగ నుండె. కటికి
చీకటిని గన్నులు గానరాక పటువు లొండురులు చేతు
లూతగఁ గొని కాననాంతరమున నడయాడుచుండిరి. శరీ
రావయవములు ప్రభాతశీతమునఁ గొంకువోవసాగె. గురు
భక్తితత్పరుం డగుకుచేలుం డానడికిరేయి మిత్తునిఁ గూడి
కొని పడినయుత్రలపాటు చెప్పఁ దరము కాదు. కొలకొల
గూయుపక్షులకూజితములును దెలతెలవాఱుదూర్పురేఖలును
మందమందగమనమున వీలెంచుశీతవాతపోతములును ప్రభాత
సమయమును సూదించుచుండె. అంతటఁ బొడుపుగుబ్బలి
రాయనికిఁ గిరీటమై యంకుమంతుఁడు జూపట్టె. తెలివెలుం
గులు దిగ్విశాఖమున నిండె.

అత్తటి వానకాఁకునకును వలిగాలిసోఁకునకును శిష్యు
లేమై రొకో యని నడలు వొడమ సాందీపుఁడు వారిని వెదక
బయలువెడలెను. కొండొకవడికిఁ జెక్కుచెదరక యడవి
త్రోవను నడచివచ్చు చిన్నివడుగులఁ బొడగని స్వాంతమున
సంతసించి వారిని జేరఁ జీరి కుచ్చి కవుఁగిలించుకొని కటకటం
బడుచు నాత్మభేదమును వెలివుచ్చె. పిమ్మట వారి నుద్దేశించి
సాందీపుఁ డిట్లనియె. “శిష్యులు మాకొఱకు దారుణాటవిని
సముత్కటపరిపీడ నొందితిరి. మాఋణము నీఁగుట కిదియె
చాలును. కావున నిటమీఁద మీకు సమకూరెడుఁ బో
“విస్ఫుటధనబంధుదారబహుపుత్ర విభూతి జయాయురున్న
తుల్” అని దీవించి గారవించి నిజమందిరమునకుఁ దోకొని
పోయె. ఔరా! కుచేలా! నీజీవిత మెంత ధన్య మైనది?
నీభావిజీవితపరిణామమునకు సద్గురుని యాశీర్వాదము మార్గ
దర్శిక మగును గాక! అంతటితో మనవటువుల గురుకులవాస
దీక్ష ముగిసెను. అనంతరము వారు గురుదంపతుల మంగళా
ళాసనములతోఁ దమతమ భవిష్యజీవితపరమార్థచింతలతో
ళాంతిని కేతనమును వీడి తమతమనివాసంబులకుం జనిరి.

ప్రణయతత్వమును బోధించు శుకవికళారికానికరం
బుల మనోహరగీతములనడుమ నిశ్చింతముగను నిశ్చలదీక్ష
తోను, నిరంతరొత్సాహముతోను వేదాదివివిధవిద్యల నభ్య
సించి సులభసుఖం బగు తద్బ్రహ్మచర్యాశ్రమము నివ్వాడు
డిగ్గవిడిచి కుచేలుఁడు వివిధవిషయవాసనాభిక్షామగు గృహస్థు

శ్రమమునఁ బ్రవేశించె. ఆతఁడు మానధనుఁడును, విజితేంద్రి
యుఁడును, బ్రహ్మవేత్తయు, శాంతుఁడును, హరిపాదతీర్థనం
నేవానిరతుఁడును నై నెగడు పరమభాగవతాగ్రేసరుఁడైనను
నిరంతరమహోఘోరదారిద్ర్యమునఁ బీడింపఁబడుచుండె. కాల
శ్రమమునఁ గులశీలయాపాభిజాత్యయగు సుశీలవలనఁ బెక్కుండు
సుతులఁ బడసె. బాపురే! శాంతి దాంతి వైరాగ్యసంపదల
నడుమ నుద్దీపించు పరమభాగవతశ్రేష్ఠుఁడు దుస్సహదారిద్ర్య
పీడకు లోఁబడక తీతినదికాదు. ఎంతవాని కేని విధి యలంఘ
నీయము కదా! దారిద్ర్యదవానలమునఁ బడి మడియునాఁడు
కూడ కుచేలుఁడు పరద్రవ్యమును లోభముక్రియ భావించి
నిరసించునే కాని లేమివశమున దేహి యని నరుల యాచిం
పఁడు. తనకుఁ దా నబ్బినట్టియల్పమే పదివేలుగ భావించి
యుబ్బుచుఁ బుత్రదారాభిరక్షను నొకవిధమునఁ గావించు
చుండె.

ఒకనాఁడు బిడ్డలు దుస్సహదారిద్ర్యపీడచే నొచ్చియాఁకటి
చిచ్చునఁ గృశియించి మలమలమాడిపోవుచుఁ బెదవులు
దడుపుకొనుచుఁ గడుపులు నకనకలాడుచు వెన్నున కంటు
కొనిపోవఁ జూచువారలగర్భకుహరము లవియునట్లుగ నాకు
దొప్పలు చేతఁ బట్టుకొని యమ్మా వట్టెఁజోగిరమును బెట్టవే
యని యంగలార్చుచుఁ దల్లిని నమిపించి చినిగిన ఛీరకొం
గును బట్టి లాగఁ జొచ్చిరి. కొందఱు తల్లిని జాట్టుముట్టి
యాహారసంపాదనమునకై పరిజేవన మొనరించుచుండిరి.

మఱిగొందఁలు కాలునేతు లల్లాడుచుండ నడయాడ నేరక
యొకచోఁ గూలఁబడి యమ్మా కడుపు మాడుచున్నదే యని
యంగలార్చుచుండిరి. దారిద్ర్యదేవత తనివినొందఁజాలక
బహుపుత్రయావమున నాపె జట్టుముట్టి కాటియవెట్టుచుండ
మూర్తి దాల్చినశోకదేవత నా నొప్పారు నాయిల్లాలిని
గాంచినవారియుల్లములు శతధా భిన్నము లగుచుండె. అంత
నాసాధ్యి చేయునది లేక వెడఁదకన్నులఁ దొరఁగువేడిబాష్ప
ములఁ గొనగోట మీటుచు నిజాధినాథుని జేరి “యోజీవి తేత!
తట్టుముట్టాడుపేదటిక మిట్లు కాటియవెట్టుచుండ దీని కుపాయ
మూహింపరైతిరి. నాథా ! బిడ్డ లాహారాపేక్షం గొవించు
పరిదేవనములు హృదయవిదారణ మొనరించుచున్నవి. వారి
యాక్రందనధ్వనులచే హృదయము వ్రీలి వ్రక్క లగు
చున్నది. ప్రాణేశ్వరా ! ద్వారకాధినాథుఁ డగు వద్దవత్త
నేత్రుఁడు మీబాల్యసఖుఁ డని విందును. కాన మీ రట శేగి
హరికృపాకటాక్షదీప్తిచే దారిద్ర్యాంధకారమగ్నుల మగు
మమ్ముద్ధరింపరే” యని వేడుకొనియె.

అందుల కాభూదేవోత్తముఁడు డెందమునఁ గ్రించు
దన మూనక యమ్మానిసీమణి పలుకునమయోచితవచనంబుల
కలరి యారాజీవనేత్రు నాశ్రయింపఁ జనుట యిహపరసాధన
మని విశ్వసించె. తోడ్కొన వైశవక్రీడాకలాపములు స్ఫురణ
కుం దవిలి మిత్రదర్శనోత్సాహమును రెట్టించెను. కాని
యాచక్రపాణికిఁ గానుక యేమైనఁ గొంపోవలయు నని వాని

యాస్. నిజాధినాథునియాత్మగతం బెఱిగి వానియిల్లాలు
చంద్రునకు నూలుపోగుచందమున వానిజర్జచేలాంచలమునఁ
బృభుకతండులములఁ గొన్నిటి ముడిచి నెయ్యము నెఱపె.
గోవిందనందర్శనోత్సాహియై పెడలుకుచేలుఁడు తనడందమున
నిట్లు వితర్కింపఁ సాగె. “భర్తమణిమయగోపురప్రాసాద
సాధవార్త్యప్రభావిలసిత మగుద్వారకానగర మెక్కడ!
భాసురకుద్ధాంతవాసి యగువుండరీకాఠుఁ డేడ! ఆయభలేకుని
సందర్శించుమహాభాగ్య మెట్టిది? ఆనగరికావలివాం , ధైక్కడి
విప్రుడవు? ఇందేల వచ్చితి?, వనుచు నడ్లువెట్టిరేని వారల
కేని యొనంగి సమ్మతులఁ జేయువాడ? ధనహీనుఁడ. ఆయదు
కులాంభోధిచంద్రుని దర్శించుటకు నాయాశాతరంగము విజృం
భించుచున్నది. నన్నాతఁ డుపేక్ష నేయునా? ఆ! యివి
యేటిమాటలు? కానిమ్ము నాభాగ్య మెట్లున్నదో చూచెదఁ
గాక.” అని తలపోయుచు నడచుచుండఁ గల్పెదుట,

మ. కనియెన్ భూమరవంశకేళుఁడు రంగత్పల్లరాజీవో
కనదోత్తుంగతరంగసంగతలసత్కాసారకన్ భూరిో
భననిత్యోన్నతసౌఖ్యభారకమ శుంభద్యైభివోదారకన్
జనసంతాపనివారకన్ సుజనభాస్వత్తారకన్ ద్వారకన్.

అట్టిపురవైభవమున కక్కజ మందుచు రాజమార్గం
బునఁ జని చని పెక్కుకఠ్యైంతరములు గడచి చనుడు
ముందర నొక నుందరవధూమణిమందిరమున నిందీవరనేత్రలు
చామరములు వీవ హంసతూలికాతల్పమున,

సీ. ఇందీవరక్యామ పందిరసుత్రామః గరుడాంబులు భాసురకపోలుః
 గాస్తుభాలంకాయః గామితమందారు సురుచిరలావణ్య సురశరణ్య
 హర్యక్షనిభమధ్యు నఖిలలోకారాధ్యు ఘనచక్రహస్తు బిగత్ప్రకస్తు
 ఖగకులాధిపయానుః గౌశేయపరిధానుః బన్వగళేయను నబ్జాతనయను
 మకరకుండలసదృశు మంజుభాషునిరుపమాకారు డుగపాగరవిహారు
 భూరిగుణసాంద్రయదుకులాంభోధిచంద్రువిష్ణురోచిష్ణుజిష్ణుసహిష్ణుఃగృష్ణుః

నవలోకింఁడె. ఇట్లు బహువిధోదములం దనరి లావణ్య
 మస్తథాకారుం డగుపుంజరీకాయతాత్ముఁడు కన్నులచంద
 మామయై కనువట్టఁ జిన్ననాట గురుకులవాసావసరమున
 సహపాఠియుఁ బ్రాణమిత్రుఁడును నగుగోపాలబాలకునికలయాపు
 గురైతింగి బాల్యన్నేహపాటవమునఁ జెలియలికట్ట దాట
 నుంకించుభావతరంగములపోటుపాటులనడుమ నుయ్యల లూఁ
 గుచఁ బార్వణచంద్రబింబము నాఁదగునాతనిచల్లనిమూర్తిని
 గాంచి యార్తి దీక్ష జోత లిడి యర్ధోన్మీలితనేత్రుడై కుచే
 లుఁడు పులకితగాత్రుడై యల్లనల్లన నాతని సమీపింపఁ
 బోవుచుండె.

అత్రైఱింగున ఘనతృప్తాతురచిత్తమున నుత్తల మందు
 వానిని, హాస్యమునకుఁ జోటైనవానిని, జీర్ణాంబరధరుని,
 నశ్రాంతదరిద్రపీడితుని, కృశీభూతాంగమునఁ దను తేర నుం
 కించుపేదవిప్రుని నల్లంతన కని శ్రీకృష్ణుఁడు సంభ్రమాద
 రాయత్తచిత్తంబునఁ దల్పమును డిగ్గి యెదురేగి బంధున్నేహ
 స్ఫురణమునఁ దోడితెచ్చి నిజతల్పమున నుభాసీనునిం తేసె.

తదనంతరము కనకకలశనలిలముచే గాఢ్య గడిగి భక్తిమై
తజ్జలంబులు శిరనునఁ జల్లుకొని మనోహరమృగమదఘనసార
మిళితమలయమును మేన నలంది శ్రీహరి తాళవృంతమును
జేఁబూని విప్రునిశ్రమ వాయ వీవఁ దొడంగె. ఆచెంగటఁ
బద్ధలోచనుఁడు మన్నించునంగనామణి యగురు క్లిణి కరకంక
ణంబులు గల్లు మనఁ జామరంబు గొని చల్లగ వీఁచుచుండఁ-
భళిరా ! మణిమయగోపుర ప్రాసాద సాధపార్వ్యముల నివ
సించుమురహరుం డేడ ? అడవిసడుచు నాకుటింటఁ గాఢపు
రము నేయుబడుగుబావఁ డేడ ? బాల్యస్నేహస్ఫురణ మెంత
స్లాఘాపాత్రము ? ఇట్టివితను గాంచుశుద్ధాంతకాంతానివ
వాంబు లద్భుతతరంగితాంతరంగులై యిట్లు తలపోయ సాగిరి.

ఉ. ఏమితపంబు సేసె నొక యాధరణీదివికోత ముందు తొల్
బామున యోగివిఘ్నరడుపాస్యకుడై తనరారుపజగ
త్స్వామి రమాధినాథునిజత్వమునన్ వినియించియున్నవాఁ
డీమహాపయమాత్రి కెనయే మునిపుంగవు లెంతవారలున్.

అదియునుం గాక,

చం. తనమృదుతత్వమందు మఠితామణి యైనరమాలలామపాం
దును నెడఁగాఁ దలంపక యదుప్రవరుం డెదురేగి మోదముం
దమకఁగ గొనిలించి యుచిత క్రియలం బరిక్లుప్తఁ జేయుచున్
విషయమునన్ భజించె ధరణీమరుఁ డెంతటిభాగ్యవంతుఁడో?

ఈతీరున రమాధినాథునిమృదుతలమున శయనించి
మేనఁ బులకాంకురంబులు మొలకలెత్త నానంద బాష్పబిందు.

సందోహుండై విలసిల్లుపరమభాగవతోత్తముండగుకుచేలునిఁ గాంచి కరముఁ గరమునఁ గీలించి గురుకులవాసోదంతమును సాంతముగ శ్రీహరి ముచ్చటించ దొరఁగొనియె. వెండియు గృహక్షేత్రధనదారపుత్రాదులయందుఁ గుచేలునిచిత్తము వేఱై యుండుటఁ గాంచి యుత్తమమార్గమును సూదించి, కుటుంబక్షేమములఁ బరామర్శించి పిన్ననాఁటిచైదములఁ దల పోయసాగె. విద్యాభ్యాసావసరమునఁ దాము కావించినచెలి కారమును దలపోయుచు దేశికోత్తమునిశక్తిసామర్థ్యములను, దాము గావించినశుశ్రూషావిధానమును, బ్రశయానిలంబు చందమునఁ బెనుగాలివీచిననాఁటిరాత్రి తా మొంటిగ నరణ్య భూమిని బడినబాములును, గురుదంపతులయవ్యాజానురాగ ప్రకటనమును దలపోసి యిరువురు నానందమునం దేలియాడు చుండిరి.

ఇట్లు పెద్దయుంబ్రొద్దు గడచుటయు నర్వలోకహృదం తర్వర్తి యగునాయమకులచక్రవర్తి మందహాసరోచిరుదం చితనుందరవదనారవిందుండై కుచేలునిం గాంచి యిట్లనియె. “సఖుఁడా! మదీయసందర్శనార్థ మీ విట కరుదెంచుచు నాకుఁ గానుకగ నేమి తెచ్చితివి? అప్పదార్థ మెట్టిది యైనను గొంచె మైనను గొప్పగ భావించి స్వీకరింతు. సందియంబు వలదు. భక్తితాత్పర్యములు ప్రధానములు గాని వస్తువరిమితి కానోపదు. భక్తిశూన్యుఁ డగునీచవర్తనుఁడు హేమాచల తుల్యం బైనపదార్థమును బారితోషికముగ నిడినను నాయు

ల్లము వల్లవింపడు. భక్తిప్రభానుఁ డగుమానవుఁ డొసంగు దశమైనను, బుష్పమైనను, ఫలనలilము లైనను, సమృతమ స్తని యారగించెద.” అనవుడు నావిప్రవరుఁడు సంకోచించి మోము వంచి మిన్నకుండె. అందుల కానందనందనుఁడు నందియ మంది కలయాపు దివ్యదిత్తమున గ్రహించి తొల్లింటిభవమున నీతఁ డైశ్వర్యకాముఁ డైనను నేవింప నొల్లఁడు. అయిన నిక్కుచేలుఁడు నిజకాంతాముఖోల్లాసంబు కొఱకు నన్నాశ్రయించినవాఁడు. కాన నీతని కింద్రాదుల కండఁగా రాని సంపద్విశేషంబు లీక్షణంబ యనుగ్రహింప వలయు నని తలంచి జీర్ణచేలాంచలంబున నతఁడు ముడిచి తెచ్చినయడుకులముడిని దడవి “మిత్రమా! యిది యేటివన దన?” మని నుడువుచు నమ్ముడిని దనకరకమలములను విచ్చి నిండారుముదంబునఁ బృథుకతండులంబులను గొని యియ్యవి నకలలోకములను నన్నును బరితృప్తిం బొందింపఁ జాలు నని భుజియించి వెండియుఁ బిడికెడడుకులఁ బరిగ్రహింప నమ కట్టుడు కమలాసన తత్కరకమలముఁ బట్టి యిట్లనియె. “త్రిజగత్సంపత్కరా! దేవదేవ! సర్వాత్మక! హరీ! బహు విధసంపదాళి నందింప నివియె చాలును. క్రమృత భుజియింప నేల! భక్షింప నుడుగుఁ” డని ప్రార్థించె. తదనంతరము వారు గొంతదనుకఁ బరస్పరవిస్రంభసంభాషణములతోఁ గాల మేగించిరి. కుచేలుఁ డారాత్రి గోవిందుమందిరమున హృద యానందకరం బగువిం దారగించి మృదులశయ్యాతలంబున

నిదురించి తనకుఁ దాను నమధికస్వర్గభోగానుభవం గాఁ
డలంచుచు మఱునాఁటివఱువాత మేల్కొంచి నిత్యకృత్య
ములఁ దీర్చికొని యిందిరారమణునికడ వందనపూర్వకముగ
సెలవు గైకొని యాతనిచే నామంత్రితుం డయి నిజపురాభి
ముఖంబుగ నడచుచుఁ దనఁడెందమున గోవిందసందర్శనానంద
సంజనితమహానందమున నిస్సరి వితర్కింపఁ దొడఁగె.

“అహా! మదీయపూర్వజన్మకృతం బెంతఘనం బైనది?
అనన్యసామాన్యదుర్లభం బగు పరంధాముని దివ్యసంకర్షణము
నిరాయాసముగఁ గరస్థ మైనది. నిరంతరదారిద్ర్యాంధకార
మునఁ దోదూఁగులాడు నే నెక్కడ? నిత్యలక్ష్మీనివాసుఁడై
తనరారు వాసుదేవుఁ డెక్కడ? ఏకగర్భసంజాతునికన్న
మిన్నగఁ బరిరంభణాదిక్రియల నన్నాతఁ డాదరించి తల్ప
మున నుంచి మన్నించి నిజవధూకరసరోజాతకలితచామరా
నిలమున విగతశ్రమునిఁ జేసి త్రైలోక్యోత్కృష్టప్రశస్తంబులగు
హస్తంబులచే నడుగు లొత్తి భక్తి నెఱపె. దరిద్రుఁడు సంప
దంధుఁడై హరిపాదసంసేవనావిరక్తిం దవిలి నశియించు నని
కాక లేకున్న శ్రితార్తిహరుండు నన్ను సర్వవస్తునమధికునిగాఁ
జేయకుండునే?” యని తలపోయుచుఁ జని చని కట్టెడుట,
సీ. భానుచంద్ర ప్రభాభాసమానస్వర్గచంద్ర కాంతోపసాహములును
గతంతకుఁ నితంతకుమృత్యుమానితకూటితోద్భావములును
పుల్లనీతాంభోజ హల్లక కల్హరి కైరవోల్లసితకాసారములును
మణిమయకనకకంకణముభాఢరగవిభ్రాజితదాసదాసీజనములఁ
గలిగి వెలవొందునడనంబు గాంచి... ..

యచ్చెరు వొందుచు వైభవోన్నతలక్ష్మీనివాస మగు
 సీసాధతలమున వసియించుభాగ్యశాలి యెవ్వఁడో కదా! యని
 తలపోయుచుండునవసరమున దివిజకాంతలఁ దిరస్కరించు చేడి
 యలు కొందఱు సమీపించి స్వామీ! యిందు విచ్చేయుఁ
 డని వియ్యము నెఱపిరి. అంతలోఁ బరిరాకను గ్రహించి
 వినయవివమితగాత్రమున నూ పొందిన యిందిరాదేవచంద
 మునఁ బరివ్రతాతిలక మగు నుశీలాదేవి నాథుని నన్నిధాన
 మున కరుదెంచి నువర్తకలశజలంబులఁ బాదములు గడిగి
 మెత్తనివట్టుపుట్టంబులఁ దడియార నొత్తి మించినభక్తితోఁ
 గమనియివద్దరాగ స్తోభకములును, మకర తనవరత్నమయ
 కవాటములును, జంద్ర కాంతోపలవేదికాజాలములును, సత
 హంసతూలికాతల్పములును గలిగి చెలువొందుమందిరాంగణ
 మునకుఁ దోడ్పొనిపోయి రత్నసింహాసనాసీనునిఁ గావించె.
 ఈచందమున నాతఁ డప్రయత్నంబుగ నచిరకాలంబునఁ
 దమకు లభ్యమయిన వివిధచిత్రసంపదాళిని గాంచి మాధ
 వానుగ్రహ మని తలంచి హరిదయావలోకనశ్రీల కభివంద
 నము లొనరించి తొల్లింటికన్న మిన్నగఁ బురుషోత్తముని
 యందు భక్తిశ్రద్ధలం గవిలి చరమజీవితమును భక్తజన
 సంతానమున కాదర్శప్రాయముగఁ బ్రసరించె. జీవితాంతము
 దనుకఁ గారుణ్యసాగరుఁడైన గోవిందునిదివ్యచరణారవిందముల
 నేవించుచుఁ గాముకభోగముల విడిచి రాగాదివిరహితస్వాం
 తుఁడై చరాచరజంతువర్గములయం దీశ్వరసారూప్యమును

భావించుచు విగతబంధనుడై యవవర్గమును బ్రాపించెను.

నిఱుపేదబిడ్డల యార్తస్వరంబున నమృతగీతికలనాలించి పాలించిన జననీజనకులు— నిఱుపేదతనమున నిధినాయకత్వమును జూఱలాడినమహీనురులు— ప్రాతపేలికలయందుఁ బసిఁడిచేలములతఱుకుఁ గాంచి మించిన తృప్తిధనులు— నికృష్టకష్టజలధియందు నానందరమతోడఁ గూడిమాడిన పుణ్యదంపతులు— అతిథులందును, ననదలందును, నార్తుల యెడలను నాత్మసాదృశ్యమును గాంచి కాలగర్భమున విశ్రమించిన యీపుణ్యదంపతుల పూతచారిత్రము భారతజాతి విద్యాధుల భావిజీవితపరిణామమునకుఁ జేయుఁత నొనంగి వారిం గృతార్థులఁ జేయుఁ గాక.

అంబరీషుడు

పాలనప్రాభవమున భరతఖండమును యశశ్చంద్రికలచే గప్పి ధర్మవ్రతిష్ఠాపనమే యవశ్యకర్తవ్యముగఁ బాలించి, మూర్తీభవించిన యార్తత్రాణపరాయణత్వము నాఁ బరఁగు ననాతనరాజచూడామణుల పవిత్రకార్యములు నేటికిని లెక్కకు మీఱియున్నవి. అందు సత్యపాలనమునఁ గొందఱు, నాశ్రితరక్షణమునఁ గొందఱు, ధర్మభోషణమున మఱిగొందఱును భారతజాతికి వన్నిదెచ్చినవారై యశశ్చాయముల నివ్వఁజేయుచున్నారు. వారిలో శ్రుతియకులశిరోభూషణుఁడును మహావిభవవిరాజితుఁడును, విష్ణుభక్తాగ్రేసరుఁడును, సద్గుణగరిష్ఠుఁడును నై యొప్పిన సంబరీషరాజపుంగవుని చరిత్రమతి పవిత్రము. ఈతఁడు సత్యవచోధురీణుఁ డని వాసి గాంచిన నభగునిపౌత్రుఁడు. పితృవాక్యపరిపాలనానాసత్తుఁడు బ్రహ్మజ్ఞాన పారీణుఁడు నై పరిధవిల్లిన నాభాగుని పుత్రుఁడు. సప్తద్వీప పరీతభూతల మీతనికిఁ గ్రీడారంగము. వైష్ణవప్రవర్తియే వీసే రాజ్యరమకు ముఖ్యాలంకారము. సమస్తవైభవములచే దుల తూఁగు నీమహారాజధికారమదాంధుఁడు గాక యైహికముల యందు మిథ్యాభావమును బాదుకొల్పి సర్వావయవములును విష్ణుకైంకర్యమునకు సమర్పణము చేసి వైదికధర్మములకు నేఁజొఱంతయుఁ బాటిలకుండ ఛాయయై వర్తించు సహధర్మచారిణితోఁ గాలము పుచ్చుచుండ. తా నేకార్య మొనరించి

నను హరి యని సంభావించు; దర్శించు; ఆఘ్రాణించు; రుచిఁ గొనఁ దలంచు. ఈతీరున నవ్వరమభాగవతశిఖామణి వసిష్ఠాదిమునిశ్రేష్ఠులతోఁ గూడికొని సరస్వతీతటమున ననేక వాజమేధము లొనరించి సంతతభూరిదక్షిణలతో భూసుర పరితృప్తి గావించి మహాతపస్సంపన్నుండై రాజ్ఞరిబిరుదమును గాంచి వెలయుచుండె. ఈచండమున నీశ్వరాయత్త చిత్తమున నవనిఁ బాలించుచుండినయంబరీషరాజ్ఞరికి వైరాగ్య భావము దినదినప్రవర్ధమానమై మిన్నుముట్టుచుండె. దాన నమ్మేదినికాంతుఁడు హరులందును గరులందును ధనములందును గేలివనులందును బుత్రమిత్రబాంధవానీకములందును నాస్థ వీడి సంసారమువలనఁ దగులంబు విడిచి రాజ్యలక్ష్మిని మంత్రివరులయధీనము కావించి నిర్భలుఁడై యేకాంతంబున నితాంతభక్తిపరవశుఁడై యుండె. అంతరంగభక్తుం డగు నారాచతపసియోగమహిమకు మెచ్చి భక్తలోకపాలుఁ డగు పరంధాముఁడు వైరిభటశిక్షణంబును, స్వజనసంరక్షణంబును నొక్కపరాక్రమంబు నగు చక్రాయుధము నొనంగి యనుగ్రహించె.

అనంతర మావరమభాగవతోత్తముఁ డుభయతారక మగు ద్వాదశీవ్రత మనురూపగుణాధ్య యగు నాత్మమహిమితో నొక్కవత్సర మొనరింప సంకల్పించి నిర్విఘ్నముగ నిర్వహింపసాగె. ఇట్లు వ్రతంబు సలుపుచు నాదంపతులు కార్తికమాసం బొనన్న ముగుఁడు వ్రతవమాప్తికై వలయు

పరికరనికరంబులు నేకరించుకొని మధువనంబునకుం బోయి
 మూఁడురాత్రులువపసించి కాళిందీనదంబిని గ్రుంకులిడి
 మహాభీషేకవిధానమున శ్రీహరికి నభిషేకము గావించినానా
 విధస్వర్ణమయమణిభూషణములతోడను బట్టువుట్టముల
 తోడను నలంకరించి మనోహరపరిమళగంధాక్షతలు సమ
 ర్పించి యభినవామోదకునుచువిసరంబులచేఁ బూజించిరి. తన
 సంతర మాతండు వెండిగొరిజలును బసిండిశృంగములును గలిగి
 క్రేపుల నఱు నాఁకుచు సంగచ్ఛాయలై విలసిల్లి పయో
 ధారల వర్షించునాలమండల నఱువదికోట్లను నదక్షిణంబుగ
 దాన మొనరించె. సంఖ్యాతీతము లగు భూసురబృందమునకు
 డెంద మలర మృష్టాన్నములతో విందొనరించె. భూదే
 వోత్తము లారాజదంపతుల వైష్ణవధర్మ కిచ్చ మెచ్చి వా
 రిడిన చతుర్విధాహారములకు ముద మంది యాశీర్వాదవరం
 పరలచే వారిని ధన్యులఁ గావించిరి.

అతీరున ద్వాదశీదివసము కొంత ముగిసిన పిమ్మటఁ
 బుడమితేఁడు పారణము నేయ నుద్యోగించు సవనమునఁ
 దపస్సాధ్యాయసంపన్నుఁడు, రవికోటి ప్రతిమానతేజఁడు,
 రుద్రాంశసంభూతుఁడు నగు దుర్వాససంయమి తన్నివాసమున
 కతిథిగా నేతెంచె. అట్లగుచుదెంచినమునివల్లభునకు జనవల్లభుఁ
 డెదురేగి సముచితసత్కారముల నాదరించి తోకొనివచ్చి
 ఛద్రానసంబిడి పావనజలంబులఁ బాదములు కడిగి తడి
 యొత్తి నేమ మూరసి తనయింట విందారగింపఁ

బ్రాహ్మిణి. అందుల కామునికుంజరుఁ డమితానందమునఁ బొంగి యంగీకరించి కాళిందీసలిలావగాహం బొనరించి క్రమమొనర్చెద నని చనియె. కాని పరమధ్యానమునఁ బ్రవృత్తుడై బాహ్యప్రపంచమునే విస్మృతిఁ గన్నమునికులతలకుని డెందము విందునంగతిని విస్మరించె. ఇయ్యది యుక్తమేగదా! యమునాతరంగిణిం దానమాడఁ బోయినయత్రితనూజాతుఁ డెంతసేపటికిని మడిగిరాఁ డయ్యె. ద్వాదశీయా ముహూర్తార్థావళిప్తమై చూపట్టుచుండె. ఈలోనఁ బారణము నేయకున్న వ్రతభంగము వాటిల్లు. చేసిన బ్రాహ్మణాతిక్రమణ దోషము పెనుభూతముక్రియఁ గట్టెదుటఁ బొడకట్టుచుండె. అంబరీషస్వపాలుని కడుగులు తడఁబడఁ దొడంగ. కుత్తుకయుత్తరించుకొని పోవుచున్నట్లుండె. హృదయము చలనముమాని స్తంభభూతము కా దొరకొనియె. లోచనచకోరద్వందము మునిచంద్రునిరాకకై యుత్కంఠతో నెదురుచూచుచుండె. చేయునది లేక యంబరీషుఁడు కర్తవ్యనిరూపణమునకై విద్యజ్ఞనలోకమును రావించి వారిమ్రోల సర్వమును నివేదించి ధర్మరక్షణోపాయ మనుగ్రహింపుఁ డని వేడికొనియె. పదంపడి పండితమండలి తర్కవిత్కమునకుఁ బూనుకొనియె. పూర్వపక్షసిద్ధాంతములతోఁ గొంతప్రాద్దుశాస్త్రగోష్ఠి నెఱపిరి. ఆమంత్రితుం డయినయతిథిని వీడి భుజియించుటయుఁ గాదు. వ్రతోద్దిష్ట మైనద్వాదశీపారణము వీడుటయుఁ గాదు. రెంటికిని నడుమ నలిలభక్షణము నమృత

మని ధర్మసందేహమును బాపి విస్వల్లోక మనుగ్రహించె. తదనంతర మాభూజాని డెందమున పండియమును మాని హరిపాదసరోరుహము లాత్మ భజియించి నీరపారణంబు చేసి స్నానార్థియై వెడలి కడుఁ దడసినజడదారిరాకను బ్రతీక్షించుచుండె.

అంతట దుర్వాసుఁ డనుస్థానముల నిర్వర్తించుకొని మడుఁగుచేలములతో, మెడ వ్రేలురుద్రాక్షమాలికలతో భస్మగుంతితఫాలభాగముతో నవరశివుఁడుం బోలె దర్శనమొసంగె. అంబరీషుఁడు వినయవినయితగాత్రుడై యాత్మమున వంటకము నేయింపఁ దొడంగె. కాని మునిమానసమునకు నంతయు విలక్షణమై కన్పట్టుదు నాంతరదృష్టిని నర్పమును గ్రహించె. అంబరీషునినలిలభక్షణరహస్యము బట్టబయలయ్యె. శోడనే జడదారిహృదయము శ్రోధఘూర్ణితమై తపింపఁ జొచ్చె. పార్థివేంద్రునిహృదయానుతాపంబును, నిర్జిమిత్తముగఁ జటస్థించిన విషమపరిస్థితియుఁ గ్రోధాతిరేకమున రేకెత్తినముని రాజుదిత్తము గ్రహింప దయ్యె. అతిథియా గౌరవింపఁదగిన మునిసార్వభౌముఁడు. అందును శ్రోధఘూర్ణియగు దుర్వాసుఁడు. జరిగినది ధర్మభంగము. చెప్పుట క్షేమమున్నది! రంగమున భీభత్సరసము తొలఁకాడఁ దొడంగె. తపసిరాయఁడు కన్నులఁ గెంపు గదుర ధర్మగ్లానికై హుంకరింపఁ దొడంగె. ఇంద్రుఁడవు చంద్రుఁడ వని కై వారములు సలిపి విందునకుఁ బిలిచినన్యపాధమున కింతటియధికారమదాంధతయా యని

గద్దించ సాగె. ఇందఱును జూచుచుండుడు, విష్ణుభక్తుఁడ నని విజ్ఞప్తిగ నీనృపతిరాతునిగర్వ మడంచెద నని యుచ్చైస్వనంబున బొబ్బలిడుచుఁ జిందులుద్రొక్కుచుండె. పాపము రాజేమి చేయఁగలఁడు? విద్వాంసు లేమి యొనర్పఁగలరు? పరమకోటి యగు నాతాపసునియెదుర శాస్త్రచర్చలు, ధర్మనిర్ణయములు బనికివచ్చునా! ప్రార్థనలు శ్రోధాగ్నికి నాజ్యధారల వంటివి. అంతఃకంఠకు మునిశాస్త్రాలుని శ్రోధానలము ప్రజ్వరిల్లఁ దొడంగె. పరాధవాగ్ని ప్రళయాగ్నిగఁ బరిణమింపఁ దొడనే—

చ. పెటపెటఁ బుడు గీటుదును భీతిరుండై కనుగ్రేవి నిష్పతిల్
పాటపాట రాల గండములు పొంగ మునింపుడు హంకిరించుచున్
జట మొదలంటగాఁ బెజ్జికి చిక్కిన దానన కృత్య వాయుధో
త్కటవిలమానహస్తయుతఁగా నొనరించి నయించె రాజపైన్.

ఇట్లు భయంకరాకారమున వెడలిన మహాకృత్య యను మొక్కలపురిక్కసి యుక్కు మిగిలి కాలానలనన్నిభ మైన శూలాయుధమును గేలఁ గీలించి మనుజువల్లభుని భీకరముగఁ దాఁకె. ఔరా! శ్రోధ మెట్టి కార్యమున కైన నొడఁబడుఁ గదా! అందులకు భక్తిస్వరూపుఁడగు సంబరీషుఁ డించుక యేని చలనమొందక ఊశ్వరధ్యానపరాయణుడై నిలిచి యుండె. అప్పుడు ప్రేక్షకులు కన్నులు మోడ్చి హాహాకారములు నేయుచుండిరి. సర్వాంతర్యామి యై భక్తుఁడగు సంబరీషుని పవిత్రాంతరాత్మను లీనమైయుండిన పరంధాముఁడు

వెట్టితపసి చేయువేదబములఁ జక్కఁబెట్టు మని చక్రాయుధమును బనిచె. అంతటఁ జిన్నవీకటులమున్నరము నవఁగఁ ద్రొక్కు బంగరుమెఱుంగులఁ దుఱంగలించుచు విష్ణుదేవుచక్రము నిర్వక్రపరాక్రమంబునఁ గృత్యనుఁదీగొనియె. ఉభయశక్తులకును బోరు ఘోరంబగుదుఁ బ్రళయవహ్నిపగిదిఁ బ్రజ్వరిల్లు చక్రధారలను గృత్య సమసిపోయె. అప్పటికిని దాహశాంతిఁ గాకుండుటం జేసి సునర్పనాయుధము మునివెంట నంటె. మునివల్లభుం డుల్లమునఁ బెల్లుగఁ దల్లడిల్లఁ దొడఁగె. విడుచుటకు శాపోదకములుగావు. కుడుచుటకు ద్వాదశీపారణముగాదు. తిరస్కరించి నోనాడుటకు సంబరీషరాజుర్ని కాఁడు. సహస్రధారాకరాళంబై విక్రమించుచక్రానలజ్వాల. కావునఁ దాపసోత్తముఁడు భీతచేతస్కుఁడై కాలిఁగొలందిగ నూడనిం బాడి మేరుగువా సొత్తైచె. అదియు సురగంబు వెనుకొను దవానలంబుచందంబునఁ దోన చొరఁబడియె. మఱియు,

మ. భువిఁ దూఱన్ భువిఁ దూఱు, నర్ధిఁ జొర నభుర్ సాచ్చు, సుద్యోగియై
 దివిఁ బ్రాఙన్ దివిఁ బ్రాఙు, దిక్కులకుఁ బో దిగ్విభులం బోవుఁ, జ
 క్తి వెసం గ్రుంగినఁ గ్రుంగు, నిల్వ నిలుచుం, గడింపఁ గడించు నొ
 క్కనిడిన్ దాపసువెంట నంటి హరిచక్రం బన్యదుర్వక్రమై.

ఇంతలోఁ దాపసి కాయాసము హెచ్చు. చేయునది లేక కొందలమందుడెందముతో విశ్వజనవ్యాపారపారీణుఁ డగు విభాతను శరణుచొచ్చి కరుణఁ జూడు మని ముని. వేడిగొనియె. అందుల కానలుమోములవేలుపు హరిచక్రానలకీలల నడ్లుకొను

సామర్థ్యము తనకు లేదని సూచించుటయే కాక యింద్రుఁడు
 'వ్రజాపతి భృగు భూతపతులు గూడ వానియాజ్ఞ జగదీత మని
 తలఁచాల్తురు కావున నుదర్శననివారణం బనివార్యంబయిని
 వదిలించె. దుర్వాసుఁడు గలఁత నొందినహృదయముతోఁ
 గైలాసవాసుఁ డగుపార్వతీపతిని దర్శించి చక్రోదంతమును
 సాంతముగ విన్నవించుకొని రక్షింపవే యని పాదములవ్రాలె.
 ఈశ్వరుఁడు వానిదగుదైన్య మవలోకించి “వత్సా! శ్రీహరి
 జగదాధారుఁడు. కాలానుసారముగ వానియందుఁ బెక్కువేల
 జీవరాసులు సృష్టిస్థితిలయము లందుచుండు. అంతియే కాక
 పద్మగర్భుఁడును నేనుఁ బురందరుఁడును నారద సనత్కుమార
 కపిలమరీచ్యాదిమహర్షులుఁ గూడ వెడమాయలఁ దగిలి వర్తిం
 తుము. కావునఁ ద్రిజగన్తోహసమూర్తి యగువానిచక్రాయుధ
 మువనంహరింప నేరము. కావున నోముసీంద్రా! నీ వమ్మహా
 త్మునే శరణంబు వేడుము. ఆతం డొక్కరుఁడ నీకు మేలు
 నేకూర్పఁగలవాఁ” డని శర్ముఁ డానతిచ్చె. తోడనే దుర్వా
 సునినూత్నదృష్టులు విశాలభూవలయమునంతను జాట్టివచ్చినవి.
 కాని రక్షణస్థానము గోచరింపదయ్యె. స్వప్రాణసంరక్షణ
 ధర్మము శ్రీహరియే దిక్కని వెనుకాడుపాదయుగళితో నాతపసి
 వైకుంఠనగరముం జేరి,

క. అవైకుంఠములోనిధర్మమణిసాధాగ్రంబుపై లచ్చి దా
 గ్రేవిన్ మెల్లన నర్చభాషణములం గ్రీడించుత్రుణ్యున్ హరిన్
 దేవాధీశ్వరుఁ గాంచి యాపరద! యాదేశక! యాధిక్తర
 డా! విద్యాపరతంత్ర! మానుపఁ గడే చక్రవర్త్యులలన్.

“ఓయార్యత్రాణవరాయణా! రక్షింపుము. రక్షింపుము. అపారమైన నీదివ్యమహిమ నిక్క మెఱుంగ నేరక నీప్రియభక్తుని కవచారంబు గావించి యవగాధి నైతి. అతిథి తిరస్కారంబు నహింప నోడి రోషమునఁ జేసినదోషము నాకు మోస మయ్యె. అంబరీషచక్రవర్తి నీ కింత గూర్చువాఁడనియు నచ్చినచుట్ట మనియు మది నెఱుంగక భంగపడితి. కృపాభూ! దీనజనచింతామణీ! యాగ్రహము వీడి చక్ర జ్వాల సుపనంపించి యనుగ్రహింపవే” యని నీనాతిదీనముగ వేడుకొనఁ జొచ్చె.

ఇట్లు సాగిలంబడి లేచక యున్నదుర్వాసునిం గని పురజోత్తముఁడు “తాపనవరేణ్యా! మణిమంతు లగుసాధువులు నాహృదయము సాచ్చి రహస్య మెఱిగి భక్తిలతా పాశంబుల నేర్పు మెఱయ నన్న బంధించివైచెదను. నానంజేసి నిగళబద్ధ మగుమరకరీంద్రమువడువునను కోడలు వీడఁజాలనిగోవుభంగిని భక్తుల వెనుదవిలియుండు. అలిని సంపదానిని గూడ విడిచి తనువు రోసి తనయులను జాట్లాలను బాసి సర్వమునకు నేనెది క్కని నన్ని పర్తించుభక్తజనము లెట్టివార లైనను వారిని పోనాడ నేర. సాధులహృదయము నానదనము. నాహృదయము సాధువులయధీనము. నేను సాధుజనుల నెఱుంగుదు. సాధులు నాచరిత మెఱుంగుచురు. మే మనస్యగతికులము. నాభక్తసంతానములయందు నాతేజము పూర్తిగ మూర్తిభవించి యుండు. నీవు భూనురోత్త

ముఁడ వయ్య వంశార్హంబైననత్వగుణంబును బోనాడితివి. బ్రాహ్మణోత్తములు తవము విద్య యనుదివ్యసాధనములవలన నుత్తమగతులను బొందుచుందురు. ధూర్తు లగువారల కీరెండును నార్తికరము లయ్యెను. తేజోవంతు లగునాభక్తుల కెగ్గొనరించినవా రెంతటివారలేని వినాశ మందకపోరు. నీ వీయపరాధమునకుఁ బాత్రుఁడవైనవాఁడవు. కావున నిన్ను వెన్నాడుచుండిన చక్రకీలావళిని మగిడింప నోప. నీయాపదను దొలఁగించి ప్రోవఁ జాలినవాఁడు సదయుఁ డగునాభాగనుతుఁ డొక్కరుఁడ. అన్యఁ డెంతవాఁ డేని నేరఁ" డని వచియించి యూరకుండె. శ్రీవల్లభుఁడె యీతీరున నానతిచ్చినతఱిఁ జక్ర కీలాబాలజనితాయాసుఁ డగుదుర్వాసునకు భద్రస్థాన మెక్క డిది? సత్యలోకము మొదలు సమస్తలోకములు నిరస్త మైనపుడు నిలువ నీడ యుండునా? త్రిమూర్తుల కంగఁ గారాని యంబరీషునిభక్తిప్రభావ మేమని కొనియాడఁ దగు? తీవ్రక్రోధమునఁ దిరిస్కరించి కాలఁదన్నినవాఁడు తానె యంబరీషునిపాదములపైఁ దలయొగ్గ వలసి వచ్చె. ఓరా! యీశ్వరసంఘటన మెంత విచిత్రమైనది?

తోడనే ముని కృపాసముద్రుఁడును, మంజుభాషుఁడును నగునంబరీషుని సమీపించి జితోస్థి యని పాదము లంటి ఓమియింప వేడుకొనియె. పాదములపైఁ బడినముని రాజును గాంచి యంబరీషభక్తునిమానస మెరియ సాగె. కరుణారస పూరితవృద్ధయుఁ డగునమ్మేదిసీకాంతుఁడు కంపితగాత్రుఁడై

తోడ్చిన కృతాంజలియై “నిర్వక్రపరాక్రమున విక్రమించు
నోచక్రాయుధమా !

నీ. నీ పాపకుండవు నీ నూత్యుండవు నీ చంద్రుండవు నీ జలము
నీ నేలయు నింగి నీ సమీరంబు నీ భూతేంద్రియనికరములును
నీ బ్రహ్మంబును నీ సత్యంబును నీ యజ్ఞంబును నీ ఫలము
నీ లోకేశులు నీ సర్వాత్మయు నీ కాలంబును నీ జగము
నీ బహుయజ్ఞభోజిని నీ నిత్య
మూలతేజంబు నీకు నే మ్రొక్కువాడి
నిరణాక్షిండు చాల మన్నించునట్టి
శక్రముఖ్యును కావతే చాలు మునిని.

శ్రీహరి కరప్రయుక్తమై విజృంభించునీసంచారవేగ
మప్రతిహతంబై లోకాపకారు లగుదుష్టరక్షోపీరులకు గుండె
తల్లడ మొదలించుటయే కాక యార్తు లగుశిష్టజనంబుల
రక్షించుటయుఁ జేయ నగు. నిద్రాసక్త మగు రక్కసిపిండు
నీకలహూపు స్వప్నగతం బగుడు శయ్యాతలంబున నిదురించు
తమయిల్లాండు ప్రభాతవాతపోతములకుఁ గలవరము చెంది
పలవరింప నిర్యాణమును జెందు. నీయస్తోత్రసంరంభ ముడిగించి
యావన్నుఁ డగునీతపసిరాయనిఁ గాపాడుము. నీదివ్యతేజము
నకు జోహారులు. శాంతించి భూసురప్రాణసంరక్షణము గావిం
పుము. వెండియు నేను ధర్మమార్గరతుండ నేని, ధరణీదేవోత్త
మునకు దేవతార్హ మగుభక్తి నెఱపితి నేని యావిపునకు
శుభం బొసఁగూరెడుఁ గాక! సృష్టిస్థితిసంహారకారణుఁ డగు

దామోదరున కాంతరంగభక్తుఁడ నగుదునేని భూమినరుఁడు
నిరసాయుఁడై నివ్వటిలైడుఁ గాక" యని ప్రార్థించె.

ఇమ్మాష్కిఁ దనకు వేఁడుకోలు పచరించునరనాథోత్త
ముని మన్నించి తపసిని దయ దలచి కాచి విడిచి దివ్య
చక్రము తిరోహిత మయ్యె. రావలగ్రహవిముక్తుఁడైన
రాకాచంద్రునిచందమున మునీంద్రుఁడు కలఁక జేటి యంబ
రీషరాజుని సుద్దేశించి ప్రసన్నాంతఃకరణంబున దీవించుచు
“భళిరే! నరనాథోత్తమా! నేఁ జేసి నేరమును గూరిమిఁ
గాచి ప్రోచితివి. నీసాధుశీల మే మని కొనియాడ నేర్తు? హరి
పాదాబ్జములింత ముట్టఁ గొలిచిననీభక్తిప్రభావ మనన్యమలభ
మైనది. మంగళతీర్థపాదుని, జేవజేవేకుని నిట్టియకలంకస్థితిని
భజించు భక్తావతంసునకు ధారుణీతలమున నందఁగారాని
భద్రంబు లుండునా? జగదాధారుఁ డగుశ్రీమన్నారాయణ
జేవుఁడు నీరూపమున విశ్వంభరావలయమున నిండి వెలుఁ
గొందుచున్నాఁడు. ధన్యాత్ముఁడ నైతి” నని యభినందించి
యిట్లనియె.

మత్త రప్పు లోఁగొని నిక్రపానకదాహముం బెడబాపితా
నొప్పు నొప్పు భవద్దయారస మోనరేళ్ళర ప్రాణమూర్
నెప్పత్తన్ మును వోయి క్రమ్ముఁ జేరె ధన్యుఁడ నైతి నీ
రప్పుడున్ శుభి మేను గోరక నింకఁ బోయెద భూపరా.

ఈతీరునఁ బయనం బగుమునితల్లజానిఁ గాంచి భూపల్ల
భుఁడు బాదములకుఁ బ్రణమిల్లి తాపసాగ్రణీ! నాయింటఁ

గుడిచి నన్ను ధన్యాత్తునిం జేయవలె యని వేడుకొనియె.
 పెండియు నిరాశరించుటకు జడదారికి ధీరత్వ మెక్కడిది?
 చక్రధావనము లింకను శ్రవణపుటంబునఁ బ్రతిధ్వనించుచునే.
 యుండె. మాఱుమాటాడక యమ్ముని రాజగుమృష్టాన్నమును
 భుజించి తృప్తుడై నీపావనచరితామృతగీతమును భూమ్యాకాశ
 ములు బ్రతిధ్వనించుక్రియ మర్త్యమగులు గీర్తించి ముక్తిప్రదు
 లయ్యెదరు కావుత మని యాశీర్వాదించి మింటిలేరువున బ్రహ్మ
 లోకమును బట్టి పోయె. పిదప రాజు హృషీకేశునకుఁ దన
 పయిం గల యవ్యాజానురాగమున కక్కజ మందుచు నతి
 పవిత్ర మగుభూసురభుక్తశేషమును భుజియించి వత్సరావధికం
 బగువ్రతమును ముగించి తరించె.

తదనంతర మానరేంద్రుఁడు సంసారం బసార మని రోసి
 ప్రాజ్యం బగురాజ్యంబును సుగుణమహితు లగునుతులకు
 నొప్పగించి తపోవనంబునకుం జని హరిభక్తిసరాయణుండై
 తపం బొనరించి దేహాంతరమున విష్ణుసాయుజ్యమును బడసె.

భూతరేంద్రుడై దివ్యచారిత్రమునఁ ద్రిమూర్తులను
 మఱపించి బ్రహ్మణశాపమును గూడఁ దృణీకరించి ద్విగుణీ
 కృతనిర్మలకీర్తిచంద్రికాసారమున భారతక్షేత్రచారిత్రమునకు
 వింతమెఱుంగు లిడి చిరయశంబు స్థాపించి యస్తమిల్లిన
 నాభాగనుతునికథావిధానము దృక్పథమున నిడుకొని వర్తించు
 విద్యార్థులజీవితాశయములు సఫలీకృతములు గాక మానవు.

శ్రద్ధాభువులై దీనిం బఠియించువిద్యార్థుల కీఫలశ్రుతి శ్రవణా
నందనంధాయకమై కామితార్థము లనుగ్రహింప నోవు.

శ. ఈయంబరీషుచరితముఁ

దీయంబున విన్నఁ జనువ ధీసంపన్నుం

డై యుండును భోగపరుం

డై యుండును నరుఁడు పుణ్యుడై యుండు నృపా.

ధృవఁడు

—♦—

సుశ్లోకు లగుపుణ్యమూర్తుల పూతచారిత్రములే భాషావధూటి కలంకారములు. వారినత్ప్రవర్తనాదీకములే యుజ్జనప్రకరణముల ధార్మికజీవనోన్నతి కాదర్శములు. వారి శుభ్రకీర్తిని బరిహసించుటయే లోకకళ్యాణము. గాఢాంధకారమునఁ బ్రాకులాడుపాంధజనాళికి విద్యుల్లతాప్రభలవలె సంసారయాత్రాపరులకు వారిపాపసచారిత్రములు మార్గదర్శకములై నదివ్యదీపికలు. భరతఖండము ముందుఁ జెందఁ గల యౌన్నత్యము విద్యార్థిలోకము సత్ప్రవర్తనము ననుసరించి యుండును. పూర్వులగుమహాపూరుషులసచ్చరిత్రములఁ బఠించుటకంటె దానికి వేఱుశరణ్యము లేదు. వానిలో నసమాన తేజఃపుంజమునఁ బ్రకాశించురాజచంద్రులవివృతచారిత్రములు లేఁబ్రాయమున విలసిల్లుడింభకులజీవితవికాససాధనీధికిఁ బునాదులు. మహాపూరుషులదివ్యకథామృతము దనివారఁ గ్రోలి సుఖించిన సర్భకులజీవితపరిణామము లోకమంగళమునకు నిదానము. ఆత్మగౌరవమునకై శైశవముననే శరీర మర్పించి యశము గాంచి మించినబాలభక్తునియద్భుతచారిత్రము తరుణవయస్కులకుఁ గర్ణపేయము గానోపు. ధృవఁ డనుపేరఁ బరఁగురాజకుమారవీరునిశుభ్రచారిత్రము పఠింపనిబాల విద్యార్థులు తమజాతీయజీవితసత్వమును వ మ్మొనరించుకొని రనియే భావింప నగు.

లోలోద్ధరణమునకుఁ జంద్రధరకళాకలితుండై జఖజ
గర్భున కుద్భవించిన స్వాయంభువమనువు ధృవునిపితా
మహుఁడు. సుభగచారిత్రుఁ డగునుత్తానపాదుఁ డనురాజోత్త
ముఁడు వీనిప్రియజనకుఁడు. ఉత్తానపాదుఁడు సునీతి సురుచి
యనునిర్వరుచేడియలఁ బరిణయమాడి భుజవీతి నలంకరించిన
ధరాచక్రమును సర్వజనరంజనంబుగఁ ద్రివృచుండె. అద్ధరాత
లేంద్రుఁడు న్యాయమార్గమునఁ బాలించుచున్నను గళత్రముల
యెడ మాత్రము సమభావము వహింప నోపక “ప్రమాదో
ధీమతామపి” యనునార్యోక్తికి గుఱి యయ్యె. రెండవభార్య
యగుసురుచితోడిదే లోక మని విశ్వసించి సర్వదా యామెకు
వశపర్తియై మెలఁగుచుండె. అవ్వధంబునఁ బ్రవర్తించురాజ
పుంగవునిభార్య లిరువురును గర్భవతులై పూర్ణచంద్రునిఁ దిర
స్కరించుబుడుతలఁ గాంచిరి. కాలకర్తవశంబున సునీతిసుతుం
డగు ధృవునియెడలఁ గూడ రాగమును వీడి యాతేఁడు
సురుచిగొమరుం డగునుత్తమునియందే చిత్తము హర్తించు
కొని వర్తించుచుండె. రాజానుగ్రహంబునకుఁ బాత్రం బైన
సురుచి గరువతనంబున మురియుచుఁ దనయందును దన
యనుంగుబిడ్డయందును మాత్రమే నృపునిడెంద మానంద
కందళిత మగునట్లు నయగారములు పచరించుచుండె. లోక
పాలునిప్రేమావలోకనము దనపై లేకున్న మానఁ దనూజా
తునియెడఁ గూడ లేకపోయెనే యని సునీతి పెద్దయుంబ్రాద్దు
వగచుచుఁ గాలము గడపుచుండె.

అధరావరకుమారు లిరువురు దినదినప్రవర్ధమాను లగు చుండ, ధృవుఁ డయిదేండ్లప్రాయమువాఁ డయ్యె. కొంతొక నాఁడు భూవిభుం డుత్తమునిఁ దనతొడపై నిడుకొని యుప లాలనము నేయుచు నురుచిం గూడి వినోదలీలలఁ జేలియాడు చుండె. అందందు భేలనాయత్తచిత్తమునఁ దిరుగాడుధృవుం డచ్చటికి వచ్చి యాముచ్చటం గాంచె. తోడనే తాను గూడ జనకునియంకభాగమునం దధిపసింపవలయు ననెడి కుతూహలము డెంగమున సంకడింపఁ దండ్రిమ్రోలఁ జిందు లాడఁ దొడంగె. నప్రేమదృష్టులఁ దండ్రిపై నిగిడించుచుఁ దదంకారోహణాపేక్షచేఁ జిడుముడివడుచు బాలమృణాళ కాండములం జోలుమృదుహస్తముల నాడించుచుఁ జూపులం దీనత్వంబు దోఁపఁ దిలకించుధృవునిఁ గాంచియు నాదరింప కుపేక్షించిన విభునినేతలకు గర్వించి సవతికొడుకు నుద్దేశించి నురుచి యిట్లు లనియె.

“ధ్రువా! నీసంభ్రమంబునకుఁ గారణ మారసితి. తండ్రిగారియూరుభాగమును జేర సర్పొండవేని నాగర్భముననే జనియించియుండువు. సవతిగర్భమున నుద్భవించినయభాగ్యు నకుఁ దండ్రితొడపై నెక్కుభాగ్య మెక్కరణి లభియించు? కొఱిసోములు నోచిన నీ వేడ? తండ్రియంక మేడ? అయి నను సట్టికోర్కె గాఢముగ జనియించెనేని యధోక్షజనిపాద రాజీవముల నాశ్రయింపుము. కరుణాసింధుం డగుభక్తమం చారుఁడు వెండియు నిన్ను మదీయగర్భంబునఁ బుట్టించు.”

ఇట్లు మర్తములను దూలించు పినతల్లి దుస్సహృదవచనములఁ జెవులార వినియు జనకుఁ జోదార్పకుండె.

ధృవుండు పసిపాప యైన నాత్మగౌరవమున శతవృద్ధుం దిరస్కరింపఁ గలవాఁడు. జనకునిసన్నిధానమునఁ దన యీడు పాపఁ డగుసోదరునిముంగల సవతితల్లి యాడెడు దుర్భాష లాతఁడు సహింపఁ జాలఁ డయ్యె. లభిమానధనుఁ డగు నబ్బాలవీరుఁడు దండతాడితభుజగంబువోలె మండిపడఁ జొచ్చె. పరాభవాగ్నిచేఁ బ్రజ్వరిల్లు పంచాబ్దంబుల బాల పంచాననునిసేత్రములకు శోకదేవత స్వాగత మిచ్చె. చేయు నది లేక పెద్దపెట్టున రోదనము నేయుచుఁ గ్రోధానలజ్వాలికల నువశమింపఁజేయు కన్నీ రోడికలు గట్టి గండభాగమునఁ బ్రవ హింపఁ బరుగువాఱుచు నాతఁడు దల్లిని సమీపించె. పనవి పనవి యేడ్చుచుఁ జెంతఁ జేరిన కుమారశేఖరుని నాపె జేరఁ దిగిచి యొడిలో నిడుకొని మోము నివురుచుఁ జాబుకంబు పుణకుచుఁ బరిదేవనకారణ మారయుచుండునంత, సంతఃపుర పరిచారికాజనంబులు సమీపించి యయ్యుదంతము సాంత ముగ్ధనాపెకు నివేదించిరి. సవతియీనడింపులు వినినయంతనే నునీతిదేవికి హృదయకుహరము వ్రయ్యలై శోకస్రవంతి పాయలై ప్రవహింపఁ దొడంగె. నిట్టూర్పు లెగయఁ జొచ్చె. సవతి యాడిన నూడుమాటలు సారెసారెకుఁ దలంపునకు రా గోడుగుడుచుచు దుఃఖాగ్నిశిఖలచేఁ గనుగంది వన్నె దఱిగిన మాధవీలతికవోలె నాపె జూపట్టుచుండె. ఇవ్విధంబునఁ గొంత

వడి వాపోయి పొంగిపోరలు శోకస్రవంతిని భావనముద్రమున
 సంగమింపఁ జేసి ధృవునిదీనాననమును విలోకించి యిట్టు
 లనియె. “ముద్దులవట్టి! ఊఱడిల్లు మూఱడిల్లుము. శోకము
 వలనం బ్రయోజన మేమి? జీవనతపికిఁ దొల్లింటిక ర్తిఫల
 మనుభవింపక తీరదు. వారివారిక ర్తసూత్రములఁబట్టి మను
 జులు శుభాశుభఫలముల ననుభవించుచుండును. వేయే! ?
 నీవు దైవోపహతుండ నగుటంచేసి కాదె భర్తచే నికృష్ట
 దాసిగా నైనఁ బరిగణింపఁబడని నిర్భాగ్యుఁడవు నుదయిం
 చితివి. కావున నురుచిమాటలకు వెతఁ గుండఁ దగదు. తండ్రి
 చేష్టలకుఁ దల్లడిలను గూడదు. ముమ్మాటికిని నేను దురస్పృష్ట
 వంతురాలను. నీవో హతభాగ్యుఁడవు. వత్సా! దురస్థికుము.
 పితల్లి యైన నురుచివచనంబులు సత్యంబులే యగు. ఇంకను
 జనకుని యంకభాగముపై నిశ్చంకముగ వసియింపఁ గాంతు
 గల దేని నురుచియాదేశము ననుసరించి సర్వశరణ్యుం డగు
 హరిచరణము లాశ్రయింపుము. దాన సకలశుభంబు లొద
 వుటయే గాక నీమనోభీష్టితంబును సిద్ధించెడు. విపదంబుధిని
 మునింగి దరి గానలేని దుఃఖభాగులకుఁ బరంధామునిపద
 నేవయే నావ. మఱియు విశ్వంధరాపాలనమునకై పద్మ
 గర్భుఁడు నారాయణునిపాదసలిసముల నేవించి బ్రహ్మపదంబు
 నందె. సర్వాంతర్యామి యగు నమృతాత్మనికరుణారసవృష్టి
 కతంబున ఘనుఁడు మీరాత నిరవధికయాగఫలంబుల నను
 భవించి ప్రఖ్యాతయకుండై యిహపరంబులఁ జూఱగొనిన

వాడు. నీవు గూడ నారమాకాంతుని పదపంకేరుహంబులకుఁ బ్రణమిల్లి సల్లలిత ప్రతాపుండవు గమ్ము.” పరమార్థప్రతిపాదకంబు లగు తల్లివాక్కులయందు గుఱి నిల్పి ధృవుండామె వలన నాశీర్వాదముల నంది యరవిందగర్భముఖగీర్వాణులకును లక్ష్మీతరుణిమణికి నన్నేష్టవ్యుడగు పరమేశుని నన్నేషించి నేవించుటకై గహనాంతరినీసులకుఁ బయనం బగుచుండె. బాపురే! పరాధవాసలమున మ్రంది కుంను పసి పాపలు ధీరస్వాంతు లగుటకై ప్రోత్సహించి ప్రఖ్యాతయశోవల్లరులచే జీవితకుసుమములఁ బిసాళింపఁ జేయు వీరమాతల ధీరవృత్తి నెంతని కొనియాడఁ గలము?

అత్తటిఁ జతుర్దశభువనసంచారియుఁ ద్రికాలసంపేదియు నగు నారడమాని సర్వ మెఱింగి మధ్యేమార్గమున నబ్బలకుని నమిపించి సకలపాపనాశసకరం బైన తనహస్తంబున ధృవుని మస్తక మంటి మానభంగము సహింపని క్షత్రియార్థకుల ప్రభావమున కక్కజ మందుచు నబ్బలు నుద్దేశించి యిట్లు లనియె. “ఓయీ! రాజార్చికా! ఎందుల కీసాహసము? నిత్య లక్ష్మీనివాసమై తనరునావాసమును వీడి త్రిదివసదృశంబు లగు మహేశ్వర్యములఁ గాసి యేకాకివై కాంతారములఁ బరిభ్రమించి శ్రమంపడ నేల? సంరంభ ముడుగుము.” అనవుడు ధృవుండు వ్యాసయవిదారణము లగునవత్సమాత్మపరాధవాసలదారుణకీలల నీశ్వరానుగ్రహసుధారసవృష్టిం జల్లార్చుకొనఁ బోదు నని దేశమానికి విన్నవించె. నిర్భరానందమున నుగ్గ

డించు నబ్బలభక్తునియుక్తుల కలరి నారదుం డ్బిట్ట లనియె.
 “ఓహో! బాలకా! నిరంతరము బాలక్రీడల వర్తించు లేఁ
 బ్రాయమున మానావమానవిమర్శన మేల! ప్రాణుల కాత్మీయ
 కర్తృఫలంబు లచూచితంబుగఁ బ్రాప్తంబు లగు. అవానికై
 విజ్ఞానంబు పూరుషులు భేదమోదంబుల నరిగఁ బొందుదురు.
 అదియునుం గాక మాతృనియోగానుసరణంబుగ నర్వేళ్ళరాను
 గ్రహంబునకుఁ బాత్రుండ నగుదు సంతి వేని జన్మపరంపరాగత
 వాననలతో నిష్కానుకర్తృమునే నమాధినిష్ఠల దీపించు
 యోగీంద్రు లేని యుగంబు రాని పరంధాముని నేక్రియఁ
 బొందనేర్తువు! వాని నారాధించి కనుంగొనుట కష్టకసాధ్యము.
 కావున నీయుద్యోగమును వదిలి వివేకమతి ము తండ్రీకడ
 నిలిచి దైవప్రసాదము లని కలిమిలేముల స్వీకరించి విమల
 విజ్ఞానవర్తివై వర్తింపుము.” గుణాధ్యుని గాంచి యానందిం
 చుచు నభాగ్యుం డగువానిదెసఁ గరుణ చూపుచు సమునితో
 మైత్రి నెఱపి వర్తించువానిని దావత్రియాదికము లంట నేర
 వని బోధించు మానివరేణ్యుం గాంచి ధృవుం “డసఘా!
 యంతటిశాంతిపథంబు సుఖదుఃఖోపహతులకు సిద్ధింప నేర
 దని కృపాలుండ వగునీవలన వింటి. నే నుత్తమక్షత్రియవంశ
 సంజాతుండ. సురుచి యాడినదుర్భాషాఘనశరంబులు హృదయ
 ములై కరంబు కాటియవెట్టుచున్నవి. దానం జేసి మదీయ
 చిత్తశాంతి స్థానభ్రంశము నొందె. మునీంద్రా! త్రిభువనో
 త్కృష్టమై యనన్యసాధ్యంబై యుప్పుసాధుమార్గ మెఱింగించి

తరించఁ జేయుము. బ్రహ్మయూరువున జనించి యంచితవిపంచి
వాఁడనకుశలుండవై లోకకళ్యాణమును గాఁగించి యర్కుని
చందమునఁ దిరుగుచుండువు. నీ వెఱుంగని ధర్మరహస్యంబు
కలదే?" యని ప్రార్థించి మిన్నకుండె. ధృవునిడెందము
నందలిశుభప్రారంభము మేరుభూధరముక్తియ నుస్థిరం బని
తలంచి మునివరుం డాతని గాంచి "కుమారవీరా! నిన్నీమార్గ
మునకుఁ బ్రేరేచినవాఁడు దీనజనమందారుం డగునారా
యణుఁడు. సకలపురుషార్థములఁ గోరువూరుషునకు హరిపాద
సరోజయుగళంబే శరణ్యంబు. యమునానదీతీరంబున మధు
వనంబు హరిసంచారంబుకతమ్మునఁ బవిత్రమ్మును బుణ్య
ప్రదమ్మునై యలరారుచుండు. నీ వందుల కేగి యాశైవలినీ
పావనతోయంబులఁ గ్రుంకులిడి హరిపదధ్యానప్రవణ
చిత్తుఁడవై యమృహాత్ముని భజియింపుము. నీ వనుపసీతుండ
వగుటం జేసి వేదాధ్యయనాద్యుచితకర్తవ్యంబుల కనర్హుండవు.
అయిన నయ్యది భక్తిమార్గావలంబుల కవరోధ మొసంగఁ
జాలదు. కల్పితాస్తరణుండవై స్వస్తిప్రముఖాసనోపవిష్టుండ
వగుచు ధ్యానపరాయణుండవు గమ్ము. మఱియు నాశ్రిత
వత్సలుండు నుండరహరిసీలసన్నిభాంగుండు శ్రీవత్సలక్షణ
లక్షితుండు లలితకాంచననూపురాలంకృతుండు సర్వలోకశర
ణ్యుండుఁ బీతాంబరధరుండు నగుశ్రీహరి నీకు దర్శనీయుండు.
పరమనివృత్తిమార్గమున లభ్యం బగు పురుషోత్తమునిదివ్య
మంగళస్వరూప మొక్కవరి చిత్తమున హతైనేని మగుడ

వెనుదిరుగనేరదు. ప్రణవయుక్తంబును ద్వాదశశాక్షరకలితంబును దేశకాలవిభాగవేదియు నై బుధానుష్ఠితం బగువాను దేవమంత్రం బొందు గలడు. అమృత్రరాజంబును సప్తవాసరంబులు పఠియించినమాత్రమున ఖేచరాలిం గనుంగొను సామర్థ్యం బలవడు. మాయాభిభూతులు గాక నేవించువారికి సర్వాభిమతార్థసంసిద్ధియయ్యెడు" నని తద్రహస్యముల నెల్ల నామూలాగ్రముగ నుపదేశించె. అందుల కానుసీతినంద నుడు డెందమున హర్షాంబుధి నోలలాడి నారదమునీంద్రునకుఁ బ్రదక్షిణపూర్వకనమస్కృతు లొనరించి వానిచే ధన్యవాదములం బడసి మునిజననేవ్యం బగుమధువనంబునకుం బోయె.

అనంతర మానలినసంధవనంభూతుఁ డుత్తానపాద నరేంద్రుని సమీపించి వానిచే సముచితపూజనములం బడసి సంప్రీతిచిత్తుండై మార్గపరిశ్రాంతి సపనయించుకొనువాఁడుం బోలె కొండాకవడి నిలిచి యంతట తేనివంకఁ దిరిగి యాతని మొగము చెన్ను దఱిగి యుండుటం జూచి తత్కారణ మారయఁ గోరె. సుపుత్రునివియోగక్షేకభరమున నుత్తల మందుస్పృపుచిత్తము మునీంద్రునియువలాలనంబుకతంబున ద్రవీభూతం బయ్యె. బాష్పవారి దృష్టినిరోధం బొనరించుచుండె. డగ్గుత్తికతో రాజమునిరాజుం గాంచి "మానివర్యా! ఏ మని వాళొన నేర్తు? పరితాపకారణ మెట్లుగ్గడింతు? నుగుణాలవాలుఁ డగుబాలుఁడు సరసనదుణసాంద్రుఁడు పంచా బ్దములవాఁడు మదీయతనూజాతుఁడు మందబుది నగునాచేతి

పరాభవమునకుఁ దాళ నోడి యడవులఁ బట్టి పోయె. మనః
 క్లేశకలితుఁడై, తుదానలవీడితుం డయి ఘోరాటవులం
 గుమ్మఱునాపసికూన భయంకరవ్యాఘ్రభల్లూకాదివన్యమృగ
 క్రోణివదనగవ్వారములనుండి వెండియు బయలువెడలునే?
 మునికులతిలకా! అంగనాన క్తచిత్తుఁడనై యుత్తమోత్తముఁ
 డగునబ్బాలుఁ డంకపీఠి నధివసింప రా నిరాకరించి భంగపడిన
 వెంగలివిత్తును. అక్కటా! మదీయదురాగతమునకు మేర
 గలదే!” యని వాపోవఁ దొడంగె. అత్రైఱంగున దిగు
 లొంది వగఁగుందునరనాధునిం గూర్చి నారదుండు
 “రాజేంద్రా! వగపేల? ఊఱిడిల్లుము. నీచేఁ బరిభ్రాణి నందిన
 ప్రియనందనుఁడు మందుండు గా నోపఁడు. అతఁడు రాజీవ
 దళాత్మునిచే రక్షితుఁడై సుధ్రువం బగుకీర్తివిభవంబుచేఁ దేజ
 రిల్లఁగలవాఁడు. తులనీదళదాముని భజించి లోకపాలుర
 కందఁగారాని నిత్యవదంబునఁ బ్రభుశ్రీలతో విలసిల్లు. శోకం
 బుడిగి సుఖం బుండుము. కతిపయవానరంబుల కానుగుణ
 రత్నాకరుం డిటకు సురక్షితుండై రాఁగలవాఁడు. వైశంబ
 శుభంబు నేకూరెడుఁ గావుత” మని యాశీర్వదించి ముని
 పనివినియె. పిమ్మట నాభూకాంతుఁడు వదింబదిగ నారదు
 వచనప్రకారమును దలపోయుచు రాజ్యకాంక్షను వీడి
 ప్రొద్దులు పుచ్చుచుండె.

అట ధ్రువుండును నారదప్రబోధితుండై దేవమాని
 వర్ణితంబును సమస్తపుణ్యనిలయంబును నై యొప్పారుమధు

వనంబు డాయంజని యమునాతరంగిణిని గ్రుంకులిడి నమా
హితచిత్తమున ధ్యానసమాధిం బ్రవేశించె. ప్రారంభమున
నాతఁడు త్రిరాత్రోపవాసంబు లొనరించుచుఁ గపిత్థబదరీఫల
పారణంబునఁ బ్రాణధారణము గావించుకొనుచుఁ బ్రథమ
మాసము హరిధ్యానమునఁ గడపె. రెండవమాసంబున నాతేసి
దివసంబుల కొకమాటు జీర్ణతృణవర్షాహారంబునై విష్ణుసమా
రాధనం బొనరించె. పిమ్మట నవరాత్రంబుల కొకపని సలిప
భక్షణంబు నేయుచు మూడవనెల మాధవు నెర్పించె.
చతుర్థమాసంబున ద్వాదశదివసంబుల కొకశోయము
వాయుభక్షణము గావించి జితశ్వాసుండు పుండరీకాక్షునిఁ
బూజించె. పంచమాసమున నిరుచ్ఛాస్సుండు చేతనారహితం
బగుస్థాణువుక్రియ నేకపదంబున నిలిచి పరమాత్ముని నేవించె.
షడంపడి యాతఁడు విషయవాంఛలకుఁ జోటియక జగదా
ధారుం డగునారాయణుండే శాశ్వతవరబ్రహ్మం బని! హృదయ
వీధిని బాదుకొల్పి తదన్య మెఱుంగక హరిన్వరూపమున
లీనమై యుండె. అబ్బాలకునియంగుష్ఠపీడనమున భూరిమన
వారణాధిష్ఠితంబై సాగరతరంగమాలికల నూఁగాడుపోత
మట్లు ధారుణీతల మల్లలనాడఁ దొడంగె. ముల్లోకవాసు
లుఱ్ఱాఁతలూఁగిరి. చరాచరాత్మకం బగు ప్రపంచమునంతను
గర్భకుహరమున దాఁచుకొనినరమానాథుడే ధృవునితపోబలం
బునఁ జలనమందిననాఁడు తక్కుంగలవారియిక్కట్లులు లెక్కిం
వనేటికి? ప్రాణనిరోధంబున దేవతానీకము తాళఁ జాలక భగ

వానుని జేరి ముకుళితహస్తులై “వ్రభూ! శరణార్థులము అర్తి
హరించి కావవే” యని మొఱవెట్టఁ దొడంగ. శ్రీహరి
వారియెడల నువ్రనన్నుండై తత్కారణము సర్వ మెఱింగించి
కుందు వాపి వారి వారియావానంబుల కంపి గరుడవాహనా
యాధుండై మధువనంబునఁ దవం బొనరించుధృవునియెదుట
సాక్షాత్కరించె.

అంత ధృవునిమనోంబుజమునఁ దాండవమాడుతటి
తృణాయతమూర్తి తిరోహితుం డయ్యె. భక్తావతంసునినేత్ర
ద్వంద్వము చలన మండె. తోడ్తోన యతని ప్రఫుల్లనయన ప్రసా
రము శబ్దెదుట నిలిచినవైజయంతీమాలికాళోభితునిపై, చతు
ర్భుజనిపైఁ బ్రసరించె. అంత నాతఁ డుత్తరక్షణముననే యమ్మ
హామూర్తికిఁ బ్రణమిల్లి కృతాంజలియై యవ్వీరాడ్విగ్రహుని
స్తుతియింపఁ బ్రయత్నించి స్తుతిక్రియాకరణదక్షుండు గానేరక
నివ్వెరపాటుతో నిలిచి వీక్షించుచుండె. అక్ష్మీలెఱింగినబాల
గోపాలమాళి వేదమయం బగుశంఖమున నిర్భరానందముతో
నయ్యెఘ్ఘకువికపోలతల మంబె. తోడనే గంగార్పురీసంకాశం
బగు స్తోత్రస్రవంతి బయలువెడలె. దానంజేసి యబ్బల
భక్తుండు శ్రీకాంతు నివ్వధంబున వినుతింపఁ దొడంగ.

“దేవాదిదేవా! నీవు సర్వభూతాత్ముండవు. లోక
వృత్త మంతయు భవదీయేచ్ఛామాత్రంబున వర్తించుచున్న
యది. సమాధినిష్ఠం బడలినయింద్రియాళిని నీయూర్పుగా
డ్చుల నుజ్జీవింపఁ జేసినజగత్ప్రణుండవు. దీనబంధూ! దాసుని

వందనము లందికొనుము. ఏకేశ్వరుండ వయ్యు మాయాఖ్యం
బగునాత్మీయశక్తిం జేసి దారువులయంఘరివహించందమున
వివిధరీతులఁ బ్రకాశించుచుందువు. సకాము లయినదీనులను
గోవత్సన్యాయమునఁ బోషించునీకృపావిశేషం బే మని కొని
యాడ నేర్తు ?

మ. ఆరవిందోదర తానీనచరణధ్యానామరాగోల్లస

చ్చిరితాకర్లనజాతభూరినుఖయల్ సానందః బ్రహ్మమం
దరయన్ లే వలు, దండభృద్భటవిమానాకీర్తులై కూలు నా
సురలోకస్థులఁ జెప్పనేల సుజనస్తోమైకచింతామణి.

చ. హరిభజనియమార్గనియతాత్మకులై భవదీయరూపమై

వలలినభక్తియుక్తు అగువారలసంగతిఁ గల్గజేయుస
త్పురుషసుసంగతీన్ వ్యసనగుర్భరిసాగర మత్రయత్నతన్
గరసభినత్కథామృతరసంబున మత్తుడనై తరించెదన్.

నీ. కర్తృశ కల్పాంతిరమయంబునందు ని యఖిలప్రపంచంబు నాహరించి

యనయంబు శేషసహాయుడనై శేషపర్యంకతలమునఁ బవ్వళించి
యోగనిద్రారతినుండి నాభిసంధుజస్వర్గలోకకంజాతకర్ణి
కందుఁ జతుర్ముఖు నమరఁ బుట్టించుచు గుచి నొప్పుబ్రహ్మస్వరూపి నైన

గీ. నికు మొక్కెద నత్యంతనియమ మొప్పు

భవ్యచారిత్ర పంకజపత్రనేత్ర
చిరశుభాకార నిత్యతీర్థవిహార
యవ్యయానంద గోవింద హరి ముకుంద.

ఇట్లు పెద్దయుంబ్రాద్దు ధృవునిచే వినుతింపఁబడి భగ
వంతుండు భృత్యామరక్తుండై యింతిం తనరాని సంతనమున

“వత్సా! నీధీరవ్రతమున కానంద మొందితి. బాలప్రాయమున సాధుజనదుర్లభం బగు నియతీగదీయోచరణంబునకు నిరవధికభక్తిప్రభావంబునకు నచ్చేరువందితి. నీమనోభీష్మితమెఱింగితి. సత్త్విమండలము దారకాసమేతమై వలగొనఁదగునట్టియు దురాపంబును సనన్యాధిష్ఠితంబును బ్రశయావసానంబునం దైన సత్త్వరంబు గాక వెలుంగునఁజయు నైన ధృవక్షీతి యనుపదంబిగువదియాఱువేలేండ్లు చనినపిరవ నీకుఁ బ్రాప్తంబు కాఁగలను. అతదనుక వనవాసగతుం దైన నీతండ్రి రాజ్యమును బూజ్యముగఁ బాలింపఁ గలవు. మృగయా కాశుకంబున భవనినుజుం డగు నుత్తముఁడు ఘోరాటవులం గుమ్మరి మృతుం డయ్యెను. కుమారాన్వేషణార్థమై కాంతారములు వట్టి నానిమాతయు భీత్యావహం బగు వీతిహోత్ర శిఖిలచే రూపు మాయు. ఓయీ! ధృవకుమారా! న్యాయధర్మములం బెడబాయని రాజ్యపాలనంబున నిహసుఖంబులు దనివార ననుభవింపుము. యజ్ఞస్వరూపుండ నగు నన్ను సంపూర్ణదక్షిణలతోఁ గూడిన మఖంబు లొనరించి సంతృప్తునిఁ గావింపుము. చరమకాలంబున మదీయనామసంకీర్తనంబు చేసి పునరావృత్తిరహితం బగు శాంతిపదంబును జొందగలాడ” వని యభిమతార్థంబు లనుగ్రహించి ఖగవాహనుండు వైకుంఠంబునకుం జనియె.

అనంతర మానరేంద్రనందనుండు యమునానైవంతీ ప్రాంతకాంతారం బగు మధువనంబును వీడి నిజపురాభిముఖుం

డగుచు నాత్మగతంబున “అక్కటకటా! ఎంతలెంతలు వింతలు
పుట్టె! నే నభిలషించునున్నతపఁబువలన నాకనివానులకు
సంభవించు నంతరాయ మేపాటిది? వారిచేతలనే నామది
గలుపితం బైనది. న న క న నం గ నా ది యోగీంద్రబృంఁము
జితేంద్రియత్వమునఁ బెక్కువేలేండ్లు యోగసమాధులఁ
నిలిచి ముకుందచరణారవిందములఁ గాంచి తీరియించు
చుదురు. అట్టితఱి నేను వక్షాసంబుల వానియగుగ్రహంబు
నకుఁ బాత్రుండ నయ్య నిరర్థకంబులై యశ్వత్థంబు లగు
నర్థంబుల నర్థించి వ్యర్థమనోరథుడ నైతి. బాపూగే! ననుఁ
బోలు మూఢమానసులు ధాత్రిపై నుండు గోలు? పెక్కు
లేల? నారదమాసింద్రులవాక్యస్వరణి తథ్యబ యగు” నని
తలపోయుచుండె.

అవిధంబున స్వగృహాభిముఖుం డగు ధృవునిజేమో
దంతము కర్ణరసాయనంబుగ నుత్తానపాదునకుఁ దెలియవచ్చె.
కాని యాతఁడు కుమారశేఖుఁడు మగుడి వచ్చుట చచ్చిన
వారలు లేచి వచ్చుట వంటి దని తలంప సాగె. మందభాగ్యు
నకు శుభప్రతిపాదన మెక్కైవడి నొడఁగూడు నని వితర్కింపఁ
బూనె. వెండియు మాసివాక్యములు స్వరణకు వచ్చి యాశాం
కూరములు తలసూప సాగె. తోడనే సుతునిరాక నివేదించిన
మతిమంతున కతులితదివ్యభూషణాంబరశ్రేణి నొసంగి బంధు
జనామాత్యపరివృతుండై తేఁ డెదురుననియె. అవిధంబునఁ
గొంతద వేగెనుసరికి రమాకళత్రచరణారవిందయుగళార్చనా

పరుం డగు కుమారశేఖరుండు గన్నులకణపు దీట సాక్షాత్కరించె. తొలఁకాడు ప్రేమభరంబున మేనఁ బులకాంకురంబులు మొలకెత్త రాజు సుతుని బొదివిపట్టి మోము నివిరి శిరము మూర్కొని చుబుకంబు పుణికి యవ్యయానంద భావ్వుధారల నభిషిక్తుం జేసి యాశీర్వదించె. అంతఁ జిరయశుం డగు ధృవుండు ప్రమోదితాత్ముం డగుచుఁ దండ్రీకిఁ బ్రణతు లొన రించె. 'వదంపడి తల్లులచరణాంబురుహంబులు ఫాలతలంబు సోఁక మొక్కులిడి నిలిచినయక్కుమారవీరుని జేరఁదిగిచి సురుచి పూర్వవైరమును బాటించక చిరంజీవివి క మ్మని దీవించె. మాత యగు సునీతి ప్రేమజలధి చెలియలికట్టను ద్రెంచు కొని పొంగిపారలె. వార లెల్లఱుఁ గొంతతడవు సంతతానంద మయ మగు ప్రేమరాజ్యమును జాలింప సాగిరి. పౌరజనాభి వీరమాత యగు సునీతిదేవిం గాంచి "తల్లీ! నీపూర్వభాగ ధేయము నుపుత్రరూపమున నేత్రవర్షం బొనరించుచున్నది. ప్రణతార్తిహరుం డగు నబ్జనాభుం డివ్విధంబున మీచేఁ బూజితం డగుచున్నవాఁడు. ఇమ్మహాభక్తునికరంబున ధరా మండలం బెల్ల డంబు మీఱఁ జిరకాలము రక్షితం బయ్యెడుఁ గావుత" మని దీవనలు వెట్టిరి. ధృవకుమారుండు భ్రాతృసహితుండై వారణోద్రంబుపై నధివసించి నగరాభిగమనం డయ్యె.

పురగోపురావధులును, కుడ్యద్వారవారములును స్వర్గ కాంతు లీనుచుండె. రంభా స్తంభములు పుష్పమంజరీకలితము

లై సంశోభించుచుండె. వివణిచూర్ణములు ఘనసారకస్తూరికా
గంధజలబంధురంబులై రాణించుచుండె. గృహప్రాంగణములు
నవరత్నమయరంగవల్లీవిరాజమానంబులై కర ముద్దీపించు
చుండె. నగరోపకంఠమునందలి యుద్యానవనతరుచ్ఛాయల
నాశ్రయించిన శుకపికమిథునాళి యవ్యక్తమధురగానములతో
ధ్రువకుమారునకు సుస్వాగత మొనంగుచుండె. ధ్రువుండు రాజ
మార్గమున నిర్గమించుతఱి,

మ. హరిమధ్యల్ పురకామింజనులు సౌభాగ్యంబులం దుండి భా
స్వరసిద్ధార్థఫలాత్మతప్ర సవమాన్వానాతదధ్యంబుపుర
కరవల్లమణిహేమకంకణయుగతాక్రరంబు శోభిల్లఁ జ
ల్లిరి యాభాగవతోత్తమాత్తమనితి లీలాప్ర మేయంబుగన్.

ఉత్తానపాదుఁ డిట్లతివై భవంబునఁ గుమారునిం గూడి
జగజ్జేగీయమానప్రభలతో విరాజిలురాజసాధంబు నిందుం
డమరావతిం బోలె నలంకరించె. ఇప్పగిదిఁ బురప్రవేశం బొన
రించినరాజుర్ని యగు నుత్తానపాదుఁడు హర్షోత్కర్షంబులు
మనంబున ఘనంబుగఁ బెనుగొన నక్కుమారతల్లజనిప్రభావిభ
వాతిశయంబులు గనుంగొని నయనకల్పారము లానంద మరంద
బిందునందోహమ్ములఁ జెమ్మగిల్ల నుమ్మలికమ్ము మాని యవ్య
యానందంబునఁ గాల మేగించుచుండె. ధ్రువకుమారుండును
సర్వజనానందసంధాయియై నవనవోన్నేషయౌవనమునఁ బౌర
జననయనచకోరములకుఁ బార్వణచంద్ర బింబమైదీపించుచుండె.
మాకుమారునికరణి రాణించునిజకుమారవరునిఁ గాంచి చి త

మున రేకత్తిసయానందమున నాతని సామ్రాజ్యాభిషిక్తుం
డేసి యుత్తరవయఃకాలంబున శాంతచిత్తముతో నాత్మగతిం
బొందఁ గృతనిశ్చయుండై వృద్ధభూపతి వానప్రస్థవృత్తి
నవలంబించె.

రాజ్యలక్ష్మిని చేపట్టిననాటినుండియు ధ్రువుఁడు
ప్రజల నాత్మప్రజలంబోలెఁ బోషించి పాలించుచు రూపొందిన
ధర్మదేవత నాఁ జౌజనాళిచే మన్ననల నందుచుండె. అనం
తర మాధరాతిలేంద్రుండు శిర్షకుమారప్రజాపతికిఁ గూఱు రైన
భ్రమి యనునారీమణిని బరిణయంబై దానివలన సంతాన
ఫలముం బొందె. వెండియు వాయుపుత్రిక యైన ఇల యను
కాంతాలలామసు స్వీకరించి యుత్కలనామకుం డను నొక్క
కుమారవరుని సనమానరూపలావణ్యాతిశయంబులఁ బరిధ
విల్లునొక్కకన్యారత్నమును గాంచె. ధ్రువత్వతలేంద్రునిభ్రాత
యగు సుత్తముఁడు వివాహయోగంబు లేకయే మృగయా
వినోదార్థము హిమవన్నగప్రాంతకాంతారంబులఁ గ్రుమ్ముచు
నొక్క యక్షకులసంజాతునిచే నిహతుం డయ్యె. వానిమాత
యగుసురుచియు నీవార్తచే నార్తిఁ గందుచు వనవీధులం
బడి పరిభ్రమించుచు దావపావకశిఖిల కావళుతి యయ్యె.

ధ్రువుఁడు భ్రాతృమరణసంజనితశోకవ్యాకులచిత్తమున
నుగ్రుండై బాగాననము గాణితలమున సంధించి జైత్రం బను
రథం బెక్కి యుత్తరాభిముఖుండై చని హిమవద్దోగ్రణియందు
గుహ్యకవాసం బయినయలకాపురంబు బొడఁగని యాపురోహ

కంఠమున విడిసి నుహతోద్ద్రేకంబున శంఖమును బూరించె. ఆశంఖారావము భయంకరధ్వానము లీనుచు దిగంతంబుల నిండి యక్షకాంతలగుండియలు వ్రీలం జేసె. యక్షభటారి రివుం డెవ్వఁడో తమపురిం దాఁకె నని సమనోత్సాహంబు సంధిల్ల. వివిధాయుధోపేతులై యొక్కుమ్మడి వానిం జాట్లు ముట్టిరి. అంత నమ్మహారథుం డగుధ్రువుండు దుర్నిరీక్షప్రతాపంబున విజృంభించి తన్నలమిఁగొనిన పదుమూఁడువేలనైనా నముదయంబులఁ జీరికిం గొనక. చిచ్చుఱపిడుగట్లు నిశితశర పరంపరలఁ బిలుకుమార్చె. యక్షులందఱమ్మహోదారుపరాక్రమప్రకటధైర్యకరలాఘవంబును బలుమాఱు సుతించుచు "రోషకపాయితాత్ములై హుమ్మని డీకొని వానిపై శరవర్షంబులు గురియించిరి. అత్తఱి నాతఁడు మబ్బులమాటున డాఁగు గుబ్బలివడుపున నేమి చేయుటకు దోఁవక పెంపఱియుండె. సిద్ధగణంబులు మింటం గంపించుచు హాహాకారంబు లెగయ ధ్రువపయోగుహహితుండు దైత్యసమూహార్ణవమందు మునింగె నని చింతింప సాగిరి. ఆపోటుమానిసిం గలిచితిమి గలిచితిమని యక్షవీరు లెల్లరు నుల్లములం బెల్లుగ సంతసిల్లి గేలి యొనర్పం బూనిరి.

అంత ధ్రువుండు హిమకణంబులఁ దూలించుప్రచండ మార్తాండునిభంగి చండకార్ముకమును జే నంధించి వివిధ నారాచపరంపరలచే నరిసేనను బింజపింజలుగఁ దూలించుచు బ్రభంజనుండు మేఘావళిం బాఱఁదోలుగతి యక్షసైన్యములఁ

జించి చెండాడఁ దొడంగ. ధృవునినిశితబాణఘాతములచే
కాత్రవసైన్యనివహంబునఁ బెక్కిండ్లు వికలాంగు లయిరి.
మణిగణస్థగిరిరీటుములతో నొప్పునొదలలతోడను, సము
జ్వలమణికంకగాదులచే విరాజమానం బగు భుజనికరము
తోడను రణరంగము వీరమనోహరాకృతిం బూని రమ్యం
బయి తనరారు చుండె. మణిగణదీపితం బగు రుధిరప్రవా
హము వింతకాంతుల నీనుచు భూతసంతతులకు విం దొన
రించుచుండె.

యక్షసైన్యనికాయంబున హతశేషులు సమరవిము
ఖులై హరిరాజమును గాంచి పరుగిడుమదకరింద్రబృందమట్లు
పలాయితులు కాఁజొచ్చిరి. రాక్షసమాయలను గప్పియున్న
ధృవుండు వారికార్యవిధాన మెఱుంగ నేరక సారథిం గని
“సారథీ! యిబ్బూతలంబున మాయాపులకృత్యము లెఱుంగ
‘నెవ్వ రోపుదురు?’ అని వచియించి తత్పరప్రవేశంబునకుఁ
ద్వరపడునంత నప్పురవరంబులు గానరాకుండుటయు నాప్రయ
త్నమును మాని కర్తవ్య మెఱుంగక కొండొకవడి చింతించు
చుండె. అయ్యెడ మహాజలధిఘోషంబు ననుకరించుకల్పం
బొక్కటి యాతనికి శ్రవణగోచరం బయ్యె. మహానాయుసంజ
నిత మైన రణఃపటలము కకుబంతమ్ముల నాశ్రయించె. గర్జ
నినదంబు లగుజేమూతప్రాతము సభోవీధిని భీకరాకారము
దాల్చి విహరించుచుండె. ఇట్టివిచిత్ర సంఘటనమునకుఁ గారణం
బారయుచు నిలిచినధృవునిమీఁద రక్కసిమూఁకలు జోరన

మ స్తిష్కపురీషమూత్రపలలంబుల మొత్తములు వియత్తల
ముననుండి గురిపింపఁ దొడంగిరి. కట్టెదుట మత్తగజవ్యాఘ్ర
నమూహము లుగ్రమూర్తులఁ దాల్చి దీపించుచుండె. ఉద్భట
తరంగానీకమునఁ మఱంగలించునముద్రంబును గల్పాంత
భీషణం బయినమహాహ్రదంబును ముందువెనుకల దూబూచు
లాడుచున్న ట్లుండె. ఇవిధంబున మామూపు లగుయత్తులచే
నవిరళభయంకరంబు లగుననురమాయలు ధ్రువునివట్లఁ బ్రదర్శి
తము లగుచుండె.

ఇట్టి భయంకరవైచిత్ర్యములఁ దిలకించి దైత్య
మాయావాగురను నిర్గమించుమార్గం బెద్ది యని చిత్తమునఁ
దత్తతపడుచుండిన ధ్రువునినమక్షమున మునినికాయము
వ్రత్యక్షింబై “అనఘాత్మా! లోకపాననం బయిన యెవ్వని
దివ్యనామంబు నాకర్ణించి సంస్మరించినమాత్రంబున భక్తావ
తంసములు దుస్తరం బైన మృత్యువు నేని సుఖవృత్తిం దరి
యింప నోపుదురో, యెవ్వనిచిదాకారము నదా మముఖోంట్ల
యెదను దేదీవ్యమానవ్రథలతో నర్తనం బొనరించుచుం
డునో, యట్టియూశ్వరుఁడు వరుఁడు భక్తజనార్తిహరుం షొక్క
రుండె నీయార్తిం బరిమార్పఁ గలం” డని యుగ్గడించి
నితేచ్ఛం జనియె. అక్కరణి నానతిచ్చిన మానివరులహితం
బును మోళిఁ దాలిచి కృతాచమనుండై ధ్రువుండు లక్ష్మీవిభుని
పాదనలినమ్ముల స్మరియింది మహోగ్రం బగునారాయణా
శ్రుంబు గార్తుకమున మంత్రపూర్వకంబుగ సంధించుచు,

విమలం బయినవివేకోదయంబునం జేసి రాగాదికములు
సమయుభంగి గుహ్యకమాయాంధకారము దవుదవ్వల విరిసి
పోయె. వెండియు,

మ. పరనారాయణబాణరాజ్జనితమర్వారప్రభాహేమపుం
ఖరుచిస్ఫారమరాశరాజనీతపక్షక్రూరధారణ
స్ఫరసాహస్రము, లోలి భీషణవిపక్షశ్రేణిపై వ్రాలె భీ
కరరాణంబునఁ గానఁ జొచ్చుకీఖసంఘాతంబుచందంబునన్.

ఇత్రైఱంగున నిశితవృద్ధి ప్తం బగుబాణవరంపరలచే విక
లాంగు లయి వెతలొందు పుణ్యజనులు పృథుహేతిపాణులై
భూభిజగప్రకరంబులు ఖగనాధునిం గాంచి యెదిర్చి పేర్చు
చందమునఁ జిత్తరథుని నొక్కపెట్టునఁ జాటిముట్టిరి. యక్షవరి
వృతుం డగుధ్రువుండు భుజావిజృంభణంబున సింహనాదం
బొనరించుచుఁ జండతరకాండమండలమున శాత్రవనివహం
బును శాంతివదంబును బొందించుచుండె.

ఇవిధమునఁ జిత్తరథుం డగుధ్రువునిచేఁ బరిమార్చఁ
బడుచుండిననిరపరాధు లగుగుహ్యకులం జూచి యతనిపితా
మహుం డయినస్వాయంభువమనువు మునిగణపరివేష్టితుం
డయి చనుదెంచి వానిచేఁ బూజితుండై ధ్రువు నుద్దేశించి
“వత్సా! శాంతింపుము. శాంతింము. భ్రాతృమరణక్షేక
సంజనితరోషకషాయితాత్ముండవై నిరపరాధు లయినవీరిని
దోరింపఁ బూనితివి. భూతహింస గావించుట పశుప్రాయు
లగు దేహభిమానులకుం జెల్లుఁ గాని సాధువర్తనులకుం దగదు.

శిశుప్రాయముననే సర్వభూతశ్రేణి నాత్మభావంబునఁ జలించి నిష్కారగిష్ఠండ్లవై లోకారాధ్యుం డగువరంధాముని నేవించి కీర్తి నందినపరమభాగవతాగ్రేసరుఁడవు. భాగవతులచిత్తంబులకుఁ గడుఁ గూర్చువాఁడవు. నీయట్టివాని కిట్టిబెట్టిదవు గార్యములు నేయ నమకట్టుట సంభావ్యం బగునేత కా నోవదు. కార్యకారణసంఘాతసూపం బయిన విశ్వంబున నీభ్రాతృమరణకారణం బేకతంబున నిర్ణయింపఁగలాఁడవు? కర్తాధీనము లయిన భూతప్రాతములు మహావాయువు ననున రిండు రజఃపటలంబుచాచ్చున నస్వతంత్రంబులై యనువ ర్తించు చుండు. జగత్కారణం డగుకర్తసాక్షి యీ సృష్టిపాలన విలయంబులం గర్తకానివాఁడునుం బలఁ జూపట్టుచుండు. తండ్రి! ఈయక్షులు నిరవరాధులు. నిర్దోషులు. అవధ్యులు. ఒక్కనికై పెక్కం డ్రిక్కతంబున ననిమొనఁ ద్రుంగుట భావ్యంబు కా నేరదు. కుమారవీరా! ఇయ్యది మను కులంబున కనుచితకర్తంబు. భగవానుఁ డనుగ్రహింపఁడు. పంచాబ్దములనాఁ డీమకోడెగాండ్రలోఁ బినతల్లి యాడినమాట లకుఁ దాళ నోడి జననీజనకుల వీడి కాననాంతరముల ఘోర తపం బొనరించి లోకోత్తరం బయినయున్నతపదంబు సందిన మహాభాగుఁడవు. నీ కీమత్సరం బేల? వత్సా! సర్వశుభహాని యైన రోషంబు మాని రాగద్వేషంబులం జగులంబు వీడి సర్వ భూతావాసుండును, నానంద తేజోమయుండును, నవ్యయుండు నగు మాధవునియందుఁ జిత్తమును హ త్తించి చిరకీర్తియుతుం

డవు గమ్ము. అసఘా ! నీదుసోదరహంతకు లని మదిఁ దలంచి యక్షవారమును వధియించి ముక్కంటి కనుంగునఖుం డయిన కుబేరునకు నవరాధం బొనరించితివి. కావున నీ వాయర్థ విభుని నర్థించి సుప్రసన్నునిగఁ జేసికొను” మని వచియించి ధృవునిచే నత్కృతుండై స్వాయంభువుఁడు ఋషిగణయుక్తుండై యాత్మీయధామమునకుం జనియె.

అంత నాధనదుఁడు యక్షచారణవిద్యాధరదివిజగణ సేవ్యమానుం డయి రోషరహితుం డైన ధృవుని సమీపించి కృతాంజలియై “ఓహో ! క్షత్రియకుమారా ! భవదీయపితా మహుని యాదేశంబుకతంబున దుస్త్యజం బయిన విరోధం బుడిగితివి. అటు గావున నీయందు డెందము ముదం బందెడిని. సృష్టిసీతలయంబుల కనయము కాలమె కర్తయై వర్తించు చుండు. కావున నీయనుంగు భ్రాతను నిధనంబు నొందించిన వార లీయక్షవరులు కారు. మఱియు నీవే యకారణంబుగ నీపుణ్యజనానీకమును దునుమాడితి వనియు నోనాడఁ జనదు. ఈశ్వరవిలాసము లనంతములు. మించిన కార్యమునకై చింతించుట గతజలనేతుబంధనంబ యగు. అనంతమేయశక్తి యుతుం డగు జగదీశ్వరుని నేవింపుము. నిరంతరము నీకు మే లయ్యెడు. నీమానసమిగింద మంబుజనాభపాదారవింద మరందపానంబున మత్తిల్లి మధురగానం బొనరించుట నే నెఱుంగుదు. అట్లుగుట నీమనోవాంఛితం బగువరంబు నఫలీ కృతం బయ్యెడు. కావున నెఱింగింపుము. అవశ్యం బనుగ్రహిం

చెడ." అనవుడు రాజరాజుచేఁ బ్రేరితుం డయి భాగవ
తోత్తముం డగు ధృవుండు "ఏహరి స్థరణంబున నజ్ఞానతమః
పటలము విరియంబాటునో యట్టిహరి స్థరణంబు తిరంబుగ
హృదయంబున నిలుచునట్లు ప్రసాదింపు" మని వేడికొనియె.
అందుల కాకుబేరుం డట్లులె యయ్యెడుం గాక యని వరం
బిడి యంతర్ధాన మొందె.

పిమ్మట ధృవుండు దేవగణసంస్తూయమానుం డయి
నిజావాసమునకుం బోయి మంగళిన్వహాపుం డైన పురుషోత్త
మునియంద బుద్ధి నిలిపి ధర్మనిరతిని నేవించుచు దీనవత్సలుం
డయి పౌరజనాళిని గన్న బిడ్డలక్రియ నాదరించుచు మేదురం
బుగ యశశ్చంద్రికావల్లరులు దిగంతంబుల నెల్ల నల్లుకొనున
ట్లిరుపదియాటువేలేండ్లు త్రివర్గసాధనంబుగ రాజ్యంబు బాలించి
విశ్వం బెల్ల భగవన్నాయారచితం బగు చిత్రపటంబుగా నాత్మఁ
దలపోయుచు,

చ. మనువిఘ్నఁ డంత భృత్యజన మంత్ర పురోహిత బంధు మిత్ర సం
దన పశు విత్త రత్న పనితా గృహ రమ్యవిహారశైల వా
రినిధిపరీతభూతలహరిద్విపముఖ్యపదార్థజాలముల్
సమతీచే ననిత్యములుగాఁ దలపోసి విరక్తచిత్తుడై.

నిజసందనునకుఁ బట్టంబు గట్టి బదరికావనాంతరసీమకుఁ
బయనం బయ్యె. అవిధంబునఁ బురంబు వెల్వడి బదరికాప్రాం
తశ్చైవలినీపుణ్యతీర్థమునఁ గుంకులిడి పరిశుద్ధాంతఃకరణుండై
వద్దాననంబు వైచిగొని, పవనుని బంధించి ముకుళితనేత్రుడై
వద్దపత్రనేత్రుని భజించుచుండె.

అవ్వధంబునఁ దపం జొనరించురాజేంద్రునిసమక్షము నకు దివ్యవ్రథలతో వెలుంగువిమానం బొక్కటి గంభీరఘోషంబున వచ్చి నిలిచె. అందు సర్వలక్షణసంకోభితం లగుపురుషవరేణ్యు లిర్వురుండిరి. కిరీటాంగదకుండలధారులై తులసీదామములతో విరాజలుకొమారవయస్కులఁ గాంచి విష్ణుదూతలుగా నెఱింగి ధృవుండు బద్ధాంజలియై వారిని నమ్రభావమున నేవించె. పుష్కరనాభభక్తు లయిన యాసునందనందులు సంప్రీతచిత్తులై ఘండస్థితవదనారవిందు లగుచు ధృవునిం గాంచి “ఓయీ! నరేంద్రచంద్రా! నీకు భద్రం బయ్యెడుఁ గావుత. ఆకర్ణింపుము. అయిదేండ్లనాఁడు మేధానిధివై యుదాత్తతపోవ్రతనిష్ఠం బూని మధుసూదనునంతవానిని బరితృప్తుం జేసిన భక్తావతంసుఁడవు. అద్దేవదేవుఁడు నీయెడఁ బ్రసన్నచిత్తుండై నిన్నుఁ గొనితేరఁ బనుపగా వచ్చిన వారము. మాధవపదసాన్నిధ్యమునకు దయనేయుము. రాజాగ్రణీ! పరమభాగవతోత్తము లెద్దానిని మహోత్తమపదంబున సర్వదా భావించి సుతీయించుచుండురో, దేనిని ప్రభాకరనుభాకరతారాగ్రంబులు వలగొనుచుండునో యట్టివిష్ణుపదంబు కరంబు ముదం బొడఁగూర్చెడు రమ్ము. వైశంబ* విమానానూధుండవు గమ్ము.” అని వచియించిరి.

అంతట ధృవుండు వారియాశీర్వాదములఁ గైకొని విమానంబునకుఁ బ్రదక్షిణార్చన లొనరించి హరిపార్షదులయిన సునందనందులకు పందనంబులు చేసి హిరణ్మయరూప

మును ధరియించె. తోడనే సురదుందుభులు మ్రోగసాగె. కిన్నరకింపురుషాదులవీణాగానము సొంపు నింపుచుండె. విరుల ముసురు గురియఁ దొడంగె. అట్టి శుభోత్కరంబగుపుణ్యావసరంబున ధృవక్షీతీంద్రుఁడు త్రివిష్టవంబునకుఁ బోవువాడై మాతృదేవతను దలంచుకొని యామెను బాసి పో నొల్లక యుల్లమునఁ బెల్లుగఁ జింతిల్ల దొరకొనియె. తద్విచారకారణంబెఱింగిన విష్ణుదూతలు వాని నవలోకించి వేటొకవిమానంబు నధిరోహించి ముచుముం డగుగుచుండిన తజ్జననిం బాపి ధృవునికుందు వాపిరి. ఆవంతచెయిదములఁ గాంచి ధృవుం డింతిం తనరానిసంతసమున మంతుకెక్కి. దేవతలు పుష్ప వర్షము గురియించుచుండ మాతృవిమానముపిఱుద విమానారూఢుం డయి చని చని గ్రహమండలంబును, లోకత్రయంబును, సప్తమునిమండలంబును గ్రమంబున నుత్తరించి విష్ణు పరాయణుం డైన ధృవుం డవ్వలఁ దనరారుక్మిహరిపదంబు నంది త్రిలోకచూడామణియై వెలుగుచుండె.

అద్దిరా! పంచవర్షప్రాయమున నాత్మగౌరవమునకై వాదులాడినభూధవనందనుఁడు మనోరథనంసిద్ధికై దారుణాట శృలం గ్రుమ్మరి యుగ్రతపంబున నీశ్వరానుగ్రహంబు వడసిన బాలభక్తుఁడు, ధరామండలం బెల్లఁ గరాగ్రంబునఁ బాలించి యశము గాంచి మించిన గాజేందుమారి, అపవర్గప్రాప్తికై దేవవిమానము స్వాగతం బిడు సుముహూర్తమునఁ దల్లిపాద పద్మముల నుల్లమునఁ దలపోసి భజించిన మాతృభక్తివరా

యఁగుఁడు, పాశకలోకము నుల్లములు చల్లవడఁ జేసిన సల్లలిత
 ప్రతాపచారిత్రుఁడు, ధృవుఁడు విద్యార్థిబృందమున కాదర్శ
 ప్రాయుఁడై యభిమతార్థముల ననుగ్రహించి యోముఁ
 గావుత! వెండియు నీధ్రువచరిత్రమును ద్వాదశిని, పద్మబాం
 ధవవాసరమున, శ్రవణనక్షత్రమున, దినక్షయమునందు, సం
 క్రమణవ్యతీపాతములయందు భక్తిశ్రద్ధలతోఁ బఠియించిన
 గేస్తులనిస్తులతమఃపాశములు పటాపంచలై శుభం బొనఁ
 గూడుఁ గావుత!

నారదుఁడు

భరతఖండమునఁ బారాణికమహాయుగమునందలి భాగ
వతకథామృతనిధిని మధియించినచోఁ జరితామృతములు
విబుధుల కాప్యాయనంబుగఁ గ్రోల నబ్బగలవు. కకుబంత
విశ్రాంతకీర్తిశోభితు లగు పురాణపూరుషుల యత్యద్భుత
వర్తనములఁ గన్నులారఁ గాంచి యానందించి తరించుభాగ్యము
లేకపోయినను, పురాతనకవివతంసుల యపదానవిశేషంబునం
జేసి యుదంచిత మగు వాఙ్మయప్రపంచమున సుసంచితములై
తత్తత్సహిమంబులు నేటిపాఠకలోకమునకుఁ బ్రత్యక్షము
లగుచున్నవి. వసంతాగమనమయమున బాలరసాలము నాశ్ర
యించి మృదుగాన మొనరించు గండుకోయిలచందమున
నమ్మహాభాగవతోత్తముల జీవితములఁ బెక్కురు కవిశిఖా
మణులు ముక్తకంఠములతోఁ బాడి ధన్యతఁ గాంచిరి. నవ
యుగారంభమునందలి భారతసంతానము తమభావ్యభివృద్ధికై
పురాణయుగమును సందర్శించి యమ్మహానీయుల మహత్తర
జీవితపరమావధుల గుర్తించి వర్తించుటయే శ్రేయోదాయ
కము. ఆజన్మప్రరూఢమై యాధికెక్కిన భక్తిప్రభావమును
విషమస్థితులయందు విస్పష్టముగఁ బ్రదర్శించి శుభ్రకీర్తి
నందిన ప్రహ్లాదుని, నిఱుపేద యయ్యు నిశ్చలభక్తిపరా
యణుడై భక్తిముక్తుల నందినకుచేలుని, తన కవకారము
నేయఁ బూనిన మునికుంజరునిదెన ద్వేషము వహింపక సంతో

మనునో భక్తి యొనర్చి వాసి గాంచి మించినయంబరీమని,
 క్రీడాసక్త మగు శిశు ప్రాయమున నాత్మగౌరవమును వీడక
 భయంకారరాజ్యప్రదేశములయందుఁ గ్రమ్మరి నెమ్మనమ్మన
 నుమ్మలికమ్ము వీడి హరిచరణమ్ము లాశ్రయించి యనన్య
 సాధ్యంబు లగువరంబులం బడసి నేటికిని గగనతలంబున
 న్నిలిచి భూతలమందలి లేత ప్రాయంపుగుఱ్ఱలనీతిప్రవర్తనము
 నకు మార్గదర్శకుఁ డైన ధ్రువక్షీతీంద్రుని దత్తద్యశోగానమున
 బహూకరించిన పాతకులు వేటొక పవిత్ర భాగవతాగ్రేసరుని
 విడువక కీర్తింపవలసి యున్నారు.

ఇష్టహాభాగవతవతంసుని స్థరియింపనిపురాణములు
 లేవు. పేర్కొననిగాధలు లేవు. తలంపనివాఙ్మయము లేదు.
 ఆతని పావనపాదవద్దములు మెట్టని ప్రదేశంబులు లేవు. ఆతఁడు
 ముల్లోకములను సూర్యదేవునిచాడ్పున సంచరించు. వాయు
 దేవునిక్రియ వర్తించు. ఛాయయై పురాణపూరుషుల
 వెన్నంటి నడచుచుండు. మఱియుఁ జిత్రవిచిత్ర సంఘటనము
 లకుఁ గారణభూతుఁడై చూపట్టుచుండు. ఒక్కత్పటిలోఁ
 బర్వతాగ్రమున నిలిచి యక్షీణదీక్షితో నీశ్వరతత్వమును
 మననము నేయుచుండు. వేటొక్కనిముసమున నవరత్న
 మయాంగద బాహువల్లరులతో మ్రొక్కులిడుభూపాలహాళి
 మ్రోల వింతహూయలు దీపించుచుండు. మఱొక్కతటి నాలు
 మగలయింటికయ్యములనడుమ నిలిచి యారాటములఁ బావు
 క్రియఁ బోరాటములకు నూతనపరిస్థితులు గల్పించుచుండు.

భూలోక భువర్లోక తపోలోకములు మున్నగు నూర్ధ్వలోక
ములును, అతల వితల రసాతలాద్యధోలోకములును నమృహా
భాగునకుఁ గ్రీ డారంగములు. ముప్పదిమూఁడుకోట్ల వేల్పులును
వానియడుగుఁడములకు దాసోహ మ్మని మ్రొక్కుచు వాని
సృత్తగీతములకుఁ జిత్తములు వికసింప సంతసించుచుందురు.
ఆతఁడు జితేంద్రియుఁడు. నిత్యబ్రహ్మచారి.

విశాలఫాలభాగమునోఁ బ్రపుల్ల నయనకల్పారములతో
రుద్రాక్షమాలికావిరాజితం బగు కింబుకంధరముతో మేదురం
బగు వీణానాదమున మేడినీతలమునఁ గ్రుమ్మరు నాభక్తివిశార
దుఁడే నారదుఁడు. బ్రహ్మజ్ఞానసపుత్రుఁడై కలియుగమును
గూర్చిన యిటువదిరెండువేలగ్రంథ మగు నారదీయపురాణ
మునకుఁ గర్తయై పదునెనిమిదిపురాణములు నైకకంఠ్యమున
ఘోషించి స్తుతియింప విండినఋషీండునిభక్తిశీలము భారత
విద్యాధుల పఠనీయగ్రంథములయందు మృగ్య మగుట కాల
వై పరీత్యమే యన నగు. అమృహాదారచారిత్రుని 'జగదపుఁ
గూటినత్తరు' వనియుఁ 'దలకొట్లమారి' యనియు మాత్రమే
గ్రహించిన బాలకమండలికి జాలీయతాప్రభూతశుభోదయ
దీప్తు లెక్కరణిఁ బొడసూప నేర్పు! నిర్జీవము లగు వ్యర్థగాధ
లతో నమూల్య మగు కాలధర్మమును వమ్మునేయు విద్యాధి
పారుల హృదయవీధుల నున్న తాళయములకై వెదకులాడుట
మరుమరీచికాసముదయమ్ముమున శుభజలంబులకై యూట
లూతెడు బాటసారులపరిపాటి కాక మానదు. అట్లగుటఁ

బాతకకళిశోరముల భావియశస్సునకై యాశీస్సుల నిడు సీమాని
చారిత్రమును శ్రద్ధాభువు లయి పఠియింపఁ గోరుచుఁ గథా
రంభమును జేయుచున్నారము.

తొల్లింటి మహాకల్పమున సౌందర్యమాధుర్యగాంభీ
ర్యాదిగుణములచే నుందరనారీజనబృందమునకు నయనాభి
రాముండై ఉపబర్హణుఁ డనుపేరం బరగు గంధర్వశ్రేష్ఠుం
డొక్కరుండు గలఁడు. ఆతఁ డొక్కనాఁడు లోకనిర్మాత లగు
ధాతలచేఁ దా మందఱును గూడి యొనరించు దేవసత్త మను
యాగమున దివ్యమంగళగానముం బొనరుచుటకై యామంత్ర
తుం డయ్యె. గానవిసోదములకై గంధర్వగణమును నవ్వరో
జనమును గడువడిం జనుచుండె. నిరంతరము స్త్రీజనసేవితుం
డయి విశోదించు నుపబర్హణుఁడు గూడ వారిం గూడి యచ్చ
టికిం బోయె. విశ్వస్రష్టలచేఁ గావింపఁబడుచున్న జన్నము
కన్నులవండువు నేయుచుండె. అచ్చరలేమలు విచ్చలవిడిం
జేయు సృత్యగీతములతోడను, గాంధర్వకళావిశేషవ్రదర్శన
ములతోడను నిబిడీకృతమై యాగవాటిక యాజ్యాదివావి
ర్వినిర్గతసౌరభబహుళధూమపరీతవాతఫోతముల సర్వజన
హృదయానందసంధాయకమై తన రాఁరుచుండె. అత్తటి
శ్రీహరికల్యాణగాధలను గీర్తించు నవ్వరోగణసృత్యగీతంబుల
పాల్గొనియు నొకించుక విముఖుడై వేటొక్కచక్కిం జేరి
యచ్చరమచ్చెకంటులతోఁ బచ్చవిల్లుని పొచ్చుపోడుముల
నిచ్చమెచ్చు నుపబర్హణుఁడు విధాతలచూడ్కులం బడియె.

చేయునదియూ దేవసత్త్రయాగము; యజమానులూ బ్రహ్మలు; పాడఁబడునవియూ దేవదేవుని యనంతలీలావిలాసములు. అట్టిపుణ్యావసరమున నీతిదూరులనేత లేరికిఁ తోత పుట్టింపవు? తోడనే వారిజభవులనేత్రములు ప్రళయాగ్ని కీలవలెఁ జేపురించె. చిటచిటార్భటులతో విస్ఫులింగములు నయనగోళములనుండి రాలఁ దొడంగె. మనోహరప్రదర్శనము ముహూర్తమాత్రమున భీభత్సరంగముగ మాటిపోయె. తోడైన కటంబు లదరఁ బటవటం బండ్లు గీటుచు వారు గంధర్వవీరునిం గాంచి “ఓయీ! గంధర్వకుమారా! నీవిటఁ బంకజాతాయతాత్మని గూడి పాడ నేరక కామినీవారము తోడ విహరించుచుండినకల్పవమున సప్తతేజాండ వగుచు ధారుణీతలమున శూద్రజాతిం జనియింపు” మని శపియించిరి. బేరా! ఎంతమతిమంతునేని కాంతావలోలత బలువంతల పాలు చేసి యధఃపతితునిఁ జేయక మానదు గదా!

అట్లు శాపవశమున నుపబర్హణుఁడు వేరవాడు లయిన యోగిజనులయింట నూడిగము నేయుదాసీకడుపునఁ బసిపానఁ దై జననంబు నొందె. అక్కాంత బాలకుని బ్రేమధరమున నుచితరీతిని బోషించుచు లే బ్రాయమున నే మునిజన నేవను నియోగించె. ఆయ్యది వానకాల మగుటఁ జాతుర్తా స్యంబున నేకస్థలనివాసము నేయ సంకల్పించుకొనినజడదారులనడుమ నీబుడుతఁడు మెలఁగఁ దొడంగె. వారలసవర్యలయం దీబాలకుఁ డిండుకయేని యేమరక యాటపాటలచే

వీటిబుచ్చక భక్తిపాటవమున నమ్మహానీయుల నేవించుచు
 వార లొనరించు బ్రహ్మవాదముల వీనులవిందుగా వినుచుండె.
 మంగళప్రద మని భావించి వారియెంగిళులు ప్రీతిమెయి
 నారగించుచుండె. ఎండవానల సరకుగొనక వారిదండ నిలిచి
 భక్తిమై కనునన్నల మెలంగుచుండె. వర్షకాలశరత్కాలము
 లతిక్రమించుదనుక నీగాలుఁడు వారల నియతితో నేవించు
 టంజేసి యత్తవసివేల్పు లీయర్థకునియెడ నిర్భరకృపాంత
 రంగు లయిరి. అనంతరము. వారు శ్రీకృష్ణభగవానుని దివ్య
 చారిత్రములఁ జదువుచు, వర్ణించుచు, గానము నేయుచు
 బ్రహ్మసందర్శనాబ్ధి నోలలాడుచుండిరి. మునీశ్వరులపాదచ్ఛా
 యల ననుసరించి వర్తించునబ్బాలుఁడును శ్రీకృష్ణచరితామృ
 తమును వీచుఁజేరల జాఱుచుఁ దన్తహిమాతిశయము గురై
 టింగి యన్యమును వీడి విష్ణుసేవనమే యిహపరసాధనం బని
 కృతనిశ్చయుఁ డయ్యె. దానంజేసి యప్పావఁడు యోగిజనం
 బుల యనుగ్రహంబునకుఁ బాత్రుండయ్యె. అక్కతమున నిజ్జగ
 మంతయు మాయావరికల్పిత మ్మనుజ్ఞానమును ప్రకృతిగుణపరి
 హారిణి యగు హరిభక్తియుఁ బ్రభవించె. అంత నయ్యోగి
 జనములకు దీక్షావసానసమయము సమీపించుడు యాత్రాప
 సరము నన్వేషించుచు నేయవచారముల నెఱుంగక నిరంతర
 భక్తిపరీతచేతస్కుడై శ్రీహరిచరణసరోరుహమ్ముల నేవించు
 నాకుఱ్ఱనియెడ వారు సంప్రీతచిత్తులై యవ్యాజానురాగమున
 నీశ్వరతిత్వమును సంపూర్ణంబుగ నుపదేశించి దేశాంత
 రంబు చనిరి.

అనంతర మబ్బాలకుండు వారియుపదేశము ననుసరించి వానుదేవునిమాయానుభావమును దెలిసికొని ప్రణవ పూర్వకముగా మూర్తికూన్యం డగునమృతమూర్తిని భక్తి మీఱఁ గీర్తించుచుండ నాపోతీగానియుదారవృత్తి కిచ్చ మెచ్చి భక్తవత్సలుఁడు వానికి ధైర్యసాహసముల ననుగ్రహించె. భిక్షులనమతమునఁ బరిచర్య నేయుకాలమున వానిమాత యూడిగపునేతలయందు చా ననుభవించుకష్ట నిష్ఠురముల నెన్నడును వానికిఁ జెప్పి యెఱుంగదు. తనపరాధీనవృత్తిం గూర్చి వానిచెంగటఁ దలపోయదు. ఆకలిదప్పుల బాధలఁ జెప్పి వాపోవదు. త న్నేలినవారిమందిరమునఁ గల పనుల నన్నిటిని గ్రమంబునఁ దీర్చి యిలు నేరి పొంగారు ప్రేమభరంబునఁ గుమారుని జేరఁ జీరి యూరుభాగమునఁ జేర్చి చుంచు దువ్వి చుబుకంబు పుణికి శిరము మూర్కొని పుత్ర గాత్రపరిష్కారమున నంగ ముప్పొంగఁ బెక్కువిధముల లాలించి పాలించుచుండు.

ఇవిధమున మాతృప్రేమకుఁ బాత్రుఁ డయిన యబ్బానిసపుత్రుఁడు తల్లిని విడనాడ నోడక నింటనుండియు మోహిగాక యెఱుక విడనాడక మాఱుదీంత లేక మానియై కాలమేగించుచుండె. ఇట్లుండ నొకనాఁటివిభావరి నాతనిమాత సదనమును వీడి పాలు పిదుకుటకై వెడలుచుండునవసరమున

నాపెసాద యొకపాఠతేనిపై మోపంబడియె. తోడ్పడిన నామె భీకరవ్యాధివిషాదలమహోగ్రజ్వాలాతలి కాహుతియై యిలాతలమునఁ గూలె. ప్రేమమూర్తి యైన మాతృదేవత తల్లడపాటుతోఁ బల్లటిల్లుచు నస్తంగత యగుట చూచి మాతృవియోగానల దందవ్యామానహృదయుఁ డయ్యఁ గొండొకపడికిఁ దేఱుకొని, తత్వజిజ్ఞాసు వగుటచేసి మోహ వశుఁడు గాక మేలు సంధిలై నని యల్లమునఁ దలపోసి యబ్బాలుఁడు. వైష్ణవార్చనల కడ్డంకులు తీతఁ గా యని మోదమున మిన్నుముట్టె. భక్తాగ్రగణ్యులచరిత్రములు వింతలు గదా !

అనంతర ము బ్బాలుం డచ్చోటు వాసి యుత్త రాభిముఖుడై చనిచని జనపదంబులు, నదీనదంబులు, పురంబులు, పట్టణంబులు, కిరాతపులిందనికేతనంబులు, మృదుల నిన్వనవిహంగవిహారమందిరము లైన నుందరనరోవరములు నతిక్రమించి యొక్కనదీప్రాదంబునఁ గ్రుంకులిడి శుచియై వార్చి భయంకరనత్వసముదయాక్రాంతకాంతారమధ్యమున, నవవేణుకీచకగుల్లలతాగవ్వారములపొంత, రావిమ్రానినీడ విశ్రమిలచి గురుముఖమునఁ దా విన్నచందమున డెందమునఁ బొందికతోఁ బరమాత్మస్వరూపమును ధ్యానింప దొర కొనియె. ఆనందాశ్రులు వెల్లివిరియ శ్రీపతిధ్యాననిమగ్నుడై

యున్నవానితలఁపునకు దేవదేవుఁడు ప్రత్యక్ష మైనయట్లు దోచె. ఆయుత్తరక్షణముననే యబ్బాలకుఁ జానందాబ్ధి నిమగ్నుండై క్రమ్మఁ నద్వివ్యయంగళాకారమును గన్నులఁ జూడ వేడె. కాని కృతార్థుఁడు కాఁజాలఁ డయ్యె. అంతటఁ జేయునది లేక పులకితగాత్ముడై యాత్మ మందుచు నిర్మాసు వ్యం బయినకాననవీధులఁ బరిభ్రమించుచుండె.

అక్కరణి వనాంతరములఁ దిరుగాడువాని నుద్దేశించి వాఙ్మనసాతీతుం డగుశ్రీహరి గంభీరమధురభాషణముల “కుమారా! బేలవై యీలీల నేల శోషిల్లెకపు! ఎట్టులయిన నీ వీపుట్టువున నన్నుఁ జూడఁ జాలవు. కామాదిరిపుషద్వర్గముల జయించి నిర్హాలితకర్తుఁడైన మునిముఖ్యుడే గాని కుయోగి నను గాంచఁ జాలఁడు. నీయూర్తి పారించుటకై నా నిజమూర్తిని జూపితి. దీక్షమై నన్ను భజించువాని దోషపుంజము లంటనేరవు. మత్సేవకతంబున నకుంతితభక్తి యుదయించు. భయం బునుగుము. జన్మాంతరమునఁ గూడ మాయెడ వీడని గాఢతరభక్తి కుదిరి తిరుగాడుదువు. మాయనుమతినిం జేసి భక్తజనశేఖరుడవై యువయింతువు. బాలకా! యీసృష్టియనంతరమున రాత్రి పోయినవెనుక నిర్దోషుడవై నిరూఢస్మృతితోడ జనియించి శుద్ధసాత్వికాగ్ర గణ్యుండవై గణుతి గాంచెడవు” అని వచియించి మిన్న

కుండె. ఇట్లమహావాక్యము లాలించిన యనంతరమున నబ్బాలకుఁడు శిరము వంచి కరయుగళము మోడ్చి నమస్కరించి శ్రీహరికరుణాంతరంగమున కాత్మ సుష్పాంగుచు మదము దిగనాడి మచ్చరముఁ బో విడిచి కామక్రోధముల వర్జించి పరమేశ్వరు ననంతనామములతోఁ గీర్తించుచుఁ బరమ భద్రము లగున తచ్చరితముల నిరంతరముఁ జింతించుచు నిత్యనితాంతసంతోషస్వాంతఃకై కాననాంతరముల వర్తించుచుండె.

ఇవిధంబున విషయవిరక్తచిత్తమునఁ గాలమునకై యాతఁడు నిరీక్షించుచుండఁ గొంతకాలమునకు మృత్యువు తనంతనె తటిచ్చులధ్వాంతమున వాని సమీపించె. తోడనే యప్పవఁడు పంచభూతాత్మకమును, గర్వసంభూతమును నైన పూర్వదేహమును వీడి హరిశృపావశంబునఁ బరమభాగవత దేహమును ధరియించె. అంతట నాభీలం బగు ప్రళయ కాలము సమీపించె. త్రైలోక్యసంహారసంజనితాయానవశంబునఁ బద్మగర్భుఁడు ప్రళయకాలపయోరాశిమధ్యమున శయనించి నిదుర వోవుచుండె. అవిధంబున నిదురించు బ్రహ్మ నిశ్వాసమువెంట లోనఁ బ్రవేశించి సహస్రయుగపరిమితానంతరమున నప్పద్మగర్భుఁడు మగుడ మేల్కొంచి పునఃసృష్టి కుద్యోగించునవసరమున నాతని యుచ్ఛ్వాసమువలన మరీచి

మాన్సుగాఁ గల మునిముఖ్యులలోఁ బుట్టినయాతఁడే నారదుం
డనుపేర బ్రహ్మమాననపుత్రుఁడై పరఁగె. ఇత్రైణంగున జనన
మందినయాతఁ డఖండబ్రహ్మచర్యమును బూని, నారాయణ
దేవుని యనుగ్రహాతిరేకమున మూఁడులోకముల బహిరంతర
ములయం దెందుచు నడ్డంకి లేక, బ్రహ్మభివ్యంజకము లైన
నప్తస్వరంబులు దమయంతన మ్రోయు మహతి యనువీణియ
తోడుగాఁ బద్మనాభుని పవిత్రగాఢలఁ బాడికొనుచు నిరతి
శయానందకందళితహృదయారవిందుఁడై స్వైతగతిం దిరు
గాడుచుండు.

సంసారాంబుధిని మునింగి కర్తవ్యాంఘలచే దురంత
వేదనలఁ బొంది గుండెడివారిని విష్ణునామసంకీర్తనము లెప్ప
చాలె దరిసేర్పక మానదు. పూర్వభవమున గంధర్వశేఖరుఁడై,
శాపశమున శూద్రగర్భసంజాతుఁడై, మునికులసేవనమున
విజ్ఞానఖనియై, పరమభాగవతోత్తమరూపము పొంది ముల్లోక
ములును సంచార మొనరించు నీపూతచారితుని కళ్యాణ
గాఢను నిరవధికభక్తిశ్రద్ధలతోఁ బలియుచు బాలకానీకము
నకుఁ బరమాత్ముఁ డీప్సిలార్థముల ననుగ్రహించి యోముఁ
గావుత.

వెండియుఁ బ్రజానిర్మాణశక్తి యలవడుటకై తపం
బొనరించు దక్షగర్భసంజాతులకు నివృత్తిమార్గమును బోధించి

దక్షుని యాగహమునకుఁ బాత్రుడై నారదుఁడు స్థాన
భ్రష్టత్వమును బొంది నాఁటినుండియు నిలువ నీడ లేక తోక
సంచారము సేయుచుండె. దీని నాధారంబు చేసికొని కొందఱు
కవిప్రకాంక్షులు స్వవిరచితగ్రంథములయందు వలసినవిధమున
సాక్షాత్కారము గావించుకొని యీవరమభాగవతాగ్రేసరు
నకు నీర్మికాలనంబేదికి నిర్వేతుకముగ నారోపించిన కలహ
శీలత్వమును జదువరులు గుర్తించి యీమునిమహాశయుని
శుభకీర్తులనే కీర్తించి తరియించెదరు గాక.

తిన్నడు

భరతఖండమునకు మండనాయమానం బగుచు
ముముక్షువులకు మోక్షప్రదం బయి దక్షిణకైలాసంబు నాఁ
బరఁగు శ్రీకాళహస్తి యను పురవరం బొందు ఖాసిల్లుచుండు.
అందలినుందరీబృందములే యోగిజనంబులకై వడిఁ దనఁరారు
నన భక్తజనానీకంబుచెయిదములం గూర్చి వేఱుగ వదియింప
నేల? భక్తావతంసు లగుసాధుపురగవులు పెక్కండు తన్నగర
మాహాత్మ్యమును వేనోళ్ల నుగ్గడించుచు సందర్శించి తీరి
యించుచుండురు.

తత్పట్టణము మహాన్నతిగిరిశిఖరమున నిర్మితం బగు
టం జేసి నలుకొలంకుల నుందరల తాతరుబృందములచే నలంక
రింపఁబడి, కమ్మతావులు గమ్మన నెగజమ్ము బహువిధవిచిత్ర
కుసుమ స్తబకంబు లొలయ, మోక్షలక్ష్మీసామ్రాజ్యమున
కత్తివదీపిక లనం జెల్లు నికేతనముల నింపు సొంపార,
చూపఱకు నేత్రపర్వం బొనరించుచుండు.

తొల్లి యొకవృక్షు వసిష్ఠభగవానుఁ డరుంధతిం గూడి
దక్షిణామూర్తిని నేవింప నచ్చటి కేలేంచి తత్పరిసరంబుల
నెందును మజ్జనసానాదులకు నిర్మలాంబువులు గానరామిఁ
గరంబు వెఱుంగంది పరమేశ్వరునిం గూరిచి తపం బొనర్చి
యవనీతలంబున కవతరింపఁ జేసిన దివ్యావగ సువర్ణముఖ
యవ్వీటికుఠంగటఁ జిలుతరంగములఁ దురంగలించుచుండు.

అందు ముంగాళ్లు వంచి మోరలు సారించి శిరంబుల
గుంచి తనివార నీ రానుచుఁ, బచ్చనిపచ్చికబయళ్లఁ ద్రుల్లిం
లిడు దుప్పికూనలు విశ్వరంగమునఁ బరంధామునిస్మష్టివిలాః
ప్రదర్శనమునకు నాందీప్రస్తావనలు నడపువిధంబునఁ జూపట్ట
చుండు. హర్తుండు నిజావాసం బగు రజతగిరీంద్రమును వీడ
యవ్వేడుకలకుఁ బుయిలోడక గిరిజాద్వితీయుం డయి వివిధ
రూపముల నందుఁ జెందులాడుచుండు.

అందలిప్రాణు లగ్గిరీంద్రమహిమాతిశయంబునం జేసి
జడలు ధరింపక, యంగజనిపొం గడంచి క్రుంగింపక, మేన
బూదిపూఁతలు పూయక, భిక్షు దేవురింపక, యజనాంబర
ములు సింగారింపక, రంగారు పులితోలువడ్డాణంబులు కట్
నీమల మెఱయింపక, విచిత్రలీలల శివత్వము నందుచుండు
దురు. సకలలోకసన్నుతం బయిన తత్సర్వవరప్రాభవమును
తూచా తప్పకుండఁ గొండాడఁ జతురాన్యునకుం జెల్ల దన
నితరు లెంతవారు ?

అమృహానగంబునఁ గృతయుగంపువేళ మర్కటకకీటకం
బొండు డెండమునఁ గరకంధరుని బొందుగ భజియింప నమ
కట్టి నాభికాంతర్గతబహుతంతతుసంతతులచే నమృహాదేవునకుఁ
బ్రాకారంబులు, గోపురంబులు, కొలుపుగూటములు, సర్తనా
గారములు, మఱియు నెన్నేనిసుందరమందిరములు, పందిళ్లు,
కేరీనివాసంబులు, గర్భగృహంబులు సహూర్వశిల్పకల్పనల
మంతరించి నిర్భరానందమునఁ జోఁగాడుచుండె. ఉమకాల

తుషారశీతరవారి హత్తుకొని మాక్తికోపేతాగారము లట్లును, వింతమెఱుంగులఁ దురంగలించు రవిరశ్మివిడంబనంబున నవ రశ్మిస్థితాగారముల లీలను యాతాకల్పితతంత్రున చ్ఛనంత తులు విరాజిల్లుచుండు.

చెలఁదియుఁ దీగుగ నత్రైఱింగున జితనము గావించిన దేవాగారముల నిరంగశరదీక్షమయి సంరక్షించుచు నెఱి పోఁగూ) వాతూలహతిం జెరగినపోఁగూ) సహించుచుఁ దీక్షి మాని త్రిలోచనుని గండు మిగిలి నేవించుచుండె.

అక్కితంబున నకుంతితభక్తిశ్రద్ధలమెఱుంగు గాలంబు గడపు చెలంది నేమమును బరీక్షింపఁ గోరి నిటలాడుండు నిజాగారంబున నుద్దీపించు దీపశిఖలం బ్రజ్వలిల్లం జేసి యాభీ) సంరంధమున నయ్యగారంబు) నెల్ల విధ్వంసం బొనరించె.

అవిధంబున దేవగేహములు దావపావకీలికాసము దయంబున కావూతి యగుటం గాంచి నిరవధిక ప్రయాసంబున శంభునికొఱకుఁ జెక్కేడులు గట్టినపదనంబులు “నుమ్మరి కొక యేడును గుది కొక ప్పెట్టు” నన్నసూక్తిని నశించుట కాకీటక మ్ము నెమ్మనమ్మున నుమ్మలికమ్ము నొంది జీవనభ్రాంతిఁ దొఱంగ నద్దీపికాసలశిఖావిసరంబు ద్రావ నుంకించె.

అత్తఱి దనయుల్లె మాంగ మింగలంబున కొసంగ సంసిద్ధం బయిన కీటకరాజంబుం గాంచి గారీవామాంగుఁడు తనకెంఁగేలున దానిం బట్టియెత్తి “నీపదభక్తి కిచ్చ మెచ్చితి ; నీయభిమతార్థములు సిద్ధించెడుఁ గాపుక ” నని కరుణారసము

నిగుడఁ బ్రేమపురస్సరముగ నాశీర్వాదించి సురమునీశ్వరదాన
వానీశంబులు సన్నుతించఁ దనదివ్యతేజమున లూతాధీశ్వరుని
విలీనముం గావించె.

శననంతరంబు త్రేతాంతంబున సాక్షికాలఫణి పాతా
ళంబుననుడి దివ్యమాణిక్యసంచయంబు గొనితెచ్చి ప్రాత
శ్లోకల నియతి దప్పకుండ బాలేందుచూకు నర్చనములు
గావించి మగుడఁ జనుచుండె.

ద్వాపరయుగారంభమున హస్తిశ్రేష్ఠ బాకండు వచ్చి
యచ్చోటు దిలకించి పులకితగాత్రంబై కేతకస్రవంతిం గ్రుంకు
లిడి పాంశము లీటిన తామరలును బింకము వాటిన కుముద
నముదయంబులు నిశ్శంకముగఁ గొనివచ్చి ఫణినమర్పితం
బగు మణిగణంబున నెల్లం బోద్రోచి శుండానండమ్మన
సంగ్రహించిన నిర్మలకాండంబులు ఖండపరశుని పయిం
గండుూపించి మాలూరశాఖలు నాశీకకహ్లాములు నమర్పించి
పూజించి శనయిరవునకు మఱలుచుండె.

అంత మఱునాటివఱువాత నప్పావతేడు తొంటి
వలె నీలువెడిలి నిజఫణాగ్రమాణిక్య సమగ్రదీపులు తపన
కిరణనికిరింబునకుఁ దోడువడి యుమాకాలసంతమనంబును
దవ్వులఁ బాఱఁ జిమ్మ భవుని సమీపించి దర్శించి కటకటంబడి
“యకటా! నేఁ డెవ్వంజో బాలిశుం డొక్కయందు శివలింగ
ముమీఁది రత్న రాసుల భంగపఱచి ములుకంపలు గప్పి యె
గ్గొనరించెఁ బో” యని యగ్గలం బగు విషాదానలంబున

మగ్గి యగ్గజరాజు బొనరించినపూజాదికముల నెల్లం గ్రమ్మఱ
దూరమ్ముగఁ జిమ్మివైచి యుల్లమున నసూయాభక్తులు పెల్లుగ
మల్లడిగొన గారీవల్లభుని మణిగణంబుల నర్పించి నిజావాసం
బునకు నిర్గమించె.

తననంతరము మఱియొంతకాలమునకుం గంతితేడు
శివునినిలయుంబు సమీపించి రత్న సంత్రాంతశరీరుం డగునిశ్చ
రుని విలోకించి సంకుచితగాత్రుం డై చూత్రోశించి “నే
డెవ్వండో బడుగువెడఁ గజ్జానాధకారమునఁ గన్ను గానక
బహువర్ణంబు లగు టాల్కఁ గపర్ధి కెక్కసక్కెనుఁబూజ గొన
రించెం బో” యని చింతించి యెప్పోయనువున శివు నర్పించి
వనాంతర్గతుం డయ్యె.

వెండియు మఱునాటి ప్రభాతంబున నప్పటిశ్వరుండు
మచ్చిక మీఱ శివుని బూజంప వచ్చి బిల్వవిలవశ్రేణి
యుతం బగు దివ్యలింగముం గాంచి పట్టరాని బిట్టలుకం గట
కటంబడితనజన్తము నిరర్థకం బని పలవించి “యెల్లినా న్రతము
కొల్లఁబోయినఁ జూచెనం గాక” యని తల వంకించి “నే
నొనరించిన గత్నపూజలు దిక్కులం బాఱఁజల్లి జగతీరుహ
కాఖలు శిమ్మికాడలుం గొనివచ్చి పయిం బెట్టిన భక్త వశంకరుం
డగుశంకరుం డెట్లొరిచెనో? దైవము కూడ పగవారిం గూడె”
నని గోడుగుడుచుచు శివలింగము నుద్దేశించి,

ఉ. కంటక మెట్లు నాక మునుభక్త్యము నొందితి వయ్య పార్వతీ
 కంటకీతాంగ బాహుతికాయుగసంగతిఁ బోలె మునుభక్త్య
 క్రింటక చిత్వికాకమకొండము రెత్తిన మోచి మోచి ము
 క్కింటి! యెఱుంగజే నొసలికంటిమహాత్మ్యము ఏకుఁ గల్గుటన్ ?

అని శోకించి యానందశూక మెట్టకేలకు బెదరిన
 హృదయమును బదిలవఱచుకొని యాత్మేశు నర్చన నేయం
 దలపోసి దంకికృతపూజలం దిగఁద్రావి పయిం గప్పిన
 పూదుమారమును బుస్సలం బో హూఁ యనర్ఘ్యరత్న
 నికరంబుల సంపూజించి భోగవతీర్పురంబు సాచ్చె.

అత్రైఱంగునఁ జెచ్చెర నిజనివాసంబు సాచ్చి యచ్చిలువ
 తేఁడు మనంబునం గల కలంక మెయిన్ మచ్చెకంటులంగూడి
 విచ్చలవిడి సంచరింప నిచ్చగింపఁడయ్యె. ఘవ్వఁబోలులు
 నవ్వవెన్నెలలు మీఱ వండి వడ్డింప మధురసుధాహారముల
 భుజింపఁ దలఁపట్టఁడయ్యె. మఱియు బహువిధతానసంపన్న
 గానానావంబులఁ జొక్కెడుమక్కువల స్రుక్కఁడు. ప్రాణ
 వల్లభలతోడఁ గూడి పర్యంకసీమల సంభ్రమములు చవి
 చూడఁడు. సిద్ధవోయెడుసుఖ మెఱుంగఁడు. సమధికభోగ
 భాగ్యవిలాసములు విస్తరించి మోహవల్లరులం ద్రుంచి దైవం
 దివరత్న పూజావినాశము మన నెంచి చివికి చివికి నాటిరేయి
 శివరాత్రిగ నప్పావతేఁడు జాగరము నేయఁ దొడంగె.

తొల్లింటిదివసంబునఁ దా సర్పించిన పూజాద్రవ్యం
 బులు దర్శకరోతముని వేడిబునలచే వసివాడి వత్త లయిన

బెనుక నదానానేకవ మేగుదెంచి శివునివయి నానావిధరత్న
రానులు ప్రోగువడియుంట గాంచి విశ్వనాయకునివంక శృష్టి
సారించి

ఉ. అచ్చపుటలపల్లదృశదాసరి నల్లనికల్వరే! కడుం

బచ్చనితాలు బిల్వనిపక్రమరే! యరుణాక్ష భంగమూర్

విచ్చినయొట్టతామరరే! విశ్వపరీ! విరసోపతంబు రె

ట్లమ్మద అయ్యో పకు? నవి యందున గంధముచుక్కైత్యమూర్.

చ. శినికి శిలోచ్చయంబు, నిజయోష శిలోచ్చయరాజపుత్రి, ప

ధనువు శిలోచ్చయంబు, పురదాహ! రథీకృతిరన్నగర్భ! ప

మనమున కీలొకకలమండన మెట్లు ప్రియంబు సేసె? నే

మనఁగలవాడ నిన్ను ప్రతిహాని యొనర్చుచురాత్మఁ డుండఁగన్.

అని వాపోవుచు, గొంతొకవడి చింతించి “యైన నే
మాయె? నేటికి నాయెఁ బో, నిత్యంబు నీశ్వరుని నేవించు
వేళం గాక నేపాడి వచ్చెనం గాక! నే నొనరించిననముచిత
పూజనములు వోయి భర్గునిపముం గాహణవ్రాతము లుండి
యర్చావ్రతహంత గన్నులంబడిన నవియు మదీయనుకృతంబు.
వాఁడో నేనో యొకజాడం బోయెదము గాక, లేదేని ప్రాణము
లర్పించువాడ. ప్రాణములమీఁదఁ దీవుం గల నీవులకు
విరుదువ్రతంబులు ల్యాగకరంబులు కా నోవపు కదా!
కానిమ్ము చూచెదం గాక సంనియం బేల!” యని నాటికి
శివుని నర్పించి మదేధరాజము తనయిచ్చుం జనియె.

అట్లు చని చని యగ్గజరాజు పిడియేనుంగులఁ గూడి

వేడుకలాడినం గాని యుడుగని పెడవిల్తువేడిమి మదిం దల
 పోయఁడు. తుండ్రగ్రంబునఁ బట్టి గండభాగంబుల కెగఁజిమ్ము
 కొనినం గాని తెమలని మిహిరదాహంబును నఁకు నేయఁడు.
 పద్మాకరగర్భంబు సొచ్చి నిర్భరానందమునఁ దిరుగాడుచు
 చినరుహకాండములం ద్రుంచి మెనవినఁ గాని నమసిపోవని
 యుధా నువలక్షింపఁడు. సింహపోతముల భీషణగర్జానినాద
 సంజనితభయాతంకాగ్నిఁ గ్రుంకఁ బాటఁడు. సత్యము వంచ
 బంగాళమై యొప్పురు శివార్చనావిధానముం గూరిచి చింత
 యనువేఱి తన్ను బీడించుచుండ నాత్మనీమం జేరి యెప్పు
 డంతుమంతం దస్తాద్రీ నలంకరించు, నెప్పు డుదయం బగు
 నని తలపోయునవసరంబున,

నీ స్రాగ్యధూమణి చిప్తఁ నశ్చిమదిక్కాంత

పట్టిన చెంగల్వబంఱి యనఁగఁ

గాఢవిఘ్నం దంధకారదైత్యుని వ్రేయఁ

జరమాద్రీఁ బడిపోవు చక్ర మనఁగఁ

దినమహీరుహమునఁ దేజోమయంబుగాఁ

బండి రాలిన పెద్దపం దనంగ

దివినుండి దేవదానవియుద్ధరక్తార్ద్ర

మై నేలఁ గూలు రథాంగ మనఁగఁ

బద్ధిసిసంగమశ్రాంతఁ బరిహరింప

నవరజలనిధి జలకంబు లాడఁ జోవు

కరణి, నైఋతంబ చందురుగావిపచ్చ

డంబు ధరఁ బెట్టి భానువించులు గ్రుంక

ఇవిధంబునఁ బతంగ దేవుం డవరాంబుధిఁ గ్రుంకుటయు సంధ్యారాగరామణీయకంబును గమ్మదెమ్మెరలనంచారసౌకు మార్యంబును నభిసేవిహారమధురఝంకృతంబును లోనుగాఁ గల నృప్తివిలాసంబులు పరమాద్భుతంబుగఁ బ్రసర్థింపఁబడి ప్రకృతిదేవునిసాపిసాసితం లగు కోవిదులహృదయాంతరంబుల విచిత్రభావముద్రలను జిత్రించి తదనంతరము నకలాపూర్ణుండు నీలవర్ణుం డనుట మిథ్యావచనంబులు కాఁ జాలవని తెలుపుచోలిక, నావంతచీకట్లులు విరియఁగూడె. అని వేల్పునకు నిర్జరాధీశ్వరు లర్పించిన దివ్యకుసుమాంజలు లట్లు తారకాగణము మింట దీపించుచుండె. అప్పుడోదేవునకు భేదభావంబు శూన్యం బని తెల్లంబుగ వెల్లడించుచోలిక నలుపుదెలుపులు తిలతండులన్యాయమున లోకమున నలమి కొన సాగె.

అనంతరము కుముదవహానికి మోసప్రదం బయి, కోకములయాటకు మేటికూటం బయి, దిగ్విధూనమితికి రజతంబు పూత యయి, చకోరరాశికి మేత యయి, సర్పకళాశ్రునిరూపితోషధంబు నాఁ బుడువెన్నెల యెల్లరకును పండువై నిండుకొనియె.

అత్తటి సామజసర్పరాజములు మహావ్రతవిఘ్నవిహార వేదనలు ముప్పిరింగొనఁ గనుమూయ నెఱుంగక యెప్పుడు తెల్లవాణు, నెప్పుడు నహింపరానిపరాభివాగ్ని చల్లారు నని చిత్తములఁ దత్తరవడుచున్నంతఁ, గాలరసవాది బ్రహ్మాండ

గోళం బంతయు సువర్ణరాసిగఁ జేయ నాసించి ద్యుమణిశిఖ
మీఁదఁ బఱపు సిందూరరాజి యవఁగ ననుణశోణాంశురాజి
విరాజిల సాగె.

అంత గజపన్నగంబులు పరస్పరవైరములు సాధించి
శివసాన్నిధ్యంబు నొందు బుట్టా వీక్షించువేళుక నుడయించె
నాఁ గర్తసాక్షి ప్రత్యక్షం బగునూచనలు గోచరింపఁదొడంగె.
రవిబింబ ముదయాద్రి పయి నలంకరింపకమున్నె కుంభీనసవల్ల
భుండు మనిఁ జేర్చినరోషభారంబున నిజస్థానమునుండి నిర్గ
మించి యుచితగమనవేగంబున భర్గుని సమీపించి తా నొన
రించినపూజ లేమి కుల్లమునం బెల్లుగఁ జింతిల్లి చిరవైరంబు
నాటితో సాధింప సమకట్టి పిన్నరూపంబున బిల్వశాఖాం
బుజనాశమధ్యసీమ నడఁగిమడఁగి యుండె.

కొండొకవడికి దీక్షాయత్తంబున సుత్తలమందుచు
మత్తగజేంద్రము సమీపించి చిత్తజారిపయిం దా నొనరిం
చినపూజలు నిలిచియుండుటం గాంచి పూర్వజన్మవేళాసుకృ
తంబు ఫలియించెనో, విఘ్నకర్త సంత్రాసము నొందెనో,
వ్రతము ధన్యతం బొందెనో, యని చిత్తమునఁ బొంగి పారలి
నింగి ముట్టి క్రమ్మర వెనుదిరిగి పద్మాకరము చేరంబోయి
బిసవిహకాండమ్ములుం గాండంబులు వీపునం దొండంబున
న్నిండించుకొని బిరాన శివలింగముచు జేరం జనుడెంచి పాప
హృదయశల్యం బగునిర్మల్యంబు దుడువం దలంచి శుండా
దండంబు వెళుట సారించె.

అత్తటిఁ బిన్నరూపమున రోషదహనశిఖలు కన్నుం
గొనలఁ జెన్ను వహింప దాగియున్న పన్నగంబు దంతి
ముఖాంతరంబు ప్రవేశించి కుంభశుభారస్థానంబు చేరి కుమ్మరి
సారె విధంబున ముమ్మరమౌగఁ ద్రిమ్మకుచుండె.

. అనంతర మాసామశేంద్రం బింశంతనగాని . వేదనం
బడి నెవ్వగలం బాగులునుఁ గొండ ల్లూలఁగ నెత్తి మొక్కు
కొనసాగె. మొగలేటిమమంగునఁ గ్రుంకులిడి తుండమ్మన
మెండుగఁ దోయకణమ్ము లాకర్షించి జఱ్ఱునఁ జీడఁ దొడంగె.
ఉడివోనివేదనాభరంబునఁ బువ్వులు వాటివాటి పుడమిపయిం
బడి పెడమర్లుగాఁ బొర్లిపోయి నీరుస్కంధములతోఁ గుంభవీత
యుగము ధీకొలుపుచుండె.

ఇట్లు పెద్దయుంబ్రొ దగ్గజరాజము వీడావిముక్తికయి
శక్తికొలంపఁ బ్రయత్నించి మూడు గాసన్న మైన నని
గ్రహించి వైరిని నిగ్రహింపక సమసిపోవుట ధీపద్ధతి
కా దని నిశ్చయించి చిత్తజాహినుని దిక్కుమొగం బయి
నిలిచి మొక్కులిడి యరారి యేకసుమం బోవునో యని
తుండ పాటియంజుట్టి శ్రేష్ఠస్థలంబునఁ గీలించి పిఱింపకిం జని
మేను గుంచి శిరంబు పెంచి కుంభవీతము బీటలువాటునట్లు
తత్కూటపాటము లూరగాడునట్లు గుభిల్లున నక్కొండం
దాఁకె.

అగ్గిరింద్రతాడనంబున వాస్తవికము తుత్తునియ
లగుటయు నెత్తురు పడియగట్టె. మనవారణకుంభశుభార

మునం దిరుగాకుపాము చిదసె. మరణస్థానం బవరక్షలావ
మగుటను నువర్ణముఖతటం బగుటను గాద్రవేయభద్రగణం
బులు రుద్రగణాకారంబులం దాలించి తరిండిరి.

అంత నమ్మహాలింగమధ్యంబునందుండి కొండలతేని
కూరిమిక్తూతుతోడఁ గూడి చంద్రచూడామణి వృషభ
వాహనామధుం డయి యవతరించి కాళనాగ నాగేంద్రంబు
లకు నాయుజ్యం బొసగూరిచి యంతర్హితం డయ్యె.

తొల్లి మదోద్రేకంబునఁ బద్మసూతి యొనర్చిననృప్తికిం
బ్రహ్మనృప్తి గావించి నేనువు జూపిననేంబునకయి శపియింపం
బడి గజకాననమధ్యంబున లూతాకీటకరూపంబున శంకరుని
నేవించుచుండిన విశ్వకర్మపుత్రకుం డగు హస్తనాథుండును,
మునిజనసిద్ధసంసేవ్యమానం బయి ముక్తిలనామణి కేళి
కావాసమై చెలువాయ రిజతాద్రియందు శంభుం డొకనాఁడు
సంఘకొలుపుండ నంగనాకేళీప్రసంగనుఖభంగమున కొడి
నేసకు రాకుండినదోనంబునకయి శపియింపం బడి కాళనాగ
గూపంబున నక్కొనసంబునఁ జరించుచు హరుని పూజించు
చుండిన కాళనామధుజంగుండును, కొండొకనాఁడు శారీ
మహేశు లేకాంశంబుగ శుద్ధాంతనీమ మంతనక్రియలు
సాగించుచుండ మగాంధుండై సగరికావలివాడై ద్రోసి
పుష్పితనయిచ్చు జనుడెంచిన యపరాధంబునకయి భవానీ
దేవితే శపియింపంబడి మనహస్తయై కాననాంతరమున
నుమావతిని భజించుచుండిన హస్తప్రమథాగ్రణియుఁ

గ్రమంబునఁ గృత శ్రేతా ద్వాపరయుగంబుల నిస్తులభక్తి ప్రపత్తులు నెఱపి యమృతజీవుననుగ్రహంబున కాపవిముక్తిం గాంచి శివసాయుజ్యము బొందుటండేసి, నాటంగోలఁ దన్న గంబు శ్రీ, కాళ, హస్తముక్తిసూచకంబుగా, శ్రీకాళహస్తీ' నామఁబు వహించి దివ్యక్షేత్రం బయి విలసిల్లుచుండు.

అమృతహీధరప్రాంతకాంతారగంబుపొంత, నుడుమూ' రను పులింఁగావాసం బొండు గంకు రుగిలి కనుపండు వొన రించుచుండు. కిరాతవ్రాతంబున శివ వయ్యు నిస్తులవైభవో పేతమై యాపురవరంబు గడుంగడు రమణీయం బయి తనరాగు చుండు.

అందుఁ బొం దలరార కాపురంబులు నేయు చెంచులే జవరాండ్రు వరాహాంధ్రులనుండి, కబునములు వీడిన కోడె త్రాచులనుండి, మదసామజను స్తకలులనుండి, వేణుగణంబుల నుండియు లభించిన ముక్తాఫలంబులగు కేగుపండ్లకరణి, కురువిందములచందమున, నుసిరికాయలభంగి, యూడుగ పండ్లవడువునం బరామర్శించుచుండురు. గంధసారాగుణ ద్రుమకావ్యఖండములం దమయింటివంటకట్టియట్లు గుర్తించి చెంచుసుంచుబోండ్లు వర్తించుచుండురు. మఱియు కస్తూరి పునుగు జవ్వాదులు భండంబులఁ గుస్తరించి, పంకముల జేసి గృహసీమల కలయంపి సొంపులు సింపుదురు. శిష్టరాసులు గృహోపరణంబుల నెల్లం గుప్పతిప్ప లగుచు నిండి గోమయ ప్రతకులట్లు చూపట్టుచుండు. భిల్లకర్షకులు తమరాగిచేలను

బిలబిలాత్తులకుత్తులనుండి సంరక్షించుటకయి నిర్దించిన వెఱబొమ్మలమొత్తము లగురుత్తౌరుహాకాష్టసౌరభమునం గుబాళించుచుండు. మేనఁ బూసిన మసిపూతలు మృగనాళి వానసలచే నువాసించుచుండు. చమరీమృగవాలజాలములు ధమ్మిల్లములసొంపు నింపి యింపెనలాగుచుండు. మదసామజకుం భగళితముక్తాఫలంబులు నేత్రంబులై చిత్రము గొలుపుచుండు.

అవ్వీటిబోటులు వట్టుపుట్టంబులం గట్టుభాగ్యంబు గలిగియుఁ బాణుటాకులు గట్ట భారి మనరు. రుచిరరాజాన్న భోజనవైభవశ్రీ గలిగియు వన్యధాన్యముల నీనడింపరు. మాణిక్యమణిమయభూషణశ్రేణులచే విరాజిల్లుచుండియు నెఱ్ఱనికురువిండి లేటికని నిండ నేయరు. భర్తజోవికల నూఁగు లాడువేడుకలం గూడియుఁ బూడిఁగట్టుయ్యాలలవియ్యము నేమఱురు. పెంపెనలారునంపదాభులచే నుద్దిపించియుఁ గులా గతధర్మకర్మముల విస్తరింపక, మహిమాతిరేకములచే లేక త్తియు నహజవృత్తిని మానక, పరధర్మము భయావహ మ్మని నెమ్మడిని నమ్మి నంచరించు చెంచుమించుఁబోడులతో నొప్పి యప్పరి కిప్పరపుం గుళికి వోలె, పరిపుల్లకష్టరవద్దాకరంబు భాతి, పరిపూర్ణసుధాకరం బగునిశీధంబుడంబున, 'పుత్రగాత్ర పరిష్కర్షణమట్లు, విశుద్ధనిర్మలమహాకావ్యంబుభాతి నింపు నింపి పెంపెనలారుచుండు.

జంజారువెండుకలు మోమువయిం గునిసియాడ, కటి నీమల నలంకరించిన పాణుటాకులు వాతూలహతిం జెడరి

శ్రుతింతలిడుచుండ, మంచెలమీఁద నిలిచి మృగాశనమబాహు
లతికలం జూచి యొడిసెలలు గిట్టునం ద్రిప్పుచుఁ బట్టలం
గొట్టి చెంచులేబ్రాయంపుటంగనలు చూడ వేడుకలు గొలుపు
చుందురు. కఱకుంగుఱుచ నెఱికురులకు బర్హి పింఛములు చుట్టి,
పాఱుటాకులవయఁటలు వాటముగదీటుగొలిపి, జేగురుబొట్టులు
లలాటఫలకంబుల రాణింపుచుండ, నడలయొమ్మారంబున
గురువింప వేగులు దాఁగుడుమూఁతలాడుచుండఁ గటిభాగంబు
నండలిజమిలియొడ్డాణంబునందున. బర్హంబరము వనందు
గొలుపఁ, గుఱుచగచుపుఁ వెగురువిల్లులం గసికకోలలం జేఁ
బూని భిల్లభిసరహాక్షు లాత్మనాయకులం గూడి యడవిం
దిరుగాడు వేడుకలు వర్ణనాతీతములు. సింహాకిశోరముల
తోడను హరిణకుణకమ్ములతోడను మయూరశాబకంబుల
తోడను నొప్పి యొప్పాఱు కిరాతులనిజాగారంబులు కరంబు
డంబు టూఱుచుండు.

ఇట్లు సకలవిధవాభిరామంబున శోభాయమానం బగు
సప్తకృణంబు నాధనాథునిచే విక్రమక్రమదర్పణములు పెంపె
సలారఁ బాలింపఁబడుచుండు. తండె యను మంఁగారుని
వానియర్థాంగిలక్ష్మి యయి సర్వలోకేశునకు గారిచందమునఁ
బొం దొనరించుచుండు.

ఇట్లాపులిండంపతులు వివిధగతులఁ గాననసామ్రాజ్య
సుఖంబుల ననుభవించుచు గిరికందరములపాంత, నిర్ఘరాళి
నడుమ, సానువులనీడ, మల్లెయొల్లవిరజాజవూఁబొడరిండ్రకేన,

విచిత్రగతుల నలంకరింపఁబడిన పుష్పాదీదుప్పలులపై విహారంబు నలుపుచుఁ బెద్దకాలంబు రాజ్యంబు చేసి నుఖయించుచుండ, శైలజాధిపునియనుగ్రహంబున మంద స్థితజితకుండయగు తండెకు నెలచునలుట సంభవించె.

అక్కతంబున గర్భవతి యగు వక్కరాజరాజవత్ని యుత్పవంపనున్నయర్భకుం డీశ్వరుండై ప్రకాశింపఁ గలం డని మేనిచిహ్నములఁ బ్రకటించుచు దినదినాభివృద్ధి గాంచుచుండె. వెండియు నాశబరకాంత తినడందమునం గొండాకతతి సింహ శరభ వ్యాఘ్ర మదేధయాధములం బట్టి చించి చెరడాడ నుకించుచును. ఒక్కొక్కవేళ శైలోపకంతనిర్ఘ్నరస్మైకతనూలపాంత మక్కువ మీఱ శివుని దర్శింపఁ గాక్షించుచుండు. మఱొక్కతతి ఖండేందుశేఖరునకు గంధూషితాంబు ధారల మజ్జనమ్ము గావించి రుచికరంబు లగు సూకరవలలంబుల నివేదించి కేత్రనీలోత్పలంబుల నర్చింపఁ గోరుచుండు.

ఇవిధంబు లగు నీప్సితంబులఁ బ్రొద్దులుపుచ్చుచు నిత్యము గావించు గృహోచితకృత్యంబుల నాచరింప మనసాపృక, పెంపుదురాచిలుకపిల్ల కొద్దిక మీఱ నుద్దుల నేని చెప్ప నేరక, చిత్రవిచిత్రంబు లగు వస్తువిభూషణం దాలువ నిచ్చగింపక, నవ్వులిందబృందారకునియిల్లాలు కాల మేగించుచున్నంత, నొక్కశుభముహూర్తంబున సర్వలక్షణలక్షితం డగు శుభసందనుండునయించె.

అట్టిమహోత్తమం బగు కళ్యాణకాలంబున భిల్ల

పురంధ్రు లందఱు గుమి గూడి కాలోచితంబుల నెఱసి
సంసారమోహపాశములం దెగటార్చునట్లు వసినిమఃగునకు
బొడ్డు కోసి, యాశ్వరథ క్తిలక్షణములం దెలిపెడిరీతి విభూతి
పట్టి తీచిచి, సావకదంబజంబాలంబు మాన్పుక్రియ నీల్లారిచి,
చిత్సుధారసము వోని చిట్టాముదంబు పెట్టి యప్పట్టిని పానుపు
వయి బవ్వలింపఁ జెట్టిరి.

అలైటంగున మెత్తనిపొత్తిళ్ల నడుమం బొరలాడు
నబ్బాలకుండు కొండొకవడికి లోకవ్యాపారపరిగామం జెట్లకో
తిలకింప వాంఛించె నాఁ గన్ను దెఱచె; శివభక్తికూన్యం
బయి జగంబు నళియించుచుండుటం గాంచి పరిహసించు
చుండె నన మొలకనవ్వులు చిటుపెసివులపయిం శిందులాడఁ
దొడంగె. లోకంబున ముమ్రమ్ముగఁ గ్రమ్మకొనిన మోహ
బంధమ్ములఁ దెగఁనన్నగతి ముద్దుపమ్ము లెత్తి నిట్టలు
విదల్చుచు నాడుకొనుచుండి, కొంతకాలంబునకు శ్రేయో
మహారాజ్యసింహాసనమున నిండుకొలుపుండుచందమున లేచి
కూర్చుండి, వసుంధరాతలమున పశుపతిత్వ మను మణికయి
వెదకులాడువడువునఁ దడవియాడుచు, జగత్పరిపూర్ణం డగు
పరంధాముని జాయ భీతిల్లఁ బడంబులు తొట్రిలుచుండె నాఁ
నవ్వుటడుగులు వెట్టుమఁ, దల్లిదండ్రులకు ముదంబు నేయు
చుండె.

ఇట్లు దినదివప్రవర్తమానంబులును లోకనమ్మానసీయం
బులును, శివభక్తిలక్షణోపేతంబులును నయి పాలుపారు

నాచిటుతనిచక్కందనమునకుఁ బులిందభూనాథుండును, తందె
యు డెండముల నలరుచుఁ బన్నగళయనునివయి చిన్నికుమా
రునకుఁ గల భక్తిశ్రద్ధల తిన్నందనమునకు మఱిమఱి మురి
యుచుఁ గ్రన్నన నబ్బలకునకుఁ దిన్నం దని నామకరణంబు
గావించిరి.

అవ్యక్తమధురసుధారసప్రపూర్ణం బగు తిన్ననిలేబ్రా
యంబు మనోహరం బయి శబదదంపతులకే కాక వాడ
వాడలం దిరుగాడెడి యాచుకోడెగాం డ్రెల్లరకు నుల్లములు
పల్లవింపంజేయఁ దొడంగె. వినిర్థలవారిపూరముల జలక
మార్చి, నెన్నుదుటివయి విభూతిరేఖలం దీర్చి, గుంజాబీజ
సంకీర్ణం బగు మేఖలం గటిసీమ నలంకరించి, మయూరపక్ష
తూలికాజాలముల ననురించినకడియములు నండలకు నవ
రించి, వెడఁద లగు వాలుంగన్నులకుఁ గాటుకరేకలు దీలు
మెఱయ, మందులతాయెత్తులతో శబరపుత్రులం గూడియాడు
నారాచకోడెకానిదొడ్డ మొగంబు కన్నులవిందై పార్వతచంద్ర
బింబమట్లు కడుంగడు రామణీయకంబున రాణించుచుండె.

ఆనాటిదేశీయశైశవవ్యామామక్రీడ లగు చిట్లపాట్ల
కాయ, గుడుగుడుగుంచాలు, కుందెనగుడి, గ్రచ్చకాయలు,
వెన్నెలకుప్పలు, తన్నుబిల్ల, తూరనతుంకాలు, గీరనగింజలు,
బిల్లగోడు, చిడుగుడు, చెండుగట్టినబోది, యువ్వనవట్టె,
చిక్కనాబిల్ల, సిరిసింగరావత్తి మున్నగు క్రీడావిహారముల

యందు తందెనందనుఁ దందెవేసినచేయియై బంగారుబాల
ప్రాయము వెళ్లఁబుచ్చుచుండె.

అవ్వధంబునఁ దిన్నని గాల్యసంపన్నత యాననాంధ
సీమకుం బరుగువాఱకముందె విలువిద్వేలయందుఁ బ్రవేశించి
వింటిబద్దను బరిగోలలను గియిగొని చాపవిద్య సాధించుచు,
విల్లు చే సంధించిన నెలవదినాల్లిలోనె తడవిల్లు వెదుగువిల్లు
నెలనువిల్లు లోనుగాఁ గలచేగపండ్లను నునాయానంబుగఁ
దీసి వేయుచు శరవేగంబునఁ భేదమువాఱు హరిగంబును
ఇచ్చవచ్చిసభంగి నింగి వర్తించుభంగులు లక్షించి సంహ
రించు కోడండపాండితీగరించుంబును సంపాదించి నెఱవోఁ గను
బిరుదు గడియించె.

అట్లు క్రమక్రమంబునఁ తెన్ననికి సవయావగం గా
సన్నం బగుటయు, బహువిధమృగయావిహారంబులఁజేఱుం
గొలుకఁజుపవలయు నని యెఱుకులు తమతేలికి విన్నపంబు
నెఱపిరి. దాని కాభిల్లవల్లభుఁడు వల్లె యని కొండొకశుభ
ముహూర్తంబునఁ ననూజాతునిచేఁగాట్రేనిపూజలు చేయింప
నమకట్టి యవ్వార్తి పురంబునఁ జాటు బంచుటయు, నొలుకులు
తమయిల్లాండ్రం గూడికొని యుల్లాసంబులు మెఱయ వివిధ
సంభారంబులం గొల్లలుగ సంతరించుకొని, వనక్రొడ తామ్ర
చూడ మహిషాది నానావిధ జంతుసంహారంబు గావించి
మేలిరుచుల దీపించు నంజల్లను గావిల్లం బసలపఱుచుకొని,
తప్పటలచప్పుళ్లతో, వెట్టిసారకాయబుట్టలం గట్టిన సరకట్ల

కిన్నెరలు మీఱి మెఱుంగుచు మేచ్చనంగీతములతో, గొర
గేదెగొమ్ములనుండి నిమ్మగ వెలువెడి దిక్కుటంబుల ముమ్మర
మ్ముగఁ గ్రమ్ముకొని ప్రతిధ్వను లేను వింతవింతరవంబులతో
వనస్వామియాలయము చేరుకొనిరి.

అంతఁ గొంతప్రాద్దువకుఁ దిన్నెడు జలకంబులాడి,
నొసట విభూతి చాలించి, రక్షామూలికామాలికలు మేనితోడ
వూగు సలంకరించుకొని, మోముచందుగునందము డిందు
పఱుప మూఁగియాడు నీలాల్పకాళి నానవెట్టెడురీతి లేదీగం
డలకుఁ జాట్టి, విసునమ్ములు కేలఁ బూని, పిశ్యస్వాంత మువ్వె
త్తుగఁ బొంగిపొరలులేల సమీపించిన, నిజసంపన్నునిం గాంచి
పులిందరాజుదంపతులు డెంద మలర దీవించి ముద్దాడి వెంట
నిడుకొని స్వామిసేవకయి సాగిపోయిరి.

అప్పు సమీపించి శివశరాసనాదిదివ్యసాధనములు
మృగయాధిదైవతమునెడుటఁ బ్రోగువెట్టించి, రక్తచందనము
మేనం బూయించి, నివ్వరిప్రాలసాయనము నై వేద్యంబుగ
నర్పింపఁ జేసి, గుగ్గిలంపుఁబూని ధూపంబు వేయించి, వివిధోప
చారములచే నముచితపూజనముల నిర్వర్తింపఁ జేయించి,
తిన్నెనిచే గ్రన్నన వేటలాడం జేసి పులిందరాజుదంపతులు
నిజబంధుబృందములం గూడికొని వేడుకమెయి విందులార
గింపఁ బూనిరి.

అయ్యవనరంబున మాటలాడఁ దలంచి మఱిపొందు
వారును, నడవం బోయి కాళ్లు తడఁబడం బడువారును, లేవ

నుంకించి శంకించువారును, ఊరికుండెన మని యుండ నోపక
బయలం దిట్టకువారును, విశిరాగముల నాలపించి త్రుల్లింత
లిడువారును, వెక్కనం బైనం నత్తుకబంటిగాఁ ద్రాగి ముగుడఁ
తే న్నాచువారును, తిక్త భాండములం నడవి విక్రీ జెంది
కుందువాగును నయి మధుసానాయ శ్చిచ్ఛిముల నుశ్శల
మందుచు బోయముగాఁ వేకుక న్నోక నోలలాకుచుండె.

అత్తటిఁ జెంచుట త్తొ మోహించి త్తొ మన్యాయ శ్శిము
గావించుకొని ప్రేమాశిశయంబు వికీబుచ్చుదానిం బోలి నీజే
శున శధికాసన మొసంగి యాశిసేకన వేటొక్కనిం బిలు
చుచుఁ బ్రోఢి మెఱుఁచుచుండె. వేటొక్కయు గల్గి నిజాధి
నాధునిం గాంచి పాడిసెఁచుమన్యులునీ యొడ తెఱుంగని
బడుగువాడేతఁ డన గేలి నేయుచు మఱొక్కనివీఁచి పట్టి
వీనిం జూచు మని వేకుకలాడఁ గొడుంగ. మెడియు శబ
రాంగన యోర్పు వల్లభునిం గాంచి “యెదుగు త్తర మీయని
యు త్తమనాధుం డయ్య నే పోకో యిచ్చవదిన తెఱు
గునఁ బెచ్చు పెఱిగి సంచరించుచున్నవాడు, అ పెఱిగి
యత్త హఠిపోసి చిత్తిము శక్తిఁజెనో లేక వల్లభుని
యుల్లము వేఱయ్యెనో, కాకున్నఁ గ్రొత్తలు కావె యామధువు
కుండలమాట” లని యూటట లేక యారటపడ నాగ.

ఇవిధంబున నిహదమిధుసంబులు కొండొకవడి మధుర
మధురసాస్వాద మేమరవి నోదంబులం దేలియాడి యాత్మానా
సంబులకుం జనునప్పు, డయ్యాటవికాధిపతనయుం డఖండ

కోరిండ్లపాండితీగరిమంబున నొప్పి యొప్పారుం గాక యని దీవలు వెట్టి యుల్లంబులు సంతసిల్లఁ దమపలియకుం బోయిరి. అంత మఱునాఁడు పఱువారే జెంచుతేఁడు బుడు శనికిం దోడువడఁ దగినవారలం గూరిచి వేటలాడువేడుక నాఁగింప నడవికిఁ బుత్రైచె.

అయ్యనసరంబున జెంచు లెల్లరు దెరచీరకట్టలు, దొడ్డి నలులు, కుందేటివలలు, సవరిండ్లవలలు, మకరివలలు మున్నగు వారిని నేకరించుచుకొని వేటకుం దిద్దిన జంతుసంతానంబులు వెంట రా విడివేటకుం దగినవిహంగములను పాదివేటకుం బ్రోచేసినవతంగములను భస్మపఱుచుకొని సముచితశరశరాన నాదిసాధనంబులతోడం బయలువెడలి మృగకులసంకులం బగు వేంకటాచలంబువంక నిశ్చంకముగ నేగి వేటలాడ దొర కొనిరి.

అట్లు వేటకుం జనిన తిన్నడు పరిజనసముదయముం గూడికొని యూటవికమృగసందోహనిధనంబున ససాధారణ పాటవము చూపుచు, తెరవేట, డేగవేట, ముంగివేట, సివంగివేట, యిట్టివేట, ఎద్దువేట, మున్నగాఁగల వేటల యద నెఱింగి వర్తించుచు బహువిధవిహంగమములు, కురంగ పోతములు, కస్తూరిపిల్లులు, చమరీమృగంబులు నాదిగాఁగల మృగరాజుని దండ్రీకి నుడుగర లంపి, మున్న వేటవడువునఁ బడి మడిసినమొకముం గొనివచ్చి మిడిగుడ్లు పొడిచి శిరము నీటఁ దడిపి మీనంబు పెకలించి తోక గోసి ధూప మీచ్చి

కాట్రనిం గొలిచినయనంతర మింతింతనరాని సంతనమున
మదించిన మదపుటనుంగుగున్నలపోలికఁ జూపట్టునేకలం
బులఁ గొన్నిటిం గూలిచి పలలంబులం జేల్చి వెదురుగొట్టం
బులం గూర్చి కమర్చియుఁ జము రుట్టివడం గఱకుట్లు
గాల్చియుఁ బుట్టతేనె పెరలేనియలం జేర్చుకొని పొందిక
మీఱ విందు లొరగించి భూరుహవ్రాతములనీడ పరిశుద్ధశిలా
తలప్రదేశములఁ బుష్పవరాగంపుఁజూపులపై మేను నేర్చి
విశ్రాంతిం గైకొనుచుండె.

అవిధింబున వేటతమకంబుపెంపునఁ దెంపు లేని
విహారంబులం దేలియాడుచు, నవ్వనవీధిం గల మృగనందో
హంబుల నెల్లం బరిమార్చి, పక్కిమొత్తంబుల నుక్కు
దక్కించి, తత్పరినరాటపులం గూడ వేటలాడ నుత్సహించి
పొలియ మెత్తించి, తందెనందనుఁడు ద్రోగాచలనమీపారణ్య
ప్రదేశముల వసియించుచు సదాశివుకొండ వెండికొండలదండ
నుద్దండత వేటలాడి యాభేటభేటనజనితాయానవశంబున
డస్సి వికచప్రసూనవకుళప్రకరంబులనీడఁ బరుండి నిదురింపఁ
దొడంగె.

అత్రైఱంగున గాఢనిద్రాముద్రితుం డగు పులిందరాజ
నందనునకు

మ. ఒకలం బల్ల విధూనితాత, పులితో లొడగా, మల్లాడుకెం

జను, లాత్రైకవిచారనిశ్చలదృగ్భూతంబు, తిచ్చెనక

చ్చెడ, ముసంబున రుండమాత, గళదేశసానువుం గ్రాంతగా

నొడయుం దొక్కరుఁ డక్కుమారుకలలో శుద్ధశిల్పసామర్థ్యము.

క. బాబో! యింటు శిలాపట

మాతంబునఁ గొండవండ మొగలేటిదరిన్

శైలమకాపతి ధత్తం,

పారిటి పెన్నిధి వసించు భక్తిం గొలువొ.

అని యానతిచ్చి యంతర్హితుం డగుటయు, బహుం
డినతిన్నం డదరిపడి లేచి నలుకెలంకులు గలయం జూచుచు
నాశ్చర్యరసాన్వితస్వాంతం డయి వితర్కించుచున్నంత, పలలు
పన్ని శార్దూల శ్రోడమృగాధులఁ దోలుకొనివచ్చు మృగయుల
యాలలు దిక్కులఁ బిక్కటిల్లుచు వానికర్థపథంబులం బడి
శరీరబోధంబు గావించుచుండె.

అంత వేటకారు పన్నినయుచ్చులం జిక్కక దెరలఁ
ద్రెవ్వంద్రొక్కి వేటరంగము నిర్గమించి ఘుర్గురధ్వనులచే
దిక్కుల నుక్కడంచుచు నొక్కయేకలంబు తీన్న నిదృక్పథంబు
నం బడి కనుమొఱంగుటయు, నతండు ధనుఃకాండములు
పాణితలంబున ననుసంధించి దానివెంట నంట. అయ్యది
వేటకానిగమనవేగమున కోటువడి యలనట జెందినదియుఁ
బోలె మందగమనమున తందేనందనుని సమీపంబున నిలు
చుచు, నాతఁడు దృష్టి నిగుడించి నారి సారించునంత దూఱి
దాటుచు, విలుకాని నాసాసలం ద్రిప్పి పాశవిముక్తం డగు
యోగిక్రియ నిచ్చవచ్చినమచ్చున సంచరించుచుఁ దిన్నఁడు
కలలోఁ గన్న శివుని సమీపించునంతవట్టు నడచూడి తటు
కున మటుమాయ మయ్యె.

అట్లు కట్టదుటం బాడకట్టుపోత్రి చిత్రగతిం గను
మొలుగుటయు, నవిద్యాభ్యాంతరభంజకం బగు దివ్యలింగము
దర్శనీయం బై చూపట్టుటయు, నంగ ముప్పొంగఁ దిన్నఁ
డమృతాంగమునకు సాష్టాంగనతు లొనరించి ముకుళిత
హస్తం డయి నిస్తులతరభక్తితాత్పర్యంబులఁ జేరం బోయి,
కా. ఓసామీ' యిటువంటికొండదరిలో నొంటిం బులుల్ సింగమల్

గానింబెట్టెడు సుబ్రవట్టదవిలోఁ గల్పవృక్షీపద నే
యాసం గట్టితి జేటిగడ్డ! నిలు న వాకొన్నచోఁ గూడు న
శ్రేణుట్టంబులు తెచ్చిపెట్టెదను? న కిం జేటికే లింగమా?

ఉ. కొండలఁ గానలం దిరిగి క్రొవ్వినపంపుల రేళ్ల నుప్పలక
తెండినఁ బెక్కు-ందనులఁ జిన్న! పెద్దక గాయకత్తుగా
నందుడు రట్లు ప్రియలను నందును రిచ్చట నుండ నేల! నా
కొంటాక టానటికి యుడుమారికి రాఁ గద నయ్య లింగమా.

నీ. ఇక్కడ నడివిలో నొక్కొండవును నుండఁ

గతి నేమి చెప్పనే కాళకంఠ!

గొరగు లుత్తైత్త పురితూజ నేయంగ

మగు లెత్తి ఎచ్చితో మారతైరి!

యేవిధి తంబళ్లతో వాద ముడిచితో

కతి చెప్ప మల్ల చక్కంగఁ దీర్తు

పరుసందడి ద్రొక్కునది లే నెరిగిరి

విడిచి ఎచ్చి నొక్కొ వివేచనకుఁ

గాక మాదరిచెన్నయ్యఁ గలకి తమచు

విన్న వెలి యన వచ్చితో నగు నింక

నలపటికి నొక్కమరి గానలసిచ్చి

తొంటితప మిళ్ల నేయంగ వొడగిరియె!

కా. ఇల్లో? ముంగిలియో? యమంగుఁజెలులో? యాడైనచుట్టంబులో?
యిల్లాలో? కొడుకొ? తరింప వెళమే యేపోడుము లేక? మా

పల్లెం గోరిన వెల్లనుం గలవు తెప్ప ల్లాఁగ న కిచ్చెదకా

జెల్లం బో! యిట నొంటి నుండ కటు విచ్చేయం గదే లింగమా.

అనుచుం బరిపరివిధంబుల సప్పరమేశుం గూరిచి
ప్రార్థించుచు: “బాయనమునకయి నివ్వరిపాలు వెదురుంబ్రాలు
సవరపుమొకములపాలుం గలవు. పుట్టతేనె పెరతేనె తొట్ట
తేనె పుట్టజున్న మున్నగునుధురవదార్థము లారగింపఁ జను.
చెంచెతలు తెచ్చి యిచ్చిన పాలపండ్లు బలునుపండ్లు
నేరేడుపండ్లు కొండమామిడిపండు లాదిగాఁ గల ఫలంబు
లుపహారంబులు గ న్వీకరించి యివ్వవిహారంబులఁ గూడిమాడి
వేడుకలాడవచ్చు. వేగ దయనీయుము. లేకున్న నీయాన,
నేను నినుఁ బాసి చవంగ నోవ” నని వేడుకొనఁ దొడంగ.

అట వేటతమకంబున నొంటిమెయి వరాహంబువెంట
నంటి కాననాంతరమునఁ గానరాకుండినప్రభుకుమారు
నన్వేషించుచు వానియడుగుజాడలఁ దిరుగాడి బోయలు
కూయిడుచు నమీపించి ‘శివలింగనంగతుం డగు తిన్ననిఁ
గ్రన్ననం గాంచి మన్ననల నెఱిపి “యోయన్నా! నిన్నుఁ
గస్త్ర గుడిపి యడవిమార్గమునఁ గడు నిడుమలం బడలఁజేసిన
యొక్కొమ్మపంది యెందుఁ బోయె? కన్నీరు మున్నీరు గా
వాపోయె దేమిటికి? మమ్ము మన్నించి మాటాడకున్న
నీవున్న మాయె; నీగారి పసివట్టి పట్టెడల బిగఁబట్టినను

నిలువ నోవక నిన్ను జాటిముట్టి గునిసియాడు వేటకుక్కల
 నైన మక్కువ మీఱ నాదరింప వేమి! విడివేటపట్టల కింకను
 మేత పెట్ట లేదు; వలులు చిక్కంబు లాదిగాఁ గల వేటవరి
 కరంబులు సవరింప లేదు; వందులం బాడిచినపోటుకోలలఁ
 బెకలింప లేదు; తెగినమెకంబులఁ బ్రోగునేయలేదు; సారమే
 యాడులకు మేత లిడ లేదు; బలులు సమర్పించి శాస్త్రుని
 నేవింప నైన లేదు; నేటివేటముచ్చటలు నీతండ్రి కెఱిగింప
 నింకను జోయలఁ బంప లేదు. ఇత్రైఱంగున డిల్లవడి యుల్ల
 మునఁ దల్లడిల్ల మే మొనరించిననేర మేమి! ఓతండ్రి! నీకల
 యుదంతము సాంతముగ నెఱిగించి మాజాలి మానిచి యను
 గ్రహింపుము. ప్రాద్దు మీఱ మీఱుచున్నది. నిన్నొక్కని
 నిట డించి పల్లియకుం జోవ మాయుల్లంబు లెట్లోర్పు!
 నీతల్లిదండ్రులు చెలులు మమ్ము గాంచి, తిన్నం దెచ్చట'
 నన్న నేమందుము? మ ప్పెల్లర నివ్వధంబున నల్లరిపాలు
 గావింపక వేనేగ పల్లియకుం దయనేయుము. పుళిందభూనా
 ధుం దగు నాధనాధునిపున్నెములపంట వయి, మాపల్లియ
 కింత వన్నెయూ వాసియుం గూరుచు నెఱిజోడు వని నెమ్మన
 ముల నమ్మియున్నమ మ్ముమ్మలికమ్మపాలు గావింపక యాత్మా
 వాసమునకు దయనేయు"మని మ్రొక్కి, యెదురు తీరమీయని
 తిన్ననిచి త్తవృత్తికిఁ దత్తరపాలు నందుచు నెఱుకులు తమ
 తేని కీవిధి విన్నవించఁ గృతనిశ్చయులై తందెనందనుని
 పాదముల నంటి పనివినియెద మని పెల్లుగ దురపిల్లసాగిరి.

అత్తటి నాకబరరాజనందనుడు శివలింగసంగతం బగు
సంతరంగమునఁ గృపాపాంగుండై మొగంబునఁ జిలువగ
వంకురింప నవ్వనచరులం గాంచి “తల్లియుఁ దండ్రీయుఁ జెలులు
నాథుండును నీడైవంబు తప్ప నా కన్యంబు లేదు. మీ పిల్లు
దుందుడుకునేతల నన్నెత్తొకలపాలు గావించితి లేని నా
వేలుపునకయి ప్రాణంబు లప్పించువాడ. నావెంటఁ గరళ
కింతుండు వచ్చె నేని మిమ్ముం గూడి నే వై శంబ చనుదెంచు
వాడ. లేకున్న నేనొక సభవుఁ దుండిన నిశ్చింకముగ నే
నానొక నుండువాడి. మాఱునూట లుడిగి కారాకూరం
బులు చేయక పల్లియలకుం బొం” డని యానతిచ్చి క్రమము
ముచ్చరముగ శివపదధ్యాసనిమగ్నతం జెలువారు ముగ్ధ
భక్తుం డగు తిన్ననిం గాంచి వనచగులు విస్తయాకులచిత్త
ముల నున్నత్తులుం బోలె వెట్టిచూపులు చూచుచు మనసు
ముందునకుఁ బాదములు వెనుకకు నీడ్వఁ గదలిపోయిరి.

అవిధంబున నెఱుకమూఁకలు శన్నుఁ బాసి చన్న
యసంతరమునఁ దిన్నెడు కట్టెదుటం బొడకట్టు రాజకలాపునిం
గాంచి యెన్నియేండ్ల నుండియో మహేశుండు తినఁ దిండి
లేక కడు నిడుమలఁ గుడుచుచుండ నోవు. కన్నారం గనిన
బంటు గలదానికి న్నగులు వాపకున్నఁ బ్రయోజనం బే
మని తలపోసి సమీపోగ్రాటవుల నంచరించి తొల్లి హరుని
కరుణావిశేషంబున పరంబు లంది శ్రీకాళహస్తివివేకస్థుల
మృగయావంతులం దిరుగాడు దైత్యజంతుసంతానంబుల నుడి

యింది కాల్చి వ్రేల్చి చవులూరెడు మాంసభండముల దొప్పలఁ జొప్పడఁ జేసి.

ఉ. విల్లాకచంక, నంపపాడి వీర్రున, దొప్పలు కలుదోయి. శు

క్కిళ్ల పవిత్రకౌంచనముభీజల మొప్పగ వచ్చి ధీక్తిరా
జిల్లఁ దదంబుమజ్జనము సేయుచు దొప్పలనంజ దద్దిరా
జలువి నాగగింపు మన నాపరమేశ్వరుఁ డూరకుండినన్.

క. కావో! క్రొవ్వో! మాఁడం

గాలెనో! చవి గావో! కమ్మ గావో! ఓకున్

కాలవో! యలపడవో! ఉన

జేఁగ కఱకుట్లు! పార్వతీశ్వర! చెవుమా!

అనుచుఁ బెక్కువిధంబులఁ బ్రార్థించినం దినకున్నఁ బన్నగ భూషణుం గాంచి “దేవా! నీ వారగింపకున్న మేనం బ్రాణంబులు నిలువ నేటికి! నీవదరాజవంబుల మ్రొల నర్పింతు స్వీకరింపవే” యని తిన్నఁడు సాగిలంబడి యాక్రం దింపఁ దొడంగె.

అవ్వధంబున నివ్వటిల్లు తిన్ననిభక్తిప్రభావంబునకు శివుండు కరంబు వాన్పించి సుప్రసన్నుండై యాతనిదెండము నందలికుందు వాని “యన్నా! కఱకు ట్లారగించెద రె” మ్మని నమ్మతించిన, తందెనందనుఁడు దెండమున ముదంబంది పులకితగాత్రంబున లేచి నిలిచి హస్తవివృతమస్తకుం డయి ప్రణామ లాసరించి కఱకు ట్లందిచ్చుచుండ, భక్తవత్సలుం డగు పార్వతీరమణుండు విం చారగించుచుండె. అందుల

కాపులిందరాజనందనుడు మిన్నంది కానలం దిరుగుచుఁ జయ్యఁబట్టిన జంతుసంతానంబును జయ్యనఁ బోలియించుచు మాంసఖండముల వండి ఖండేందుమాళికిఁ గనుపండు వగు విం దొనరించుచుఁ గాల మేగించుచుండె.

అంతఁ గొంతకాలంబునకుఁ దిన్నడు క్రన్నన వేట లాడఁ జోయినసమయంబున, విభూతిరేఖలు దీర్చిన ఫాల భాగంబును, మూఁపురంబునం బడి చిందులాడువ్రేలుశిఖయు, గళంబున రుద్రాక్షభూషణంబులును మెఱయ వంచాక్షరీ మంత్రరాజముం జపియించుచుఁ గుండబొజ్జయు గుజ్జరూపుం గల బాడబోత్తముం డొక్కరుం డొకచేతఁ బుష్పకరండం బును వేటొకచేత సంపూర్ణక్షీరభాండంబును గొని వచ్చి చెచ్చెట దేవళంబు సొచ్చి యెంగిలిమంగలంబులగు దొప్పలం గాంచి చాటికలు వాటి శివలింగముఁ దిలకించి శివ శివా! యివి యేటిరోత! లని యుంగలార్చుచు నవ్విధంబున శివ లింగమునకు భంగపాటొదవించినవెంగలిం గూర్చి శంకించి,

ఉ. ఏసఖండో, ముకుందో, తిరుణీమణియో, నిజనేమకుండో, ఏ

వో, నకలేశ! శుద్ధ మగుచున్న వికాలయనీమ హోతగాఁ

తేసినవారు! ఏ కెఱుక నేయ సమరు లెవ్వ రీ

దోసము! చెప్పత కరుణతో మది దుందుడు కల్లఁ దీలఁగన్.

ఉ. ప్రాతలు మీఁదఁ గప్పినఁ గృపామతి నోర్చిత, ఏచుపాత్తునన్
ప్రాత మెసంగి తీత్ర, మనుభక్తుఁడు కుంఠెనఁ బంపఁబోతి, మై
తూత యొనర్చుకొంటి శివభూతిఁ, గపాలమునన్ భుజించి, తి
రోతలు పెక్కు లుండ నిటు రోయుదువే యిద భక్తవత్సలా!

క. ఏ కిష్టం బిది గాన

నా కాపాపాత్తుఁ జెప్పినం బదిలక్షణం.

లేకున్న విడుతుఁ బ్రాణము

ఏకై కూడుగట్టి ఏలగ్గీవా.

. అనుచు నయ్యర్చకుండు భీష్మించి కూరుచుండె.

అక్కతంబునఁ బ్రాణవియోగంబునకయి కృతనిశ్చయం
డయిన శివగోచరునియూరటంబున కూటట గల్పింప నంక
ల్పించి తారాధిపకళాశిఖామణి వానిం గాంచి, “యోనూ!
నీ వేల యీలీల జేలవై వాపోయెఁపు! అశులితభక్తిశ్రద్ధ
లతోఁ జెం చొకఁడు శ్రుతివ్యవహారేతరమతమునం నవిలి
నన్నుం గొలుచుచున్నవాడు. వానిసంభక్తి కిచ్చ మెచ్చి
వాఁడొనరించునముచితపూజనముల నంగీకరించినాఁడ. భక్తు
లెట్టివార లయిన నర్చనావిధానము లెట్టివయిన వారినునిశిత
భక్తితాత్పర్యంబులే ప్రధానంబు లనుట నీ వెఱుంగనిది
కాదు. వేయేల! నేడు నీవునుం జూచెదవు గాక! ఔగా
దనక నావెనుకదిక్కున సక్కియందు, మాతఁ డరుగుదెంచు
కాల మయ్యె” నని యానతిచ్చుటయు, నాహరిద్యజాండు
మాటుమాట లుడిగి యాస్వామిపజ్జ నొడిగి వానిరాక నిరీ
క్షించుచుండె.

అనంతర మాశీబరభూకాంతనందనుం డాపొంతఁ
గాంతారముల నెల్ల నుల్ల మెఱియఁ గ్రుమ్మరి సంపాదించిన
యామిషంబుల నెత్తిఁ జెట్టుకొని వచ్చి యతిరయంబున గుడి

నమిపించి తన దేవుఁగారిఁ బావననిర్దాల్చుంబు పోవం ద్రోచి
పుక్కిటం బట్టిన కాంచనముభజలంబులచే వెక్కనంబుగ నక్క
వర్దికి మజ్జనంబు గావించి యెప్పటిచోప్పున కోలామిషఖండ
ముల నోటి కందిచ్చిన శివుండు భక్షింపఁ డయ్యె.

అక్కతంబున ముక్కంటి పలాశనానక్తుండు గాకుం
టకుఁ గర్జంబు గానక పులిందరాజనందనుఁడు జోలాంజోలిత
హృదయుం డయి డిల్లవడి చూచుచుండునంత, శూలికనుఁదమ్మఁ
గ్రమ్మి పొటపొట కన్నీకు గాఱ సాగె. దానిం గాంచి తిన్నఁ
డెన్నఁ డెఱుంగనియలమటం గుండుచు సంతరంగము దుఃఖ
తరంగితం బగుడు, నగ్గజదనుజాంతకునిసేత్రరోగమునకు వల
యుచికిత్సం గోరి యాలింగముకంటిలో నెరిసు లేదు గదా
యని యూఁడుచు నాలుకం జాచి కనుగుడ్డుపై నివురుచూఁ
జేరిననెయి వెట్టి పెరుఁగువత్తులు వయిచి తెల్లదింఁటనపూర
నంబు పిండి వివిధోపచారంబులు గావించియు, మనోరథసిద్ధి
గాంచ నేరక యూరక పరిదేవనము సేయుచుఁ గొండ్లొకవడికి
నేది దేజీ నిటలాడుని వీక్షించి యిట్లని వితర్కింపఁ దొడంగె.

“ఇయ్యది యానందబాష్పబిందునందోహము లోనీ
సందేహింతునా? మోమున హర్షచిహ్నములు చూపట్టవు.
కరుణార్ద్రవీక్షణవారి యందునా? శీతలతోయకణంబులు
కానరా వయ్యె. ఘర్జలసారవార మని శంకింతునా?
అయ్యది కన్నులఁ బొడము టసంభవము. శోకపూరితహృద
యలక్షణ మందునా? కనుజంట నక్రమము కానరా వయ్యె.

నిందను విని గారి నీ రై ననాడు గాని, జనకునిచే నంధుని ముందింపజేసిననాడు గాని, తాలు రువ్విసప్పుడేని గాని, మన్న మాయువేళఁ గాని కన్నుల నీ రెఱుంగఁడు. నేఁ డేదియో నిశ్చయముగఁ గంటికి గోగము చావుఁంప నోపు. అయ్యది కోడిరెప్పవిధము, పువ్వుగంటిపోటా, తటిగన్నా, మాదయో యెఱుంగరాదు. మాయురే! కంటిమంటచేఁ గామునివీచ మడంచిన ముక్కంటికంటివార్త నాలించి లేని వైరివీరులు క్రీగంట న్నగరే? సురవసులు నిన్ను లేకం బయిన చీకఁగొందురే?" యని వెక్కివెక్కి యేడువం దొడంగె.

మఱియు నాకిరాతరాజతనూజుండు శంకరుని గవ్రుం గిలిం బిగ్గఁ బొదివి పట్టి నేత్రోదకము రొమ్మునఁ గుమ్ముచుఁ “బుక్రుండ నేను నీదండ నుండ నప్పుల మునుగంగ నేటికి? శివా!” యనుచుఁ బరిపరివిధములఁ బరిచేవనము నేయుచు మగుడఁ గన్నులె న్నరయఁ గోరి శివనేత్రమును శోధించు నెడఁ గనుఁగొల్కినుండి నెత్తురు జాలువాఱ సాగె. దానిం జూరించి చెంచురాసుతుఁడు “మాటిమాటికి నేఁ జేసిన మందు రెల్ల వెల్లిఁ గలిపినదింతపండును, నీట వ్రాసినవ్రాలు నై వస్తు యిపోయిన పోవుఁ గాక! కీలాలము రాల నేల? హా! జగ న్నాథ! నాతండ్రి! నే నేమి నేయువాడ? కన్నమందులు విన్నమందులు కంటినెగులు తీర్చవాయె. నే మందులఱు క్షణింఁగనివాడ. కావిమ్ము చూచెదం గాక! కంటికిఁ గంటి

కంటే వేరొకమందు గలదే!" యనుచుఁ దిన్నఁడు ముక్కుంటి
సన్నిధిని నిలిచి,

ఉ. ప్రాణము పోవునో తమవు భంగము నొందునో నాక, తూటిగా
బాణము జెఱచినది దిగిచి భల్లముభాగ్రము రక్తపద్మద్య
కోకిలముఁ జేర్చి క్రచ్చి యొక గ్రుడ్డు వడిం బెకలించి కోకిల
భ్రోణిక యొక యెకకోమణికంట నమర్చి నంతటన.

అట్లు తిన్నందు తనకన్న పెకలించి పన్నగభూషణు
నేత్రమున కతికించుటయు, వైశంబ బాష్పవారి నివారితం
బయ్యె.

కాని యంచుకతదవులో మగుడ రెండవకంట కోకిల
బిందువులు వెడలఁ దొడంగె. అందుల కాపులిఁడుఁడు
మందహాసం బొనరించి కన్నమం దుండఁగాఁ గుండ నేరుటికి!
శివా! యని నొడువుచు లలాటలోచనమునఁ గీలాలము
జాలువాటె నేని ప్రాణములు బలిపెట్టువాడ నని తలంచుచుఁ,
జెప్పఁగాల నిటలాడుగియక్షిమూలంబునఁ దన్ని వట్టి వాడి
బాణంబున రెండవగ్రుడ్డు బెకలింప నుంకించుచు, శీతవసుధాధర్మ
కన్యక ముద్దులీలు తనలీలఁ గీలించి మునులు దిక్పాలకు
లాదిగఁ గల వియచ్చరగణంబులు బలసి కొలువ మృత్యుంజ
యముండు తందెనందనునిమ్రాలఁ బ్రత్యక్షం బయి నిలువునిలువు
మను గంభీరనినాదంబులు దిక్కులు విక్కిటిల్ల నాశుగంబును
జేతు నంటి తనమ్రాల జాగియున్న భక్తు నుద్దేశించి "శివ
గోచర! యిప్పుడేభక్తావతంసుని మహిమాతిశయంబులు

సాంతముగఁ దిలకించిరివే! నన్నకుం దిత్తఁ జెప్పుటని యిపు డయిన సంగీకరింతువా? నీమనోవైకల్యము పాసిపోయెనే! ఈచెంచుభక్తునికైంకర్యము నీయిచ్చకు నచ్చి మెచ్చోడఁ గూర్చినే!" యని హెచ్చరించి భక్తుల నిర్వురను వెలి యొకప్రక్కకుఁ జేరఁ దిగిచి "మీ కేదేయు త్తమవరంబు లనుగ్రహ్యంబులు చెప్పఁ" డని యానతిచ్చె.

అంత నాశ్రైవద్విజాం డభవునిదిక్కుమొగం బయి "స్వామీ! యీతఁడు కిరాతుండు. ఏనో దుర్మదాంధుడ౯. అట్లగుట మీ మెట్లు వరంబులు కోర నేరుతుము? అయినను

చ. జగములు సంకరాత్మయును సాక్షియు నె ముచు నిజంబుగా
నిగమము లాడెగా విషయు నేఁ దిరిగింబుగ జూకభీష్మకం
బగు ఎర మెట్లు తేడెగల మయ్య? భవవృత్తి మైన భూర్లది
దగిమొలొ మునుం గలిపి క్రముఁ బుట్టెకుకాధ జూన్వతే."

అని భక్తు లిర్వురును సాష్టాంగప్రణామంబు లీకున కర్పించి తద్విమలతేజోభ్యాసనిర్మగ్నభావు లయి నిలిచిన నాభవుండు భక్తపుంగవులభవబంధములు నడలించి యుపసంకం బగు నాత్మయావమునం గూర్చి యంతర్హితుం డయ్యె.

తొల్లి దివితేకతనూభవుండు పాశుపతంబుఁ బడయం గోరి యింద్రకీలకైలంబున సుగ్రహపం బాసరించువేళఁ బ్రతిభ గణంబు లెఱుక లయి తన్ను నేదింప, నద్రిరాజుతనయ శరచిత యై పెంట వంటి రా, నాల్గువేదములు జాగిలంబు తీయి ముందు పాగి నడుప, భర్తుండు కేబరయావమునఁ గిటియావ

ధరుం డగు మూకానురుని దరుముకొని వచ్చె. అంత నర హరులకుఁ గయ్యము పొసంగె. అందు ధనంజయుండు పుర భేదిని తరికిం గొనక ప్రతాపంబు చూపుచుండ, మహేశుండు నిజమహిమారీతకంబునఁ గిరీటియక్షయతూణీరంబుల సంబక ముల మటుమాయం బొనరించె. దాన నుడుగక భీభత్సుండు మల్లయుద్ధచాకచక్యంబు కనఁబఱుపం గడంగె.

ఇట్లు రుద్రాక్షును లుక్రేకించి విపదభంగులఁ దాండవం బాడునట్లు యుద్ధకౌశలంబులు చూపుచుఁ బెసంగునప్పుడు మదమాతంగము సింధురార్యకముతో సంధించి క్రీడించువడు పున న్నెదిర్చి పోరు భీభత్సునిమాత్స్యర్యంబున కిచ్చ మెచ్చి కాకోదరభూషణుండు నుప్రసన్నుండై సాక్షాత్కరించె. తన్నూర్తిం గాంచి పాండునందనుఁడు పరవశంబున సాగిలం బడి మదీయాజ్ఞానసంజనితాపరాధంబు సైరింపవే యని ప్రార్థించి యనంతరము పాశుపతమంత్ర రాజంబును ముక్తి కాంతాకరగ్రహణమహాభాగ్యంబును బ్రసాదించవే యని కవర్ది సర్ధించె.

అందుల కానాగచర్రవననుండు దయావీక్షణంబులఁ బార్థునిం గాంచి “వత్సా! నీతపోనియమంబు కరంబు క్షుద్రావాపాం బయ్యె, ఇయ్యది పాశుపతాస్త్రంబు నమంత్ర కంబుగా ననుగ్రహించితి. వెండియు బంధుహననపాతకంబునం జేసి సాయుజ్యసామ్రాజ్యసంపద నీవుట్టువునఁ జేవట్లు జాలవు. కాంక్ష చేసితివి కావునఁ గలియుగంబున మృగహంత పయ

పుట్టి కైలాటపుల వేటనవంబునఁ దిరుగాడును. తన దూరమును లింగమును గాంచి నేవించి కామితంబు నమిపూర్వకంబు" వని యానతిచ్చి తిలోహితం దయ్యె.

దానం జేసి పెన్నునిచెలిమికాఁ దగు ఫలునుఁడు తండెమందగామిని నోచిననోములపంటయు నాధనాధభూనాధుని భాగధేయము నై యుదయించి, వేటతమకంబున ఘోరాటపులఁ గ్రుమ్మరి నిటలాడుని దర్శించి సంప్రీతిమొందుబూనించి యాశ్వంశృతపరీక్షావపరమునఁ గ న్నొనంగినవాఁడగుటం జేసి 'కన్నప్ప' యను నన్వర్థాభిధేయంబు వదనచిరయశంబు గాంచి మించె.

నేటికిని శ్రీకాళహస్తిపుణ్యక్షేత్రమును సందర్శించి తైర్థికు లాపురాతనదేవతలు సొంపున కక్కణ మందొక్కదాని కనతిదూరంబున నున్న భరద్వాజాశ్రమస్థానమునందలి పుష్కరిణీపరిసరమున నెలకొనియున్న శాంతిసామ్రాజ్యము నకుఁ బట్టధదు లగుటకై యుజ్జ్వాతలూఁగుచుందురు.

తదీయాశ్రమోపాంతమార్గంబులం బట్టి కొంతదవ్వేగిన తిన్ననికై వల్యస్థానం బగు కైలాసపర్వతశ్రేణి కనువిందొనర్చు. మఱియుఁ గవివతంసుల తదీయవిభవవర్ణనలు కల్గలుగా వని పరిశోధకులయెదుట సాక్ష్య మిచ్చుటకోయన నిల్చియున్న ననాతనశిథిలచిహ్నములు పెక్కు లందుఁ గలవు. నుచరిత్రాభిలాషు లగు పాఠకులు సుప్రసిద్ధతిర్థనంసేవనమునఁ గాని భారతజాతీయజీవితపరమార్థమును సంగ్రహింపఁ జాలరు.

తిన్నబత్తితెన్నులం గిన్నవారికి విన్నవారికి నమ్మహా
దేవుననుగ్రంబున సకలార్థములు సమకూటి యాయుర్భా
గ్యము, లావ్యారిగ నివ్వటిలు గాక !

ఇది శ్రీమంభద్వాజోత్ర పవిత్రచరిత్ర బాలదారివంశ
పయఃపాగావం రాకానుధాకర రామదేవ కాంత
మూగ గిన్నకుక్కిముక్తాఫల వాగ్దేవీప్రసాదా
నాదిని హింసితవాగ్దాటీప్రగల్భన కృత్తివిళార
గాని దాభిరామ విష్ణుకటకాధీశలభ
హేమమధురగాకింకణవిరాజమాన
పార్వతీ మణచరిణసేవాధురీణ
విబుధసంసేవ్యమానవీర
నారాయణదేవ ప్రణీతం
బగు శత్రుమణితం
బను గ్రంథంబు

శంకరాధ్యము

శ్రీ అద్వైత బ్రహ్మసూత్రముల గారితే
సరస్వతి పత్రిక ప్రెస్ సంఘం వారిది.

6818-1932

గ్రంథ వివరములు

Srno. ~~159~~ 159

13765